

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KIRAAT FARKLILIKLARININ TEFSİRE KATKISI: HZ. NÛH
KISSASI ÖZELİNDE**

UFUK EMİROĞLU

Danışman : Doç. Dr. Nazife Vildan GÜLOĞLU

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Recep ÖZDİREK

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Şükrü MADEN

KASTAMONU-2024

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Ufuk EMİROĞLU

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRAAT FARKLILIKLARININ TEFSİRE KATKISI: HZ. NÜH KISSASI ÖZELİNDE

UFUK EMİROĞLU

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN: DOÇ. DR. NAZİFE VİLDAN GÜLOĞLU

Kur'ân-ı Kerîm'in kelimelerinin okunmasıyla ve anlaşılmasıyla ilgilenen kıraat ilmi; tefsir, fıkıh, Arapça vb. ilimlerle bağlantılıdır. Bu ilimler arasında da manada zenginlik oluşturmaları açısından en çok tefsir ilmine yakın olduğu söylenebilir. Kıraatlerde bulunan ihtilafların bir kısmı anlam farklılığına yol açmamakta ve manaya tesir etmemektedir. Bu kısım idğam, imâle gibi usul farklılıklarıyla alakalıdır. Tezimizde bu kısma değinilmemiştir. Kıraat farklılıklarının diğer bir kısmı ise anlamda değişiklikler meydana getirmekte, onların katkısıyla farklı manalar elde edilmektedir. İşte bu kısım, ferşî farklılıklar olarak ifade edilen kıraat farklılıklarıdır. Bu çalışmada, kıraat farklılıklarının manaya etkisi Hz. Nûh (a.s.) kıssası özelinde ele alınmıştır. Çalışma; giriş, birinci bölüm, ikinci bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında kıraat ilmiyle ilgili bazı temel bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümde ve ikinci bölümde ise Hz. Nûh (a.s.) kıssası hikâye edilerek kıssanın geçtiği âyetlerdeki kıraat farklılığı tespit edilmiştir. Daha sonra tespit edilen bu farklılıkların anlam üzerindeki etkisi veya katkısına değinilmiştir. Burada bu etki veya katkıya örnek olarak Hz. Nûh'un (a.s.) oğluyla alakalı Hûd 11/42. âyet gösterilebilir. Söz konusu âyette iki kıraat mevcuttur. Kıraatlerden bir tanesi âyette bahsedilen oğulun Hz. Nûh'a (a.s.) ait olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir tanesi ise bu bahsi geçen oğulun Hz. Nûh'un (a.s.) kendisinin olmayıp hanımının oğlu olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla bir kıraat bu oğulun Hz. Nûh'un (a.s.) öz oğlu olduğunu belirtirken diğer kıraat üvey evladı olduğunu belirtmiştir. Bu şekilde Hz. Nûh (a.s.) kıssası üzerinden kıraat ilminin sadece kelimelerin fonetik yapısıyla ilgilenmeyip mana ile de ilgilendiği açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER:Kıraat, Tefsir, Ferş, Kıssa, Nûh

Nisan 2024, 117 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

CONTRIBUTION OF KIRAAT DIFFERENCES TO TAFSIR: HZ. SPECIALLY WITH THE STORY OF NOAH

UFUK EMİROĞLU

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF BASIC ISLAMIC SCIENCES**

SUPERVISOR:ASSOC. PROF. NAZİFE VİLDAN GÜLOĞLU

The science of recitation, which deals with reading and understanding the words of the Holy Quran; tafsir, fiqh, Arabic etc. It is linked to sciences. Among these sciences, it can be said that it is closest to the science of tafsir in terms of creating richness in meaning. Some of the disagreements in the recitations do not lead to differences in meaning and do not affect the meaning. This part is related to procedural differences such as idğam and imale. This part is not mentioned in our thesis. Another part of the differences in recitation creates changes in meaning, and with their contribution, different meanings are obtained. This part is the differences in recitation, which are expressed as individual differences. In this study, the effect of recitation differences on the meaning of Hz. It is discussed specifically in the story of Noah (a.s.). Study; It consists of introduction, first part, second part and conclusion. In the introduction part of the study, some basic information about the science of recitation is included. In the first part and the second part, Hz. The story of Noah (a.s.) was told and the difference in recitation in the verses in which the story was mentioned was determined. Then, the effect or contribution of these detected differences on the meaning was mentioned. Here, as an example of this influence or contribution, Hz. Hud 11/42 about the son of Noah (a.s.). The verse can be shown. There are two recitations in the verse in question. One of the recitations is the son mentioned in the verse, Hz. It states that it belongs to Noah. Another one is that this mentioned son is Hz. He states that Noah is not his son, but his wife's son. Therefore, a recitation of this son Hz. While he stated that he was Noah's own son, the other reading stated that he was his stepchild. In this way, Hz. Through the story of Noah (a.s.), it has been tried to clarify that the science of recitation is not only interested in the phonetic structure of words but also in their meaning.

KEYWORDS:Recitation, Tafsir, Farsh, Story, Noah

April 2024, 117 Pages

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecinde tavsiye ve önerileriyle rehberlik eden, kıymetli vakitlerini ayırarak tezin her aşamasında yardımını esirgemeyen ve değerli fikirleriyle yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Nazife Vildan GÜLOĞLU'na teşekkürlerimi arz ederim. Yine savunma sınavında kıymetli fikir ve tavsiyeleriyle katkıda bulunan jüri üyesi hocalarım Doç. Dr. Recep Özdirek ve Doç. Dr. Şükrü Maden'e en içten şükranlarımı sunarım. Beni akademik çalışma yapmaya teşvik eden, özellikle teknik konularda istifade ettiğim ve her türlü desteklerini gördüğüm Dr. Öğr. Üyesi Nagihan Emiroğlu'na ve Öğr. Gör. Uğur Emiroğlu'na teşekkürü bir borç bilirim. Beni yetiştiren ve dualarını esirgemeyen anne ve babama ve üzerimde emeği olan hocalarıma teşekkür ederim.

Ufuk EMİROĞLU

Kastamonu, 2024

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Konusu Amacı ve Önemi	1
1.2 Araştırmanın Metodu ve Kaynakları	5
1.3 Kıraat İlmi Hakkında Genel Bilgiler	7
1.3.1 Kıraat Kelimesinin Sözlük ve İstılah Anlamları.....	7
1.3.2 Kıraat İlminin Konusu Gayesi ve Faydası	9
1.3.3 Kıraat Çeşitleri	10
1.3.3.1 Mütevâtir kıraat	11
1.3.3.2 Meşhur kıraat	11
1.3.3.3 Âhâd kıraat	11
1.3.3.4 Şâz kıraat	12
1.3.3.5 Mevzû kıraat.....	13
1.3.3.6 Müdrec kıraat	14
2. HZ. NÛH'UN (A.S.) TUFAN ÖNCESİ KAVMİYLE MÜCADELESİ VE TUFANIN HABERCİLERİ.....	15
2.1 Hz. Nûh'un (a.s.) İsmi ve Soyağacı.....	15
2.2 Hz. Nûh'un (a.s.) Yaşı	17
2.3 Nûh Kavminin Putlara Tapması	23
2.3.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	27
2.4 Kavmin Hz. Nûh'u (a.s.) Yalanlamaları.....	34
2.4.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	38
2.5 Kavmin Hz. Nûh'u (a.s.) Deli Olmakla ve Sapıklıkla Suçlamaları....	39
2.5.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	42
2.6 Beşer Olması Sebebiyle Hz. Nûh'a (a.s.) İnanmamaları.....	43
2.6.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	46
2.7 Kibirlenip İnananları Hor Görmeleri.....	49
2.7.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	52
2.8 Hz. Nûh'un (a.s.) Tevhide Davetteki Yöntemi.....	57
2.8.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	62
2.9 Hz. Nûh'un (a.s.) Eşinin Hıyaneti	63
2.9.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	66
3. TUFANA HAZIRLANMA SÜRECİ VE TUFAN HADİSESİ.....	68
3.1 Hz. Nûh'a (a.s.) Geminin İnşası Emrinin Gelmesi.....	68
3.1.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	73
3.2 Geminin Yolcuları	79
3.2.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	83
3.3 Tufan Olayı.....	85

3.3.1	Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	88
3.4	Hz. Nûh'un Oğlu İle İlgili Sözü	93
3.4.1	Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	95
3.5	Suların Çekilmesi ve Geminin Oturduğu Dağ.....	98
3.5.1	Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi	103
3.6	Tufanın Evrenselliği	104
4. SONUÇ		106
KAYNAKLAR		110

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَلَدٌ (veled) kelimesiyle ilgili bilgiler.....	27
Tablo 2.2 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَدًا (vedden) kelimesiyle ilgili bilgiler	29
Tablo 2.3 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan حَطِئَاتِهِمْ (Hatîâtihim) kelimesiyle ilgili bilgiler	30
Tablo 2.4 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan غَيْرُهُ (Ġayruhü) kelimesiyle ilgili bilgiler	32
Tablo 2.5 Hz. Nûh'un tekzîb edilmesiyle ilgili sûre ve âyetler	35
Tablo 2.6 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan عَمِينَ (Amîn) kelimesiyle ilgili bilgiler	38
Tablo 2.7 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan أُبْلِغُكُمْ (Übelliğüküm) kelimesiyle ilgili bilgiler	42
Tablo 2.8 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan إِنِّي (İnnî) kelimesiyle ilgili bilgiler.....	46
Tablo 2.9 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan فَعُمِّيَّتْ (Feummiyet) kelimesiyle ilgili bilgiler	48
Tablo 2.10 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan بَادِي (Bâdiye) kelimesiyle ilgili bilgiler	53
Tablo 2.11 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَاتَّبَعَكَ (Vettebeake) kelimesiyle ilgili bilgiler	55
Tablo 2.12 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan تَشْعُرُونَ (Teşurûne) kelimesiyle ilgili bilgiler	56
Tablo 2.13 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan أَلَمْ تَرَوْا (Elem terav) kelimesiyle ilgili bilgiler	62
Tablo 2.14 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan فَلَمْ يُغْنِيَا (Felem yûğniyâ) kelimesiyle ilgili bilgiler	66
Tablo 3.1 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan مَقَامِي (Mekâmî) kelimesiyle ilgili bilgiler	74
Tablo 3.2 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan فَاجْمَعُوا (Feecmiû) kelimesiyle ilgili bilgiler	75
Tablo 3.3 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَشُرَكَاءَكُمْ (Veşürakâeküm) kelimesiyle ilgili bilgiler.....	76
Tablo 3.4 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan أَفْضُوا (Ügdû) kelimesiyle ilgili bilgiler	77
Tablo 3.5 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَأَوْحِي (Veûhiye) kelimesiyle ilgili bilgiler	78
Tablo 3.6 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan كُلِّ (Küllin) kelimesiyle ilgili bilgiler.....	84
Tablo 3.7 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan مَجْرِيهَا (Mecrîhâ) kelimesiyle ilgili bilgiler	88
Tablo 3.8 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan فَفَتَحْنَا (Fefetahnâ) kelimesiyle ilgili bilgiler	89

Tablo 3.9 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَفَجَّرْنَا (Vefeccernâ)	
kelimesiyle ilgili bilgiler	90
Tablo 3.10 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan الْمَاءُ (Elmâü)	
kelimesiyle ilgili bilgiler	91
Tablo 3.11 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan كُفِرَ (Küfira)	
kelimesiyle ilgili bilgiler	91
Tablo 3.12 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَقَوْمَ (Vekavme)	
kelimesiyle ilgili bilgiler	92
Tablo 3.13 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan ابْنُهُ (İbnehü)	
kelimesiyle ilgili bilgiler	96
Tablo 3.14 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan رَحِمَ (Rahime)	
kelimesiyle ilgili bilgiler	97
Tablo 3.15 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan عَمَلٌ غَيْرُ (Amelün	
ğayru) kelimesiyle ilgili bilgiler	98
Tablo 3.16 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan مُنْزَلًا (Münzelen)	
kelimesiyle ilgili bilgiler	103
Tablo 4.1 Nûh kıssasında anlama etki eden kıraat farklılıklarının dağılımı ...	107

KISALTMALAR DİZİNİ

a.s.	: aleyhisselam
b.y.	: Basım Yeri Yok
çev.	: Çeviren
DİA	: <i>Diyanet İslam Ansiklopedisi</i>
ed.	: Editör
Nşr.	: Neşreden
öl.	: Ölüm Tarihi
r.a.	: Radıyallahu anh
s.a.v.	: sallalahü aleyhi ve sellem
sad.	: Sadeleştiren
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik Eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
y.y.	: Yayıncı Yok

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Konusu Amacı ve Önemi

Çalışmamız giriş bölümünden hariç iki bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında öncelikle araştırmanın konusu, amacı ve önemi üzerinde durulmuş, sonra da araştırmanın metodu ve kaynakları açıklanmıştır. İkinci aşamada kıraat kelimesinin sözlük ve ıstılah anlamları, kıraat ilminin konusu, gayesi ve faydasıyla birlikte kıraat çeşitlerinden mütevâtir kıraat, meşhur kıraat, âhâd kıraat, şâz kıraat, mevzû kıraat ve müdrec kıraat hakkında temel bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde Hz. Nûh'un (a.s.) tufan öncesi kavmiyle mücadelesi ve tufanın habercileri ana başlığı altında Hz. Nûh'un (a.s.) ismi ve soyağacı, Hz. Nûh'un (a.s.) yaşı, Nûh kavminin putlara tapması, Hz. Nûh'un kavminin Nûh peygamberi yalanlamaları, Nûh kavminin Hz. Nûh'u (a.s.) deli olmakla ve sapıklıkla suçlamaları, beşer olması sebebiyle Hz. Nûh'a (a.s.) inanmamaları, kibirlenip inananları hor görmeleri, Hz. Nûh'un (a.s.) tevhide davetteki yöntemi ve Hz. Nûh'un (a.s.) eşinin hıyaneti konuları ve bu konuların geçtiği âyetlerdeki anlama etki eden kıraat farklılıkları işlenmiştir.

İkinci bölümde tufana hazırlanma süreci ve tufan hadisesi ana başlığı altında Hz. Nûh'a (a.s.) geminin inşası emrinin gelmesi, geminin yolcuları, tufan olayı, Hz. Nûh'un (a.s.) oğlu hakkındaki sözü, suların çekilmesi ve geminin oturduğu dağ ve tufanın evrenselliği konuları ve bu konuların geçtiği âyetlerdeki anlama etki eden kıraat farklılıkları işlenmiştir.

Birinci bölüm ve ikinci bölümü oluşturmak için öncelikle Nûh kıssasının geçtiği âyetler tespit edilmiştir. Bu âyetler ışığında Nûh kıssasının içeriği oluşturulmuştur. Daha sonra tespit edilen bu âyetlerin kıraat farklılığı olanları, onların anlam üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Kıraat imamlarının hepsinin okuyuşu incelenerek anlam yönünden zenginlik oluşturan ve anlama katkıda bulunan kıraatler incelemeye dâhil edilmiştir. Tezimizde idğam, imale gibi usul ile ilgili kıraat farklılığı ele alınmamıştır.

Hız. Nûh'un (a.s.) kıssasının daha iyi anlaşılması adına âyetlerin tefsirlerine bakılmış, konuyla ilgili nakledilen pek çok rivayet değerlendirilerek her bir âyetin tefsiri yapılmaya çalışılmıştır.

Mesaj yüklü yüce bir kitap olan Kur'ân-ı Kerîm'de kıssalar önemli bir yer işgal etmektedir. Âlimlerden bazısına göre Kur'ân-ı Kerîm'in üçte birini, bazısına göre dörtte üçünü oluşturmaktadır.¹ Kıssalar, Allah'ın buyruklarını pratiğe dönüştürerek somut şekliyle gözler önüne sermektedir. Bunu da geçmişten kesitlerle mükemmel bir şekilde yapmaktadır. Bu şekilde insanlığın hizmetine yönelik yadsınamaz bir öneme haizdir. Kıssalar, insanların mana yüklü vahiyleri anlamalarına ve hayatlarına kolaylıkla aktarmalarına yardım eden bir mahiyet arz etmektedirler. Kıssa kelimesinin anlamlarına bakıldığında ise iz sürmek, takip etmek, açıklamak, anlatmak, bir şeyi makasla kesip kırmak manaları bulunmaktadır.² Allah Kur'ân-ı Kerîm'deki peygamberlerin hayatlarını ve tarihi hadiseleri ayrıntılara dalmadan gayeye paralel bir biçimde anlatmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de sahnelenen bu peygamber hayatları ve tarihi olayların muhtevasına bakıldığında kıssaların genel anlamda iki gayeye hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Bu gayelerden birincisi Hz. Peygamber'i (s.a.v.) ve onun şahsında inanan insanları teselli etmektir. Bu gerçek Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bildirilmektedir: *"Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini kuvvetlendireceğimiz bilgilerin her birini sana anlatıyoruz. Bunlarda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı ulaşıyor."*³ Allah Teâlâ kıssalar aracılığıyla önceki peygamberlerin maruz kaldıkları olayları anlatarak Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve inanan insanlara manevi bir güç takviye etmektedir. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.) inkârcıların takındıkları tutum ve davranışlarından ötürü üzüntü duymakta ve dertlenmektedir. Bu durum bir âyeti kerimede şu şekilde dile getirilmektedir: *"(Resulüm!) Onların söylediklerinin gerçekten seni üzmemekte olduğunu biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar; fakat o zalimler açıkça Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar. Ant olsun ki senden önceki peygamberler de yalanlanmıştı. Fakat onlar, yalancılıkla itham edilmelerine ve eziyete uğramalarına*

¹ Suat Yıldırım, "Kur'ân-ı Kerîm'de Kıssalar", *Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 3 (Haziran 1979), 37.

² Ebû Abdîrrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-'Ayn*, nşr. Abdulhamid Hindavi (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), "kasas", 3/395; Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgîb el-İsfahânî, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân*, nşr. Safvân Adnân Dâvûdî (Dımaşk-Beyrut: Dâru'l-Kalem-Dâru's-Şâmiye, 2009), "kasas", 671.

³ Hüd 11/120.

*rağmen sabrettiler; sonunda yardımımız onlara yetişt i. Allah'ın sözlerini değışt irebilecek hiç kimse yoktur. Muhakkak ki peygamberlerin haberlerinden bazıları sana da geldi.”*⁴ Nasıl ki Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) bir takım olumsuzluklarla karşılaşmışsa, kendinden önce gönderilen peygamberler ve bazı insanlar da benzer menf i tablolarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu şekilde Allah peygamberlerin ve bazı insanların başlarından geçen vâkıaları Hz. Peygamber'e ve inananlara bildirerek üzüntü hâli içerisinde olmamalarını, bu anlatılanlardan destek bulmalarını, moral ve metanet sahibi olmalarını sağlamıştır. Kıssaların ikinci gayesi ise insanların ibret almasına vesile olmaktır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de *“Şüphesiz ki, peygamberlerin kıssalarında, akıl sahipleri için ibretler vardır.”*⁵ buyrulmaktadır. Allah Teâlâ, insanlara önceki milletlerin durumlarını haber vererek onlardan ders çıkarmaları gerektiğini kıssalar aracılığıyla haber vermektedir. Bu şekilde insanların hayatlarını düzenlerken kıssalardan yardım alarak onların derûnunda bulunan mesajları kavramalarını ve düşünmelerini amaçlamaktadır. Bunun neticesinde de insanların kıssadan kendi paylarına düşen hisseyi almalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla kıssalar, insanların teselli bulmasını, moralli olmasını, ibret almasını sağlamakta ve doğru yolu arayanlara yol gösteren önemli bir pusula görevi görmektedir.

İnsanlık için mühim bir pusula olan peygamber kıssalarının hepsinin anlatımı değerlidir. Ancak Hz. Nûh'un (a.s.) gerek ülü'l-azm peygamberlerden biri olması gerekse insanlığın ikinci Âdemi sayılması hasebiyle özel bir yeri vardır. Hz. Nûh (a.s.), sonraki nesillerin başına gelecek olan olayların ilklerine şahitlik etmesi bakımından öncü bir şahsiyettir. Yaşadığı zaman diliminde olayların başkahramanı olan Hz. Nûh (a.s.), kendisine yüklenilen sorumlulukların üstesinden gelen davranışları tatbik ederek insanlığa paha biçilmez bir miras bırakmıştır. O, sonraki kuşaklar için örnek teşkil eden davranışları sergileyerek insan olabilmenin ve insan olarak kalabilmenin heyecanını ve hazzını insanlığa kazandırmıştır. O, ilk puta tapan kavminin her türlü olumsuz faaliyetlerine karşı gerekli olan sabır, irade, metanet, kararlılık, cesaret ve dayanıklılık gibi yüce erdemler göstermiş ve nihayetinde şirk günahının beraberinde getirdiği yanlış işler silsilesiyle son nefesine kadar mücadele etmiştir. Bu mücadelesinde kendisine inananların azlığı onun gayretinden bir şey

⁴ el-En'âm 6/33-34.

⁵ Yûsuf 12/111.

eksiltmemiş ve onu doğru bildiği yoldan alıkoymamıştır. Bununla beraber hakkı ve hakikati, her zaman ve zeminde insanların dimağlarına yerleştirebilmek için doğru yöntemlerle tebliğ etmiştir. Bu şekilde rastgele değil de, belirli bir plan ve program dâhilinde hareket ederek doğru yola yönlendirmelerde bulunup sapmış olan kavmini güzelliklere çağırmış ve onları hayırlara teşvik etmiştir. Her ne kadar gayret ve çabaları başlarına gelecek olan tufan hadisesini engellemeye yetmese de bugünün hem ulaşım hem de ticaret aracı olan gemiyi inşa ederek bazı insanların kurtulmasına ve insanlığın bugüne gelmesine vesile olmuştur. Bu vesileyle de olumsuzlukların olumlu şeylere dönüşebileceğine Hz. Nûh (a.s.) peygamberin hayatı örnek teşkil etmiştir. Öte yandan Hz. Nûh (a.s.) kıssası antropoloji, filoloji, coğrafya, tıp, genetik, sosyoloji, psikoloji, felsefe, tarih, edebiyat gibi birçok ilim dalında çalışılmıştır. Anlaşılan odur ki Hz. Nûh (a.s.) kıssasının diğer kıssalar içerisinde ayrı bir yeri ve önemi vardır. Özellikle anlatılan hususiyetleri bu kıssanın seçilmesinde etkili olmuştur. Bunların yanı sıra ana etken kıssanın geçtiği âyetlerde anlama katkı sunan kıraat farklılıklarının yer almasıdır.

Kıssaların anlatımında rivayetler tefsirlerde önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Rivayetler içerisinde mütevâtir kıraatler Kur'ân'ın Kur'ân ile tefsiri, diğerleri de sırasıyla sahih hadisler ve diğer rivayetlerle tefsiri gibidir.⁶ Dolayısıyla kıraatlerle tefsir arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Her iki ilmin de ilgi alanının Kur'ân âyetleri olması bunun en bâriz göstergesidir. Kıraat farklılıkları sonucu anlam üzerinde değişimler görülmektedir. Bu değişimler de Kur'ân-ı Kerîm'in müfessirler tarafından çeşitli şekillerde yorumlanmasına kapı aralamakta ve bakış açılarını genişletmektedir. Bunun neticesinde de başka manalar oluşarak anlamda zenginlik meydana gelmektedir. Yapılan bu çalışmayla söz konusu iki Kur'ân ilmi arasındaki bu sıkı bağın öneminin vurgulanması amaçlanmıştır. Kıraat ilminin sadece lafızlarla ilgilenmediği, anlama yönelik uygulamaları da içinde barındırdığı, tefsiri hangi ölçüde olursa olsun bir şekilde etkilediği ya da ona katkı sağladığı gösterilmek istenmiştir. Kıssaların tefsir ilmindeki öneminden ve oluşturduğu etki potansiyelinden faydalanılarak bu etkileşimin önemi daha iyi yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu iki Kur'ân ilmi arasındaki ilişkiye kıssalar içerisinde yukarıda

⁶ Nazife Vildan Güloğlu, "Sâbûnî'nin Ravâiu'l-beyân tefsîru âyâtî'l-ahkâm Adlı Eserinde Kıraatler", *Muhammed Ali es-Sâbûnî ve Tefsir İlmindeki Yeri*, ed. Zeki Keskin (Ankara: Grafiker Yayınları, 2022), 175.

belirtilen özellikler sebebiyle Hz. Nûh (a.s.) kıssası seçilerek değinilmiştir. Konumuz olan Hz. Nûh (a.s.) kıssası Kur’ân-ı Kerîm’in 30 sûresinde yer alan 134 âyet-i kerimede mevzubahis edilmektedir. Hz. Nûh (a.s.) kıssasının Hz. Yusuf (a.s.) kıssası gibi tek bir sûrede yer almayıp birçok sûrede anlatılması bu sûrelerin ve âyetlerin tespitini güçleştirmiştir. Hz. Nûh (a.s.) kıssasının geçtiği sûre ve âyetler tespit edildikten sonra kıraat farklılıkları olan âyetlerin tespitine geçilmiştir. Kıssanın birçok sûre ve âyette yer alması anlama etki eden kıraat farklılıklarının tespitini de güçleştirmiştir. Bu bakımdan çalışmada özellikle dağınık sûre ve âyetlerde geçen kıraat farklılıklarını birleştirme bakımından zorluklarla karşılaşıldığı söylenebilir.

Literatüre bakıldığı zaman da kıraat farklılıkları ve Hz. Nûh kıssası ayrı başlıklar altında çalışılmıştır. Örnek olarak “Tefsir Külliyyatında Hz. Nuh Kıssasının Gelişimi”⁷ ile “Şâz Kıraatler ve Tefsire Etkisi”⁸ adlı çalışmalar gösterilebilir. Fakat kıraat farklılıklarının tefsire katkısının veya etkisinin Hz. Nûh kıssası özelinde çalışıldığı görülmemiştir. Kıraat çalışmalarında genellikle idğam, imale gibi okuyuş şekilleri üzerinde durulur. Bu okuyuş şekillerinden kaynaklı farklılıkların anlama etkisi yoktur. Bazen de farklılığın anlama etki etmesi söz konusu. Bu şekildeki çalışmalar da belli bir sûre veya sûrenin belli âyetleri şeklinde olmaktadır. Bu çalışmada ise konulu tefsir benzeri konulu kıraat çalışmaları yapılacağı düşüncesinden hareketle belli bir konudaki âyetleri konu bütünlüğü içinde sistematik hale getirerek anlam farklılığı oluşturan âyetler verilmektedir. Bu yönüyle çalışma literatüre katkı sağlayacaktır. Konu tefsirle de alakası olması hasebiyle disiplinler arası bir konudur. Binaenaleyh bu konu hem tefsir hem de kıraat ilmine hizmet etmektedir. Disiplinler arası çalışmaların önemli olduğu bu günlerde böyle bir çalışmanın değerli olacağı düşünülmektedir.

1.2 Araştırmanın Metodu ve Kaynakları

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan “literatür taraması” ve “içerik analizi” yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma âyetlerdeki kıraat farklılıklarının anlama yönelik incelenmesi ve bunların değerlendirilmesi üzerine inşa edileceğinden

⁷ Sema Çelem, *Tefsir Külliyyatında Hz. Nuh Kıssasının Gelişimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016).

⁸ İrfan Çakıcı, *Şâz Kıraatler ve Tefsire Etkisi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016).

dolayı araştırma evrenini Kur'ân-ı Kerîm ve tefsirler oluşturmuştur. Veriler akademik bilgi merkezlerinden, ulusal tez ve makale merkezlerinden, konumuzla ilgili yazılmış kaynak kitaplardan elde edilerek toplanmaya çalışılmıştır. Araştırmada ilk olarak Hz. Nûh kıssasının geçtiği âyetlerin tespiti sağlanmıştır. Bunun için Kur'ân-ı Kerîm baştan sona incelenmiştir. Bu âyetler tespit edildikten sonra kıraat farklılığı bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Daha sonra kıraat farklılığı bulunan âyetlerde bu farklılığın anlama etkisinin olup olmadığı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Kıraat farklılığı sonucu anlama tesir eden kıraatler doğrultusunda konunun içeriği oluşturulmuştur. Tefsir eserlerinden hem kıssanın anlatımında hem de kıraat farklılıklarının tespitinde büyük oranda yararlanılmıştır. Özetle araştırmada Hz. Nûh kıssasının geçtiği âyetler tespit edilip bu âyetlerdeki kıraat farklılıklarının tefsire katkısının olup olmadığı değerlendirilerek analiz edilmiştir. Çalışma girişle birlikte üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmada *İSNAD atıf sistemi 2. Edisyon* dipnot sistemi kullanılmıştır.

Araştırmada hem Nûh kıssasına hem de kıraat farklılıklarına değinen eserlere sıkça başvurulmuştur. Taberî'nin (öl. 310/923) *Câmi 'u'l-Beyân* adlı eseri, Mâtürîdî'nin (öl. 333/944) *Te 'vîlâtü'l-Kur'ân*'ı, Zemahşerî'nin (öl. 538/1144) *el-Keşşâf*'ı, İbn Atiyye'nin (öl. 541/1147) *el-Muharrerü'l-vecîz*'i, Râzî'nin (öl. 606/1210) *Mefâtihu'l-gayb*'i, Kurtubî'nin (öl. 671/1273) *el-Câmi*'i, Beyzâvî'nin (öl. 685/1286) *Envârü't-Tenzîl*'i sıkça başvurulmuş kaynaklardır. İbn Mücâhid'in (öl. 324/936) *Kitâbü's-Seb'a'sı*, İbn Zencele'nin (öl. 403/1013) *Hüccetü'l-kırâât*'ı, Mekkî b. Tâlib'in (öl. 437/1045) *el-Hidâye*'si, İbnü'l-Cezerî'nin (öl. 833/1429) *en-Neşr*'i de kıraat farklılıklarını tespit etmek için sıkça başvurulmuş eserlerdir. Yine kıraat farklılıkları hakkında değerlendirmeler için Gazze'de Camiatü İslâmiyye Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi hocaları ile yüksek lisans öğrencileri tarafından hazırlanan 13 ciltlik *Tefsîru'l-Kur'ân bi'l-Kırâati'l-Kur'âniyyeti'l-Aşer* adlı eserden yararlanılmıştır. Bunların haricindeki başka kaynaklara da müracaat edilerek araştırmaya katkı sunulmaya çalışılmıştır.

1.3 Kiraat İlmi Hakkında Genel Bilgiler

İslâm'ın mukaddes kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm'in en belirgin özelliği, değiştirilemez bir yapıya sahip olmasıdır. Bu sebepten ötürü İslâm âlimleri bir taraftan Kur'ân'a ait kavramların korunması için çalışırken diğer taraftan da İslâmi ilimlerin ortaya çıkma ve gelişme süreci içinde o ilimlerin yorumlanması için yoğun bir çaba harcamışlardır. Kur'ân'da yer alan kavramlar, yapılan yorumlamalarda farklı bakış açılarının bu yorumlara etki ediş düzeyine göre, Kur'ân-ı Kerîm'deki anlamı bakımından daha dar ya da geniş anlamda kısmen de farklı anlamda kullanılır duruma gelmiştir.

Bu kavramlardan biri de kiraat kavramıdır. Bu ilmin araştırma konusu, Kur'ân'ın okunmasıyla alakalı farklı durumlar ve bu farklılıkların kimlerden aktarıldığıdır. Kiraat ilminin inceleme alanını da Kur'ân'daki kelimelerin anlatılış durumları ve okunuş tarzları biçiminde ifade etmek mümkündür.⁹ Kiraat ilmi sayesinde kiraat imamlarından Hz. Peygamber'e kadar ulaşan kiraat vecihleri bilinmektedir.¹⁰ Kiraatin inceleme alanına bakılırsa o, Kur'ân'daki kelimelerin okunuşlarının ve keyfiyetlerinin ittifak ve ihtilaf yönleri bakımından aktaranın kendisine dayandırılması suretiyle rivayet ettiği vecihlerdir.¹¹ İhtilaf demekle anlaşılan, fiillerin muhatap ya da gâib sigaları ile isimlerin de cem' ya da müfred gelmesi; eda ediliş şekilleri ile anlaşılan da hazf, ispat, işmâm ve imale gibi detaylardır. Kiraat ilminin ifade edilmesi için önce yapılması gereken, kiraat kelimesinin sözlük ve ıstılah anlamlarının açıklanmasıdır.

1.3.1 Kiraat Kelimesinin Sözlük ve İstılah Anlamları

Kiraat kelimesi, Arapça قرأ/karae kökünden türemiş bir isimdir. Sözlükte zamanın geçmesi, kadının hayız durumu veya temizlik durumu, gebe kalmak, doğurmak, bir araya getirmek, toplamak, okumak, tilavet etmek gibi anlamlarda kullanılmaktadır.¹²

⁹ Ali İsmail Seyyid Hindavî, *el-Camiu'l-mufid fi şerhi's-şatibiyye fi'l-kiraati's-seb'a* (İskenderiyye: Daru'l-Kimme, 2011), 7; İsmail Karaçam, *Kur'an'ı Kerim'in Nüzulü ve Kırâati* (İstanbul: İfav Yayınları, 2012), 235; Hacı Önen, "Kıraatların Fıkhi Hükümlere Etkisi", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2, (2013), 2.

¹⁰ Muhammed Ahmed vd., *Mukaddimat fi'l-kiraat* (Ürdün: Daru Ammar, 2001), 48.

¹¹ Mehmet Ünal, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002), 15.

¹² Halil b. Ahmed, "karae", 3/369-370; İsfahânî, "karae", 668-669; İbn Manzûr Muhammed b. Mükerrrem b. Ali Ebu'l-Fadl Cemâlüddin el-Ensârî er-Ruveyfî'i, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Daru Sâdir, 1968), "karae", 1/128-133.

Bu anlamlardan okumanın ve tilavet etmenin Kur'ân'ın indirilişinden önce sık olarak kullanılmadığı söylenmektedir. Yani Kur'ân-ı Kerîm'le birlikte bu anlamların yaygınlaştığı belirtilmektedir.¹³ “Karae” fiilinin masdarı olan kıraat; sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okumak, telaffuz etmek anlamında isim olarak gelir. Kıraat ifadesi aynı fiilin masdarı olan Kur'ân kelimesiyle de eş anlamlıdır.¹⁴ Kıraat kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'in hiçbir sûresinde bu şekliyle mevcut değildir. Fakat kıraat kelimesinin de kökü olan “karae” fiili Kur'ân-ı Kerîm'de 70 yerde قُرْآن , 17 yerde çeşitli fiil yapılarında, 1 yerde de قُرْء şeklinde olmak üzere toplamda 88 defa geçmektedir.¹⁵

Istılah cihetinden bakıldığında ise kıraat kelimesinin farklı âlimlerce yapılmış birçok tanımı mevcuttur. Kıraat, bir bilim dalı olarak “Kur'ân lafızlarının farklı okuma şekillerini (vecih), kelimelerin şeddeli şeddesiz eda keyfiyetlerini bildiren bir ilimdir” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁶ Bu tanımın dışında kıraat, “Bir okuyucunun, iradeli olarak ses ve sözü aracı olarak kullanmak suretiyle harflerden kelimeleri, kelimelerden cümle ya da cümleleri bir araya getirerek oluşturduğu Kur'ân metnini (kıraatini) telaşa mahal olmaksızın tecvit disiplini çerçevesinde yavaş yavaş kendisine veya bir başkasına duyuracak biçimde okumasıdır”¹⁷ şeklinde beyan edilmiştir. Kıraat âlimi İbnü'l-Cezerî de (öl. 833/1429) kıraati “Kur'ân kelimelerinin nasıl okunacağını ve râvilerine nispet etmek suretiyle bu kelimeler üzerindeki farklı okuyuşları konu edinen bir ilimdir.”¹⁸ şeklinde tanımlamıştır. Kıraat imamları, Kur'ân-ı Kerîm'in eda edilmesi konusundaki kurallardan birçoğu üzerinde birleşirlerken bazı konularda da ayrı görüşleri savunmuşlardır. Kıraat ilminde usul farklılıkları olarak ifade edilenler, ilahi kelamın lafızlarının söyleniş konusunda Kur'ân-ı Kerîm'de kıraat ihtilaflarının mevzubahis olduğu noktalarda bir usul izlenerek okunması ya da belli bir yöntem dairesinde her kıraat imamının kendilerine özgü olarak belirlemiş oldukları okuyuş tarzlarıdır. Durum bu aşamadayken kıraat

¹³ Abdülhamit Birışık, *Kıraat İlmi ve Tarihi* (Bursa: Emin Yayınları, 2018), 21-22.

¹⁴ İbn Manzûr, “karae”, 1/15; Âsım Efendi Mütercim Ahmed, *el-Okyanusu'l-basît fî tercemet-i Kâmusi'l-muhit* (İstanbul: y.y., 1887), “karae”, 1/80; Abdülhamit Birışık, “Kıraat”, DİA. (Erişim 5 Ocak 2023).

¹⁵ Nazife Vildan Güloğlu, *Kur'ân-ı Kerîm'de Tilâvet* (Bursa: Emin Yayınları, 2020), 88.

¹⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. Şureyh el-Endelûsî, *el-Kâfî fî kıraâti's-seb'*, thk. Ahmed Mahmud Abdussemmi 'eş-Şafîi (Beyrut: y.y., ts.), 9; Muhammed Salim İbn Muhaysin, *el-Muğnî fî Tevcihi'l-Kıraâti'l-Aşri'l-Mütevâtire* (Beyrut: y.y., 1993), 1/45.

¹⁷ Yavuz Fırat, “Kıraat Tertîl ve Tilâvet Kavramlarının Anlamsal Araştırma ve Karşılaştırması”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13 (2002), 257-273.

¹⁸ Ebû'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf el-Cezerî, *Müncidü'l-Mukriin ve Mürşidü't-tâlibîn*, thk. Muhammed Temim ez-Zubî (Medine: Mektebetü'l-Kudüs, 1980), 3.

ilmi otoritelerinden olan Dimyâtî (öl. 1117/1705) bu ilmi “Yüce Allah’ın kitabını iletenlerin Kur’ân’ın hazf-ispat, tahrik-teskin, fasıl-vasıl ve bunların dışında ancak sema yolu ile sabit olması muhtemel söyleyiş biçimlerini, örnek olarak ibdâl ve benzeri vecihlerindeki ittifak ve ihtilaf noktalarını bize öğreten ilimdir”¹⁹ biçiminde tanımlamıştır. Bu da kıraat öğretiminde öğrenmeye esas olacak kavramlara vâkıf olunmasının önemini göstermektedir. Bu çeşit farklılıkları ses ve söyleyiş özelliğiyle ilgili olmasından ötürü fonetik ayrımlar olarak da adlandırmak mümkündür.²⁰

1.3.2 Kıraat İlminin Konusu Gayesi ve Faydası

Kıraat ilminin konusu, Kur’ân kelimelerinin söyleyişlerindeki değişikliklerle hazf, isbat, fasl, vasl, med, kasr, nakil, idgâm, işmâm ve imâle gibi anlatış biçimlerinin keyfiyetlerini içeren Kur’an sözleridir.²¹ Başka bir ifadeyle kıraat ilminin konusu Kur’ân kelimelerin okunuş ve eda ediliş biçimini, ittifak ve ihtilaf yönleriyle rivayet edilen her vechi, nakledenin kendisine isnat ederek incelemesidir.²²

Kıraat ilminin amacı ise gerçek olan ile kural dışı kıraati birbirinden ayırmak, Kur’ân kelimelerinin anlatım keyfiyetini ve bu kelimelerdeki okuyuş farklılıklarını aktaranlara isnat ederek onların orijinalliklerini korumak suretiyle onların sonraki nesillere devredilmesini sağlamaktır.²³ Nitekim Hz. Muhammed’in (s.a.v.) vefatından sonra sahabe, kıraate dair bildiklerini başkalarına nakletmek adına farklı -bilhassa İslâm ile yeni tanışmış- bölgelere gitmiştir. Bunun yanı sıra Hz. Osman (r.a.) zamanında kopyalanan Mushafların başka şehirlere gönderilirken beraberlerinde hocaların da tayin edilmesi kıraat ilminin ne denli önemli olduğunun en büyük göstergesidir. Bin dört yüz yıl öncesinden bugünlere kadar her yüzyılda kıraat ilmi ile uğraşan âlimler vesilesiyle Kur’ân kelimeleri hiçbir değişikliğe uğramadan bu zamanlara kadar gelebilmiştir.²⁴

¹⁹ Ahmed Muhammed Bennâ Dimyâtî, *İthâfu fudalâi’l-beşer bi’l-kırâati’l-erbaate ‘aşer*, thk. Şa‘bân Muhammed İsmail (Beyrut: Âlemü’l-Kütüb, 1987), 1/67.

²⁰ Mehmet Dağ, *Geleneksel Kırâat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım* (İstanbul: İSAM, 2011), 57.

²¹ Dimyâtî, *İthâf*, 1/67.

²² Ünal, *Kur’ân’ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü*, 8.

²³ Dimyâtî, *İthâf*, 1/67; Ali Osman Yüksel, *İbn Cezerî ve Tayyibetü’n-Neşr* (İstanbul: İfav, 2016), 15.

²⁴ Necâti Tetik, *Kıraat İlminin Tâlîmi Başlangıçtan 19. Hicrî Asra Kadar* (İstanbul: İşâret Yayınları, 1990), 16.

Kıraat ilminin faydası pek çoktur. Bu faydalar Kur'ân lafızları söylenirken onları hata tağyir ve tahriften korumak; kıraat imamlarından her birinin okuyuş biçimini bilmek ve birbirinden ayırmak; farklı kıraatlerden farklı anlamlar çıkarılmasını sağlamak; içtihat ve kavrayış yoluyla naslardan hüküm çıkarılmasına yardımcı olan kıraat farklılıklarının sürekliliğini sağlamak; kıraatlerin vecihlerini birbirinden ayırmak; Kur'ân-ı Kerîm'in tilâvet şeklini bilmek ve hangi kıraatin tercih edildiğini öğrenmektir.²⁵

1.3.3 Kıraat Çeşitleri

Kıraatlerde esas olan nakildir. Naklin geçerli olması için gereken de onun güvenilir olmasıdır. Kıraatler, belirli bir düzen ve disiplin dâhilinde korunup nakledilmelidir. Bu gaye doğrultusunda başlangıçtan günümüze bu konu üzerinde hassasiyetle durulmuş ve hadis ilminde olduğu gibi, rivayet edilen kıraatlerin nakledilmesi senet zinciriyle birlikte yapılmıştır. Bu sebepten ötürü Kur'ân okuyup ezberleyen herhangi bir öğrenciye verilen icazetname de hocasıyla birlikte, onun da hocası şeklinde bir zincir oluşturulmuştur. Böylece onların Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ulaşmaya kadar isim isim kaydedilmesi mümkün olmuştur. Kıraatlerin senedinin sahih olması koşulu da yeterli görülmemiş, sahihliğin yanı sıra Hz. Osman (öl. 35/656) Mushaflarının yazısına uygun olma koşulu da aranmıştır. Bu iki koşula ek olarak aranan bir üçüncü koşul da bu kıraatlerin Arapçanın gramer yapısına uygun olmasıdır.²⁶

İbnü'l-Cezerî'ye göre sözü edilen bu üç koşulun tümünü taşıyan kıraat ister yedi imamdan, ister on imamdan, isterse geçerli olan diğer imamlardan sabit olsun, bu kıraatler, Kur'ân'ın indirildiği yedi harften olmalarından ötürü ret ve inkâr edilemez. Ancak bu koşullardan bir tanesi eksik olursa buna zayıf veya şâz yahut batıl kıraat denilmiştir.²⁷

²⁵ Dimyâtî, *İthâf*, 1/67.

²⁶ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l kırâ'âti'l-'aşr*. thk. Ali Muhammed ed-Dabbâ' (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1976), 1/9.

²⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/9.

1.3.3.1 Mütevâtir kıraat

Yalan üzerine ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan bir toplumun, bir diğer toplumdan naklettiği, muttasıl bir senetle Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ulaşan ve sahih kıraatlerin şartlarına haiz olan kıraatlere mütevâtir kıraat denir. Mütevâtir kıraatler kıraatlerin en üstünü, en kuvvetlisi olup bunlara inanmak vacip, inkâr etmek ise haramdır.²⁸

Âlimlerin çoğunluğuna göre yedi imama Nâfi' (öl. 169/785), İbn Kesîr (öl. 120/738), Ebû 'Amr (öl. 154/771), İbn 'Âmir (öl. 118/736), Âsım (öl. 127/745), Hamza (öl. 156/773) ve Kisâî'ye (öl. 189/805) isnat edilen kıraatler mütevâtir olduğu gibi, İbnü'l-Cezerî ve onun izinden giden diğer âlimlere göre yedi kıraati on kıraata tamamlayan Ebû Cafer (öl. 130/747-48), Yakûb (öl. 205/821) ve Halefû'l-Âşîr'in (öl. 229/844) kıraatleri de İslam ümmetinin seveerek kabullendiği mütevâtir kıraatlerdir.²⁹

1.3.3.2 Meşhur kıraat

Senedi sahih olan, Arapçanın gramer yapısına ve Hz. Osman (r.a.) mushaflarının yazısına uygun düşen, kıraat imamları arasında şöhret kazanan, ancak tevâtür derecesine ulaşmayan kıraatlere meşhur kıraatler denilmiştir. Bu çeşit kıraatler gerek yedi, gerek on ve gerekse diğer muteber kıraat imamlarınca geçerli sayılmışlardır.³⁰ Meselâ on kıraatten herhangi birinde tarîkler çeşitli olur, birinin naklettığını diğeri nakletmezse bu meşhur kıraat sayılır.³¹ Mütevâtir kıraate olduğu gibi meşhur kıraate inanmak da vaciptir ve bunlardan herhangi birini inkâr etmek câiz değildir.³²

1.3.3.3 Âhâd kıraat

Âhâd kıraat, senedi sahih olmakla birlikte, ya yazım bakımından Hz. Osman'ın (r.a.) istinsah ettirmiş olduğu Mushaflardan herhangi birinin hattına uygun düşmeyen veya Arapçanın gramerine uymayan ya da kıraat imamları arasında istenilen şöhrete

²⁸ Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâati*, 235.

²⁹ İbnü'l-Cezerî, *Müncidü'l-Mukriîn*, 15-16; Dimyâtî, *İthâf*, 1/72.

³⁰ Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâati*, 87-88.

³¹ Abdurrahman Çetin, *Kur'ân-ı Kerîm'in İndirildiği Yedi Harf ve Kırâatler* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010), 232.

³² Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâati*, 88.

ulaşamayan kıraatlere denmiştir. İşlâmi anlayışa göre bu tür kıraatler okunmaz ve bunlara inanılması da gerekmez.³³

Bu kıraat çeşidine meali “*Ant olsun ki size içinizden öyle bir Peygamber geldi ki, gayet izzetli ve şereflidir, sıkıntıya uğramanız ona pek ağır gelir, size çok düşkündür ve m ’minlere karşı çok şefkatli, çok merhametlidir*” olan لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ  yeti³⁴ örnek olarak verilebilir. Buna göre bu âyette yer alan أَنفُسِكُمْ ifadesi fe harfinin ötre harekeden fetha harekeye çevrilmesiyle أَنفُسِكُمْ şeklinde kıraat edilmiştir.³⁵

1.3.3.4 şâz kıraat

Kıraat ilmiyle ilgili eserlerin oy birliği ile ilettiklerine göre sahih kıraatin koşullarından herhangi birini ya da daha fazlasını taşımayan kıraatlere şâz kıraat denmiştir. Ancak bu kıraatlerin dereceleri bakımından kendi bünyelerinde birbirlerinden farkları mevcuttur. şâz kıraatler Arapçanın gramerine yahut Hz. Osman (r.a.) mushaflarına uygun olmaması durumunda bu tür kıraatler Kur’ân olarak kabul edilmese de yedi harf ruhsatına dayandırılarak bazı amaçlar için kullanılabilmektedir. Ancak muttasıl senet koşulunu taşımayan kıraatler uydurma kıraat sayılacağı için bütünüyle terk edilmiştir.³⁶ On dörtlü tasnif içerisinde yer alan Hasan-ı Basrî ( l. 110/728), İbn Muhays n ( l. 123/741), A’m ş ( l. 148/765) ve Yezîdî ( l. 202/817) şâz kıraatleriyle tanınan imamlardır.³⁷ şâz kıraate şu âyet-i kerime örnek olarak gösterilebilir:

فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ

“(Ey Firavun!) Biz de bugün bedenini, arkandan geleceklere ibret olman için, kurtaracağız. Çünkü insanlardan birçoğu ayetlerimizden gerçekten habersizdir.”³⁸

³³ Karaçam, *Kur’ân-ı Kerîm’in N z l  ve K r ati*, 88.

³⁴ et-Tevbe 9/128.

³⁵ Abdurrahman  etin, *K raatların Tefsire Etkisi* ( stanbul: Marifet Yayınları, 2001), 94.

³⁶ Birişık, *Kıraat İlmi ve Tarihi*, 93.

³⁷ Birişık, *Kıraat İlmi ve Tarihi*, 140.

³⁸ Yûnus 10/92.

Bu âyet-i kerimede altı çizili olan تُنَجِّيكُ fiili تُنَجِّيكُ biçiminde okunmuştur. Buna göre bu kıraatin senedi sahih olmadığı için kullanılması caiz değildir. Zaten تُنَجِّيكُ kıraati bu haliyle anlam zaviyesinden de sorunludur. Çünkü تُنَجِّيكُ fiiliyle “seni kurtaracağız” anlamı oluşurken, تُنَجِّيكُ fiiliyle “seni öteye atacağız, yok edeceğiz” anlamı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla تُنَجِّيكُ fiili tamamen tezat bir anlam ihtiva etmektedir.³⁹ Bu çeşit âyetler sika olan ya da olmayan kimselerce nakledilmiş olabilir. Bunların yazım biçimi imam mushafların yazım biçimine uygun olsa da kabul edilemez ve Kur’ân kıraati sayılmaz.⁴⁰

1.3.3.5 Mevzû kıraat

Rivayet ilmi bakımından hiçbir aslı olmadığı hâlde uydurma bir senetle birilerine nispet edilen bazı okuyuşlar bulunmaktadır ki, bunlara mevzû kıraatler denir.⁴¹ Bu kıraatler hiçbir esasa dayanmayıp asılsız olarak bir kimseye nispet edilmiştir. Buna örnek olarak da Muhammed b. Cafer el-Huzâî’nin (öl. 408/1017), asılsız olarak Ebû Hanife’ye (öl. 150/767) nispet ettiği Fâtır sûresinin 28. âyetindeki okuyuş gösterilmiştir:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

“Kulları içinde ancak âlimler, Allah’tan gerektiği gibi korkar.”

Zikri geçen kıraatte yer alan lafza-i celal ötreli okunmuş ve neticede âyetin anlamı tümünden değişmiştir. Âyetin esas okunuşu “Kulları içinde ancak âlimler, Allah’tan gerektiği gibi korkar” şeklinde olmasına karşın uydurma okunuşta anlam “Allah ancak kulları içindeki âlim kullarından korkar” gibi Allah’ın azametini ve yüceliğine uymayacak bir biçim almıştır.⁴² Binaenaleyh ötreli okuyuşta, esas Mushaf’ın hattına uygunluk bakımından ve gramatik yönden bir problem bulunmasa da anlam itibariyle sorunludur. Hz. Peygamber’e de isnadı bulunmamaktadır. Dolayısıyla Ebû Hanife’nin böyle bir okuyuşu icra etmesi söz konusu değildir. Bu

³⁹ Nihat Temel, *Kırâat ve Tecvîd İstılahları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2018), 152-153.

⁴⁰ Karaçam, *Kur’ân-ı Kerîm’in Nüzûlü ve Kırâati*, 89.

⁴¹ Birişik, *Kırâat İlmi ve Tarihi*, 97.

⁴² Birişik, *Kırâat İlmi ve Tarihi*, 97.

durumda bu kıraatin insanların itimat etmesini sağlamak amacıyla tanınmış bir âlime dayandırılarak hicri dördüncü asırda uydurulduğu söylenebilir.⁴³

İbnü'l-Cezerî, bu kıraatin aslı olmadığını ve yine bu kıraatle İmam Azam arasında bir ilişki bulunmadığını kayıt altına almış, sonrasında ise birçok müfessirin bunu inceleme yapmaksızın o mübarek şahsa nispet etmek suretiyle naklettiklerini üzümlere kaydetmiştir.⁴⁴

1.3.3.6 Müdrec kıraat

Biçim bakımından hadis türlerinden müdrec⁴⁵ hadise benzeyen tefsir kabilinden yapılmış ziyadeleri yapısında bulunduran kıraatler müdrec kıraat olarak adlandırılmıştır. Bu kıraatler, sahâbîlerin, bazı bilgileri unutmamak için âyeti izah amacıyla âyetlerin arasına yazdıkları haşiye şeklinde, açıklama içeren kelimelerden ve cümlelerden oluşan ifadelerdir.⁴⁶

İbnü'l-Cezerî, sahâbîlerin âyetlere eklemiş oldukları bu ziyadeleri tefsir, izah ve beyan için koyduklarını belirtmiş; sahâbîlerin, Hz. Peygamber'den (s.a.v) neyi Kur'ân olarak aldıklarını kesin bir şekilde bildiklerini ifade etmiştir. O, sahâbîlerin Kur'ân ile birlikte bu bilgileri yazmakta sakınca görmemelerinin sebebini, Kur'ân ile Kur'ân'dan olmayanı birbirine karıştırmayacaklarından emin olmalarıyla açıklamıştır.⁴⁷ Müdrec kıraate “...وَلَهُ أَحْ أَوْ أُخْتُ...” âyetine⁴⁸ Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın (öl. 55/675) “من أم” ifadesini, وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ âyetine⁴⁹ ise İbnü'z-Zübeyr'in (öl. 73/692) “ويستعينون الله على ما” beyanını ilâve etmesi örnek gösterilebilir.⁵⁰

⁴³ Temel, *Kırâat ve Tecvîd Istılahları*, 125.

⁴⁴ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/16.

⁴⁵ Subhi Sâlih, *Hadîs İlimleri ve Hadîs Istılahları*, çev. Yaşar Kandemir (Ankara: DİB, 1973), 207-212; Talat Koçyiğit, *Hadîs Istılahları* (Ankara: AÜİF, 1980), 253-258.

⁴⁶ Temel, *Kırâat ve Tecvîd Istılahları*, 130.

⁴⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/32.

⁴⁸ en-Nisâ 4/12.

⁴⁹ Âl-i İmrân 3/104.

⁵⁰ Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî, *el-İtkan fî ulumi'l-Kur'ân*, nşr. Mustafa Dîb el-Bugâ (Dımaşk: Dâru İbn Kesir, 1987), 1/255.

2. HZ. NÛH'UN (A.S.) TUFAN ÖNCESİ KAVMI İLE MÜCADELESİ VE TUFANIN HABERCİLERİ

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Hz. Nûh'un (a.s.) ismi ve soyağacı ile Hz. Nûh'un yaşı hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra Nûh Kavminin Putlara Tapması, Hz. Nûh'un (a.s.) Kavminin Nûh Peygamberi Yalanlamaları, Nûh Kavminin Hz. Nûh'u (a.s.) Deli Olmakla ve Sapıklıkla Suçlamaları, Beşer Olması Sebebiyle Hz. Nûh'a (a.s.) İnanmamaları, Kibirli ve İnananları Hor Görmeleri, Hz. Nûh'un (a.s.) Tevhide Davetteki Yöntemi, Hz. Nûh'un (a.s.) Eşinin Hıyaneti konularından bahsedilerek ilgili âyetlerde geçen kıraat farklılıklarının manaya etkisi üzerinde durulacaktır.

2.1 Hz. Nûh'un (a.s.) İsmi ve Soyağacı

Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'e ve hadis-i şeriflere bakıldığında Hz. Nûh'un (a.s.) isminin ne mana içerdiği ve soyunun kimlerden oluştuğuyla ilgili herhangi bir bilgi bulunmadığı görülmektedir. Hz. Nûh'un (a.s.) ismi ve soyu hakkındaki bilgilere tefsir kitaplarında, tarih kitaplarında ve kısas-ı enbiya kitaplarında rastlanmaktadır.

Mukâtil b. Süleymân'ın (öl. 150/767) tefsirinde Nûh kelimesinin, “Süryanice'de arzın kendisi için sükûn bulduğu, sakin olan kişi demektir” bilgisi yer almaktadır. Hz. Nûh'un (a.s.) nesebiyle alakalı da sadece babasının adının Lemek olduğu rivayeti bulunmaktadır.⁵¹ Taberî de (öl. 310/923) *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân* adlı tefsirinde Hz. Nûh'un (a.s.) soyuyla ilgili sadece babasından bahsederek Lemek oğlu Nûh demekle yetinmiştir.⁵²

Sa'lebî (öl. 427/1035), Mü'minûn sûresinde Nûh kıssasının geçtiği âyetlerde İbn Abbâs'ın (öl. 68/687-88) ‘Kendi nefesine çok yandığı için’ rivayetini aktararak bunu ona Nûh isminin verilme sebebi olarak görmektedir. Hz. Nûh'un (a.s.) kendisi için neden bu kadar ağlayıp sızladığı ile alakalı olarak ihtilaflar bulunmaktadır. İhtilaf

⁵¹ Ebû'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, nşr. Abdullah Mahmûd Şehhâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2002), 4/449.

⁵² Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmulî et-Taberî el-Bağdâdî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah İbn Abdulhasan et-Türkî (Kahire: Merkezü'l-Bahûsü ve'd-Dirâsêti'l-Arabiyyeti ve'l-İslâmiyyeti, 2001), 23/288.

eden kesimden bazıları Hz. Nûh'un (a.s.) kavminin helaki için yüce Allah'a (c.c.) 'Rabbim yeryüzünde kâfirlardan hiç kimseyi bırakma!' şeklinde müracaat ettiği, bazıları da ümmetinin affi için Rabbine çok yakardığı bu sebeple bu ismi aldığını söylemektedir. Başka bir görüş de vardır ki o da şöyledir: Hz. Nûh'un (a.s.) önünden cüzzamlı bir köpek geçmiş, o köpeğe 'Ey kötü görünümlü şey benden uzaklaş!' diye hitap etmiş, bunun üzerine Allah, ona 'Beni mi yoksa köpeği mi ayıpladın?' şeklinde vahyetmiştir.⁵³ Sa'lebî, Hz. Nûh'un (a.s.) soyağacının sıralamasını şu şekilde yapmaktadır: Nûh b. Melek b. Metûşelah b. Ahnûh (Hz. İdris) b. Mehlâîl b. Yezd b. Kîsên b. Enûş b. Şîs b. Âdem (a.s.).⁵⁴ Sa'lebî, Hz. Nûh'un (a.s.) annesinin de Agînûş binti Râkîl veya binti kâbîl bin Muhvaîl bin Ahnûh olduğunu söylemektedir.⁵⁵

İbn Kesîr (öl. 774/1373), *Tefsîrû'l-Kur'ânî'l-'azîm* adlı eserinde Hz. Nûh'un (a.s.) nesebinin sıralamasını şu şekilde vermektedir: Nûh b. Lâmek b. Metûşelah b. Hanûh (Hz. İdris) b. Berd b. Mehlîl b. Kînîn b. Yâniş b. Şîs b. Âdem (a.s.). Bunun devamında İbn Kesîr, İbn Yezîd er-Rakkâşî'nin (öl. 120/730), "Kendine çok yandığından dolayı ona Nûh denilmiştir" fikrini aktarmaktadır.⁵⁶ Onun *el-Bidâye ve'n-Nihâye* adlı eserinde ise sıralamada fark olmaksızın bazı isimlerde harf değişiklikleri görülmektedir: Nûh b. Lâmek b. Metûşelah b. Hanûh (Hz. İdris) b. Yerd b. Mehlâîl b. Kînen b. Enûş b. Şîs b. Âdem (a.s.).⁵⁷

Âlûsî (öl. 1270/1854), Nûh sûresi ilk âyeti tefsir ederken Hz. Nûh'un (a.s.) isminin Arapça olmadığını başka dilden olduğunu söylemekte, Cevâlîkî'nin de (öl. 540/1145) 'Nûh' kelimesinin Arapçalaşmış olduğu sözünü aktarmaktadır. Kirmânînin de 'Nûh' kelimesinin Süryanicede 'sakin olmak, sakinleşmek' manaları taşıdığı görüşüne eserinde yer vermektedir. Âlûsî, Hâkim en-Nîsâbü'rî'nin (v.405/1014) *el-Müstedrek* eserinde yer verdiği 'asıl adı Abdulgaffar olan Hz. Nûh'a çok ağladığı çağırıp sızladığı için bu isim verilmiştir' rivayetini iletmekte, bu rivayetin sahih olmadığını da eklemektedir. Âlûsî, eserinde şu rivayeti de aktarmaktadır: "Hz. Nûh (a.s.) kirli, paslı ve uyuz hastalığına yakalanmış bir köpek görmüş ve bu durumundan dolayı

⁵³ Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nîsâbü'rî, *el-Kesf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, nşr. Ebû Muhammed İbn Âşûr (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 2002), 7/44.

⁵⁴ Sa'lebî, *el-Kesf*, 4/243-244.

⁵⁵ Sa'lebî, *Kıyasu'l-Enbiya*, (Kahire: Mektebetü'l-İskenderiyyeti, 2000), 62.

⁵⁶ İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İsmâîl b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'Azîm*, thk. Sâmi Muhammed es-Selâm (Riyad: Dâru Tayyibe li'n-Neşr ve't-Tevzî', 1997), 3/431.

⁵⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Abdullah İbn Abdulhasan et-Türkî (b.y.: Merkezü'l-Bahûsü ve'd-Dirâsetü'l-Arabiyyeti ve'l-İslâmiyyeti, ts.), 1/237.

köpeği küçümsemiş. Allah'da 'Beni mi yoksa yarattığım köpeği mi ayıpladın?' diye buyurmuştur. Hz. Nûh (a.s.) bu yaptığından dolayı ağlayıp sızlamış ve pişman olmuştur. Bunun üzerine ona Nûh denmiştir.” Âlûsî, Hz. Nûh'un (a.s.) nesebini şöyle sıralamaktadır: Nûh b. Lemek b. Metûşelah b. Hanûh (Hz. İdris) b. Yerd b. Mehlâyîl b. Kînên b. Enûş b. Şîs b. Âdem (a.s.).⁵⁸

Yukarıda aktarılan bilgiler doğrultusunda Hz. Nûh'un (a.s.) ismi hakkında farklı görüşler ortaya atıldığı görülmektedir. Çoğunluk 'Nûh' kelimesinin 'kendi nefesine çok yanan' anlamı taşıdığı kanaatindedir. Ancak bu kelimenin verilme sebebi ihtilaf konusudur. Kimileri kavminin hidayete ermesi için Rabbine yakarışının neticesi, kimileri helak olan kavme karşı duyulan üzüntü, kimileri oğlunun karanlıktan kurtulması için yaratanına müracaatı, kimileri de bir cüzzamlı köpek için sarf edilen sözlerin tövbesi olarak görmektedir. Bu rivayetlerden kavmin hidayeti için yakarış rivayeti hariç diğerlerine mesafeli yaklaşmak hissiyatı hâsıl olmaktadır. Çünkü helak olması için dua eden ve buna layık görülen bir kavme Hz. Nûh'un (a.s.) ağlaması tutarlı gözükmemektedir. Yine cüzzamlı bir köpeği kötölemenin peygamber ahlakıyla uyummadığı aşikârdır. Zaten müfessirler bu rivayetlerin zayıf olduklarını belirtmektedirler. Hz. Nûh'un (a.s.) nesebi ise Hz. Âdem'e (a.s.) kadar tespit edilmiştir.

2.2 Hz. Nûh'un (a.s.) Yaşı

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ

*“Hani Biz Nûh'u kavmine peygamber olarak göndermiştik. O, elli yılı hariç bin yıl kavminin arasında kalmıştı. Sonunda şirk batağında yaşamaya devam ederlerken onları tufan alıp götürüverdi.”*⁵⁹

Yukarıda verilen âyette Hz. Nûh'un (a.s.) kavmi arasında elli hariç bin yıl kaldığı vahyolunmaktadır. Buradaki “elli hariç bin yıl” tabirinin ne anlama geldiği âlimler tarafından farklı görüşlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Kimi âlimler âyetteki bu

⁵⁸ Şehâbeddin Mahmûd Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'i'l-mesânî* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 29/67-68.

⁵⁹ *Yüce Kur'an Açıklamalı-Yorumlu Meâli*, çev. Abdülkadir Şener vd. (İzmir: Tibyan Yayıncılık ve Matbaacılık, 2018), el-Ankebût 29/14.

sürenin Hz. Nûh'un (a.s.) ömrünün tamamını içerdiğini, kimileri risâlet süresi olduğunu, kimileri de tufan hadisesine kadar olan zamanı içine aldığını iddia etmektedirler. Âlimler bunlarla beraber ona kaç yaşında peygamberlik görevi verildiği, tufandan sonra onun ne kadar yaşadığı gibi sorulara da cevap aramaktadırlar. Ayrıca âyette zikredilen süreyi imkânsız bulup farklı yorum getirenler de olmuştur.

İbn Sa'd (öl. 230/845), eserinde Hz. Nûh'un (a.s.) dört yüz seksen yaşındayken peygamber olarak gönderildiğini, yüz yirmi sene kavmini Hakk'a davet ettiğini, geminin inşası emrinin altı yüz yaşında kendisine geldiğini ve tufan olayının ardından üç yüz elli yıl yaşadığını aktarmaktadır.⁶⁰ Taberî (öl. 310/923), Allah'ın (c.c.) Hz. Nûh'u (a.s.) elli yaşındayken kavmine peygamber olarak gönderdiğini belirtmektedir. Avn b. Ebî Şeddâd'dan aktarılan rivayete göre Hz. Nûh (a.s.) üç yüz elli yaşındayken kavmine gönderildi. Kavmi içinde dokuz yüz elli yıl kaldı. Daha sonra üç yüz elli yıl daha yaşadı. İbn Abbâs'tan gelen rivayete göre Hz. Nûh (a.s.) dört yüz seksen yaşındayken kavmine peygamber olarak görevlendirilmiş. Yüz yirmi sene kavmini hidayete davet etmiş. Tufandan sonra üç yüz elli yıl daha yaşamıştır.⁶¹

Zemahşerî (öl. 538/1144), Hz. Nûh'a (a.s.) peygamberliğin kırk yaşında verildiğini, dokuz yüz elli sene kavmi arasında kalıp tebliğ görevini yürüttüğünü, tufandan sonra altmış yıl hayatta kaldığını söylemekte ve ömrünün bin elli yıl olduğunu aktarmaktadır. Vehb'den aktardığı bilgiye göre ise Hz. Nûh (a.s.) bin dört yüz sene yaşamıştır. Zemahşerî, Ankebût sûresi 14. âyette yer alan "bin yıldan elli yıl eksik" ifadesinin neden direkt olarak "dokuz yüz elli sene" ile ifade edilmediğine de değinmiştir. Ona göre direkt "dokuz yüz elli sene" denmesi sayının netliğine gölge düşürecektir. Çünkü bu tarz söylemler söylenilen sözden fazlasını çağrıştırabilir. Fakat "elli yıl istisna edilerek" sayının ifade edilmesi insanların bu çağrışımdan uzaklaşmasını sağlamak ve sayıya netlik kazandırmaktır. Zemahşerî, bu ifadenin hem lafız hem de anlamca en uygunu olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu kıssa Hz. Peygamber'i (s.a.v.) teselli etmek ve sebatını artırmak için vahyolunmuştur. Buna

⁶⁰ Muhammed İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancî, ts.), 1/23-24.

⁶¹ Taberî, *Taberi Tarihi*, thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim (Mısır: Daru'l-Maarif, ts.), 1/179-180,191.

göre Hz. Nûh'un (a.s.) uzun süre sabretmesini vurgulamak için daha büyük sayıyı söylemek amaca daha yakın gözükmeştir.⁶²

İbn Atiyye (öl. 541/1147), Ankebût sûresi 14. âyetteki فلبث kelimesinde bulunan atıf harfini أرسلنا kelimesiyle ilişkilendirerek bin yıldan elli yıl eksik tabirinin Hz. Nûh'un (a.s.) peygamberlik süresi olduğu görüşünü belirtmektedir. İbn Atiyye âyetteki bu müddetin Hz. Nûh'un (a.s.) doğumıyla kavminin boğulması arasındaki süre olma ihtimalini de söylemektedir. İbn Atiyye, Hz. Nûh'a (a.s.) peygamberlik görevinin kaç yaşında verildiği hususunun ihtilaf içerdiğini ifade etmektedir. Hz. Nûh'un (a.s.) kırk yaşında, seksen yaşında ve üç yüz elli yaşında peygamber olduğu bilgisinin yer aldığı rivayetleri de paylaşmaktadır. İbn Atiyye, son olarak Hz. Nûh'un (a.s.) tufan olayından sonra üç yüz elli sene yaşadığına dair görüşleri değerlendirerek Hz. Nûh'un (a.s.) bin altı yüz elli senelik yaşam sürdüğünü tahmin etmektedir.⁶³

Râzî (öl. 606/1210), Ankebût sûresi 14. âyeti açıklarken “Allah'ın Hz. Muhammed'i (s.a.v.) teselli etmek ve sabırlı olması gerektiğini söylemek için böyle buyurmuştur” demektedir. Çünkü Hz. Nûh (a.s.) uzun süre tebliğ etmesine rağmen az kişi peşinden gitmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) ise az bir sürede çoğu yaratılmışın peşinden gittiği elçi ve kul olmuştur. Bu sebeple Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Hz. Nûh (a.s.) gibi sabırlı olması istenmiştir. Râzî, bu âyette yer alan istisna edatına da değinmektedir. Râzî, bazı âlimlerin, sayıdaki istisnadan kastın, arkada bulunan ifadeyi söylemektir görüşüne yer vermektedir. Bu görüşü de örnekle açıklamaktadır: Örneğin “falan birisinin bende üç hariç, on alacağı vardır” denildiğinde, aslında “bende yedi alacağı vardır” denildiği anlaşılmaktadır. Bu bilindiği için de âyetteki elli yıl hariç bin sene tabirinin dokuz yüz elli seneyi ifade ettiği sonucu çıkmaktadır. Râzî, ayrıca bazı doktorların, “insan ömrü yüz yirmi seneyi aşmaz” dediklerini aktarmakta ve bu âyeti onlara delil göstererek insan ömrünün yüz yirmi seneyi aşabileceğinin mümkün olduğunu ileri sürmektedir.⁶⁴ İbnü'l-Esîr (öl. 630/1233), eserinde Hz. Nûh'un (a.s.)

⁶² Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an Haķā'iki Ğavāmizi't-Tenzil ve 'Uyûni'l-Eķāvil fi Vücihi't-Te'vîl*, thk. Şeyh Adil Ahmed Abdülmevsud-Şeyh Ali Muhammed Muavvid (Riyad: Mektebetü'l-Abiken, 1998), 4/540.

⁶³ İbn Atiyye Ebü Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî el-Endelûsî, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsiri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-İlmiyye, 2001), 4/310.

⁶⁴ Ebü Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî, *Mefâtihu'l-gayb* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1981), 25/42-43.

elli yaşında peygamber olduğunu dokuz yüz elli yılda kavmi arasında kaldığını söylemektedir.⁶⁵

Beyzâvî (öl. 685/1286) “bin yıldan elli yıl eksik” ifadesinin peygamberlik sonrasıyla ilgili olduğu görüşündedir. Beyzâvî aktardığı rivayete göre Hz. Nûh’un (a.s.) kırk yaşında peygamber olduğunu, kavmini dokuz yüz elli sene süre zarfında hak dine davet ettiğini ve tufandan sonra da altmış sene yaşadığını haber vermektedir. Beyzâvî’ye göre âyette bulunan istisnaya “aşağı yukarı, yaklaşık, ortalama” gibi ifadelerden uzaklaşıp sayının eksiksiz anlaşılması istenmiş olabilir. Beyzâvî “bin” sayısının söylenmesindeki amacın “Hz. Muhammed’i (s.a.v.) teselli etmek ve sebat içerisinde bulunmasını sağlamak” olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Ayrıca Beyzâvî manalarının aynı olduğu “sene ve yıl” kelimelerinin kullanılmasındaki muradın, tekrara düşmekten sakınmak olduğunu söylemektedir.⁶⁶

İbn Kesîr, Hz. Nûh’un (a.s.) yaşı ile ilgili üç rivayet aktarmaktadır. İlki İbn Abbâs’tan gelen rivayettir. Bu rivayete göre Allah Teâlâ Hz. Nûh’u (a.s.), peygamberliğe kırk yaşında getirmiştir. Hz. Nûh (a.s.) kavmiyle beraber dokuz yüz elli sene kalmış, tufandan sonra altmış sene yaşamış ve insanlar çoğalıp yayılmışlardır. İkincisi ise Katâde’nin naklettiği rivayettir. Bu rivayete göre Hz. Nûh’un (a.s.) ömrü dokuz yüz elli senedir. Hz. Nûh’a (a.s.) peygamberlik verilmeden evvel üç yüz sene kavmi arasında kalmıştır. Üç yüz sene de kavmini Hak dine davet etmiştir. Tufandan sonra ise üç yüz elli sene yaşamıştır. İbn Kesîr, bu rivayetin garîb olduğunu bildirmektedir. Üçüncüsü ise Avn İbn Ebû Şeddâd’tan aktardığı rivayettir. Bu rivayete göre Hz. Nûh (a.s.) üç yüz elli yaşında peygamber olmuştur. Dokuz yüz elli sene kavmini dine davet etmiştir. Tufandan sonra da üç yüz elli sene yaşamıştır. İbn Kesîr, bu açıklamanın da garîb olduğunu söylemektedir. İbn Kesîr, bu rivayetlerden İbn Abbas’tan gelen rivayetin doğruya yakın olduğunu açıklamakta ve en doğrusunu Allah’ın (c.c.) bileceğini ifade etmektedir.⁶⁷

⁶⁵ İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târih*, thk. Ebu’l-Fidâ‘ Abdullah el-Kâzî (Beyrut: Dâru’l-kütübi’l-İlmiyye, 1987), 1/55.

⁶⁶ Nâsirüddîn Ebû Saîd el-Beyzâvî, *Envârü’t-Tenzîl ve Esrârü’t-Te’vîl*, thk. Muhamed Abdurrahman el-Mar’aşlî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, ts.), 4/190.

⁶⁷ İbn Kesîr, *Tefsîrû’l-Kur’âni’l-Azîm*, 6/268; *el-Bidâye*, 1/238-239; *Kıyasu’l-Enbiya*, thk. Mustafa Abdülvahid (Mekke: Mektebetü’t-Tâlibi’l-Câmiî, 1988), 84.

Seyyid Kutub (öl. 1966), Ankebût sûresi 14. âyetteki “bin seneden elli yıl eksik” tabirinin Hz. Nûh’un (a.s.) peygamberlik dönemini kapsadığını ifade etmektedir. Kutub, Hz. Nûh’un (a.s.) uzun bir ömür sürmesini o dönemki insanların sayısıyla izah etmektedir. Ona göre önceki dönemlerde yaşayan insanların sayısı azdı. Bu sebeple Allah (c.c.) o insanlara dünyanın ihyası ve canlılığın devamı için uzun hayat bahşetmiştir. Fakat günümüzde insanlar çoğalmış, yerkürenin ihyası tamamlanmış, insanların uzun ömürlü olmaları için sebep ortadan kalkmıştır. Böylelikle insanların soyu seyredikçe ömürleri uzamış, soyları uzadıkça ömürleri kısalmıştır.⁶⁸

Mevdûdî’nin (öl. 1979) kaleme aldığı tefsirine bakıldığında da, ilgili âyetteki sürenin Hz. Nûh’un (a.s.) yaşamının tamamı olmadığı görülmektedir. Ona göre bu süre tufan olayına kadar Hz. Nûh’un (a.s.) sorumluluğunu üstlendiği risâlet görevini kapsamaktadır. Tufan hadisesinden sonra da bir müddet yaşamış olan Hz. Nûh (a.s.) Mevdûdî’ye göre en azından bin yıl yaşamıştır. Mevdûdî buradaki sürenin amacının kâfir düşmanlara karşı müminlerin sabırlı, kararlı, sebat içinde olmalarını vurgulamak olduğunu da söylemektedir. Çünkü Hz. Nûh (a.s.) kavminin karşısında onca eziyet ve işkencelere rağmen uzun bir süre tebliğ görevini yerine getirmiştir.⁶⁹

Tabâtabâî (öl. 1981), Hz. Nûh’un (a.s.) kavmini dokuz yüz elli sene Allah’a çağırmasını reddeden bazı araştırmacıların olduğundan bahsetmektedir. Bu araştırmacılar buna dayanak olarak da insan ömrünün çoğunlukla yüz ya da yüz yirmi seneyi geçmediği görüşünü ileri sürmektedir. Bunlardan bazıları da eski insanların her ayı bir sene olarak saydıklarını iddia etmektedir. Dolayısıyla iddia edilen bu görüşe göre dokuz yüz elli sene yaklaşık olarak seksen yıla denk gelmektedir. Tabâtabâî, bu iddiaya cevap olarak şunları söylemektedir: Hz. Nûh’un (a.s.) yaşamış olduğu dönemde insanlar basit bir hayat tarzını benimsemişlerdi. O insanlarda endişe, hastalık, üzüntü, kaygı az; temiz hava ve sade hayat ortamı fazla idi. Günümüzde de temiz havayı teneffüs eden ve hayatı sade yaşayan insanların yüz yirmi, yüz altmış sene ömür sürdükleri görülmektedir. Bundan dolayı geçmiş

⁶⁸ Seyyid Kutub, *Fî Zılâli’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru’s-Şürûk, 2003), 5/2727.

⁶⁹ Ebû’l-A’lâ Mevdûdî, *Tefhîmü’l-Kur’ân*, çev. Muhammed Han Kayanî vd. (İstanbul: İnsan Yayınları, 2005), 4/235.

dönemdeki insanların bu kadar uzun müddet hayatta kalması imkânsız ve şaşılacak bir durum değildir.⁷⁰

Sonuç olarak Hz. Nûh'un (a.s.) yaşıyla alakalı bu rivayetlerde kesinlik söz konusu olmadığı ve bu sebeple âlimlerin bu konuda ihtilaf ettikleri görülmektedir. Âlimlerin bir kısmı Hz. Nûh'a (a.s.) peygamberliğin dört yüz seksen yaşındayken verildiğini, onun yüz yirmi sene kavmini Allah'a çağırdığını ve tufandan sonra üç yüz elli sene yaşadığını söylemektedirler. Böylelikle Hz. Nûh'un (a.s.) toplam ömrünün dokuz yüz elli sene olduğunu savunmaktadırlar. Diğer bir kısmı ise onun üç yüz elli yaşındayken peygamber olarak gönderildiğini, kavmini dokuz yüz elli sene tevhide çağırdığını, tufandan sonra da üç yüz elli sene ömür sürdüğünü iddia etmektedirler. Dolayısıyla toplam yaşam süresinin bin altı yüz elli yıl olduğunu aktarmaktadırlar. Diğer bir kısmı ise peygamberliğin ona kırk yaşında tevdi edildiğini, onun dokuz yüz elli sene kavmini Allah'a davet ettiğini ve tufandan sonra da altmış sene yaşadığını rivayet etmektedirler. Bu şekilde Hz. Nûh'un (a.s.) toplam ömrünün bin elli senelik olduğunu belirtmektedirler. Aktarılan bu rivayetlerden hareketle Hz. Nûh'un (a.s.) toplam ömrü dokuz yüz elli, bin elli ve bin altı yüz elli sene arasında değişiklik göstermektedir. Bazı âlimler de insan ömrünün bu kadar uzun olamayacağını söylemişlerdir. Bu görüşlerini de eski milletlerin kullanmış olduğu takvimin özelliğiyle açıklamaktadırlar. Buna göre önceki insanların kullanmış olduğu takvimde her ay bir yıl olarak kabul edilmektedir. Bu hesaplara düşünüldüğünde Hz. Nûh'un (a.s.) toplam ömrünün yaklaşık olarak seksen seneye tekabül ettiğini söylemektedirler. Hz. Nûh'un (a.s.) toplam ömrü ile ilgili bilgiler Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde bulunmadığı için bu konu hakkında net bir şey söylemek mümkün değildir. En doğrusunu muhakkak ki Allah bilmektedir. Fakat âyette geçen "bin seneden elli yıl eksik" ifadesiyle anlatılmak istenilenin ömrünün tamamı değil tebliğ süresi olduğu müşahade edilmektedir. Âlimlerin çoğunluğunun da böyle düşündüğü görülmektedir. Bu sebeple tufandan sonra da belirli bir müddet yaşadığı anlaşılmaktadır.

Yine aktarılan rivayetlerden hareketle âlimler Ankebût sûresi 14. âyetteki "bin seneden elli yıl eksik" ifadesinin Hz. Peygamber (s.a.v.) ve müminler için teselli

⁷⁰ Muhammed Hüseyin Tabâtabâî, *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut: Müessesetü'l-Âlemi li'l-Matbûât, 1997), 10/259.

içerikli mesaj barındırdığını söylemektedirler. Buna göre Hz. Nûh (a.s.) kavmine karşı dokuz yüz elli sene direnmiş, sabretmiş ve tüm baskılara, eziyetlere rağmen doğruyu insanlara iletmekten asla vazgeçmemiştir. Sabır abidesi olan Hz. Nûh (a.s.) bu özelliğiyle azim sahibi bir peygamber olmuştur. İşte ilgili âyetteki bu anlatımla, sanki Allah Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve müminlere bu kadar uzun müddet kavmine direnmiş olan Hz. Nûh (a.s.) gibi sabırlı, kararlı, azimli ve dirençli olmalarını tavsiye etmiştir.

2.3 Nûh Kavminin Putlara Tapması

Yeryüzüne gönderilen bütün peygamberlerin müşterek amaçlarından biri Allah'ın kendilerine vahyetmiş olduğu yüce kelâmın, insanların yaşam biçimlerine bürünmesini sağlamaktır. Yani Allah ve Allah'ın koymuş olduğu kanunlar, insanların yaşantısında merkezî bir konumda yer almalıdır. Bütün peygamberlerin amacı budur. Şayet Allah ve Allah'ın koymuş olduğu kanunlar insanların odak noktasını oluşturmazsa doğru yoldan sapmalar kendini göstermekte ve problemleri bir hayat tezahür etmektedir. Bu sebeptendir ki gönderildiği kavme tevhit inancını kazandırmak, insanları Allah'ın bir olduğuna, eşi ve benzerinin bulunmadığına iman etmeye çağırarak peygamberlerin en öncelikli görevleridir.

Kaynaklar tarandığında geçmiş kavimlerin özellikleri arasında Allah'a ortak koşmak geniş yer edinmektedir. Bu kavimler yaratanla bağlarını kestikleri anda şirk gibi en büyük günahla karşı karşıya kalmakta ve yaratılıştaki oluşturulan kodlarına aykırı hareket etmektedirler. Doğru yoldan sapan bu kavimlerin başını Hz. Nûh'un (a.s.) gönderildiği kavim çekmektedir. Hz. Nûh'un (a.s.) gönderildiği kavmin dini hassasiyetleri körelmiş, yollarını şaşırmışlar, tevhit inancına ters hareketler sergilemişlerdir. Hâlbuki kendilerine kadar böyle bir durumla karşılaşılmalıydı. Hz. Âdem'den (a.s.) itibaren tevhit akidesi bozulmamış, fitrata aykırı davranışlar kendisine yer edinememişti. Herkes Allah'ın varlığına ve birliğine şüphesiz inanmaktaydı. Fakat Hz. Nûh'un (a.s.) kavmi varoluşlarının yegâne sahibine, kendileri gibi sonradan meydana gelen yaratılmışları ortak koşmuşlardır. Bu kavim ne bir faydası ne de bir zararı olmayan bu şirk araçlarından medet ummuş, onların kul ve kölesi olmuşlardır. Şirkin bataklığında boğulmayı göze alacak kadar kör ve

bağnaz olan bu kavim, önde gelen insanların putlarınızı bırakmayın çağrısına kulak vererek zehirlenmiş, düşünme yetilerini adeta kaybetmişlerdir. Kavmin önde gelen insanları kendilerinin inanmadığı yetmezmiş gibi diğer insanların da çıkmaz yola girmelerine sebep olmuşlardır. Bu şekilde Hz. Nûh'un (a.s.) gönderildiği kavim yerkürenin ilk müşrik topluluğu ve puta tapıcılığın ilk adresi⁷¹ olarak tarihteki yerini almış, maalesef sonradan gelen insanlara kötü bir rol model oluşturmuşlardır.

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Nûh'un (a.s.) kavminin Allah'a ortak koşmuş oldukları putların isimleri açıkça zikredilmiştir. Nûh sûresinde bu putların adları şöyledir: “(Bu şımarık zenginler) halka, ‘Tanrılarınızı sakın terk etmeyin; özellikle Vedd, Süva’, Yağûs, Yaûk ve Nesr adlı putlardan asla vazgeçmeyin’ dediler.”⁷² Tefsir kaynaklarında da Hz. Nûh'un (a.s.) kavminin bu putları nasıl mabut edindikleri, bu putların isimlerinin ne anlama geldiği ve Araplarda bulunan putların âyette adı geçen putlar olduğu konusunda rivayetler bulunmaktadır.

Ebû Mansûr el-Mâtürîdî (öl. 333/944), Hz. Nûh'un (a.s.) kavminin putları ilah edinmesine sebep olan ihtimalleri eserinde kaleme almıştır. Bu olasılıklardan ilkinе göre, Hz. Nûh'un (a.s.) kavminin putları yapmadaki amaçları başlangıçta farklı idi. Onlar içinde bulundukları asırda yaşamış, ibadete kendini adanmış olan insanların şeklinde putlar yapmışlar, yapılan putlara bu âbid kişilerin isimlerini vermişlerdir. Buradaki düşünceleri, bu önemli şahsiyetlerin tasavvurlarına bakarak her an ibret alınmasını sağlamak ve ibadete gereken hassasiyetin ve gayretin gösterilmesini topluma kazandırmak içindi. Fakat kendi asırları nihayete kavuşup sonraki asır geldiği vakit durum başka bir vaziyet almıştır. Sonraki asırlarda yaşayan insanlar şeytanın “Sizden öncekiler bu putlara tapıyorlardı. Siz de öyle yapın” telkinlerine uyarak putlara tapar halde kendilerini bulmuşlardır. Başta masumca görünen görüş, aslında ardından büyük yıkımlar meydana getirmiştir. İkinci ihtimale göre, Hz. Âdem'in (a.s.) cesedi Hz. Nûh'un (a.s.) yanında bulunmaktaydı. Hz. Nûh (a.s.), Hz. Âdem'in (a.s.) cesedinin inanan insanlar tarafından görülmesine müsaade ederken, inanmayan insanlar tarafından müşahade edilmesine ruhsat vermemekteydi. Şeytan bunu fırsat bilerek inanmayan insanlara “Nûh ve ona iman edenler, hepiniz Âdem'in çocukları olduğunuz halde onun cesedini yanlarında bulundurmakla size karşı

⁷¹ Muhammed Ali es-Sâbüni, *en-Nübüvvet ve'l-Enbiya* (Dımaşk: Mektebetü'l-Gazâlî, 1985), 146.

⁷² Nûh 71/23.

övünecekler mi?” kışkırtmasında bulunmuş ve inanmayan bu topluluklara Hz. Âdem’in (a.s.) suretinde putlar yapmıştır. Daha sonra bu insanlar yapılan putlara tapmaya başlamışlardır. Üçüncü ihtimale göre, Hz. Nûh’un (a.s.) kavmindeki insanlar yapmış oldukları putları Allah’a yaklaştırmak ümidiyle meydana getirmişlerdir. Onlar ancak putlar vasıtasıyla Allah’a yakınlaşacaklarını zannetmişlerdi. Bu sanıya kapılmalarının altında yatan sebep ise Allah’a ibadet etme konusunda kendilerini yeterli görmemeleriydi. Onlar bu nedenle putlarını en güzel biçimde şekillendirmiş ve onlara hizmet ve ibadet etmişlerdir.⁷³

Kurtubî (öl. 671/1273), âyette yer alan Vedd, Süvâ‘, Yağûs, Yaûk ve Nesr isimlerinin Hz. Âdem’in (a.s.) beş çocuğuna ait adlar olduğu rivayetini aktarmıştır. Rivayete göre âyette ismi geçen bu kişiler ibadete düşkün kimselermiş. Bir zamandan sonra aralarından bir kişi vefat etmiş ve bu duruma çok üzölmüşler. Şeytan onlara size ölen o kişinin suretini yapacağım. Böylelikle o surete bakarak ölen kişiyi hatırlayacaksınız demiş ve onlar da bunu kabul etmişler. Şeytan mescit içerisinde kurşun ve bakırdan ölen o insanın suretini yapmış. Daha sonra bir diğeri ölmüş ve onun suretini de yapmış. En sonunda hepsi vefat etmiş ve hepsinin suretini yapmış. İnsanlar zaman geçtikçe bu suretlerin ne için yapıldığını unutmuş ve Allah’a ibadeti terk etmişler. Şeytan onlara hem sizin hem de atalarınızın ilahı olan bu suretlere ibadet edin demiş ve onlarda bu putlara tapar hale gelmişler. Kurtubî, Vedd putunun adam suretinde, Süvâ‘ putunun kadın suretinde, Yağûs putunun aslan suretinde, Yaûk putunun at suretinde, Nesr putunun da kartal suretinde olduğunu rivayet etmektedir.⁷⁴

Elmalılı (öl. 1942), âyetteki isimlerin Hz. Nûh (a.s.) kavminin en büyük tanıdıkları ve ibadet ettikleri putlara ait olduğunu söylemektedir. Bu putların derece yönüyle birbirlerinden ayrıştığına dikkat çekmektedir. Buna sebep olarak da âyette yer alan ﻻ (lâ) harfini ileri sürmektedir. Âyette bulunan isimlerin bazılarında ﻻ (lâ) harfi tekrarlanırken bazılarında söylenilmemiştir. Elmalılı, bu harfin, bazılarında bulunup bazılarında bulunmadığından hareketle aralarında mertebe açısından farklılıklar olduğuna işaret etmiştir. Elmalılı, âyetteki isimlerin Arapça dilinden olmadığını

⁷³ Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, *Te‘vîlâtü’l-Kur‘ân*, thk. Ahmet Vanlıoğlu vd. (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2006), 16/142-143.

⁷⁴ Ebû Abdillâh Muhammed el-Kurtubî, *el-Câmi‘ li-Âhkâmi’l-Kur‘ân*, thk. Şeyh Hişam Buhârî (Riyad: Dâru Âlemi’l-Kütüb, 2003), 18/307-308-309.

başka dillerden olduğunu da söylemektedir. Bu görüşünü sağlamlaştırmak için de Vedd ve Yağûs isimlerinin Hintlilerin Veda ve Vüyasa isimlerine benzediğini beyan etmektedir.⁷⁵

Mevdûdî, tefsirinde âyette mevcut olan isimlerin Hz. Nûh (a.s.) kavminin taptığı bazı putlara ait olduğunu, onlardan sonra bu putlara Arapların da taptığını ve İslam'ın ortaya çıkış aşamasında Arabistan'ın müteaddit yerinde putlar için mabetler bulunduğunu yazmaktadır. Mevdûdî, bu putların hangi kabileye mensup olduğunu ve suretlerinin ne olduğunu da açıklamaktadır. Buna göre Vedd, Kudaa kabilesine ait iri yarı gövdeli erkek şeklinde bir puttur. Süvâ', Huzeyl kabilesine ait kadın şeklinde tanrıçadır. Yağûs, Tay kabilesine ait dişi bir aslan şeklinde puttur. Yaûk, Hemdan kabilesine ait at şeklinde bir puttur. Nesr ise Himyer kabilesine ait akbaba şeklinde bir puttur.⁷⁶

Aktarılan rivayetlerde putperestliğin nasıl vücut bulup yaygınlaştığı, putların suretlerinin ne olduğu, Araplarda da bu putlara tapıldığı görülmektedir. Tabi ki Arapların taptığı bu putlar o günkü tapınılan putlar değildir. Çünkü Hz. Nûh'un (a.s.) kavme gönderiliş sebebi bu putları ortadan kaldırıp birliğe davet etmektir. Tufan meydana gelince gemiye bu putları alıp koyması veya koyulmasına izin vermesi bu nedenle mümkün değildir. Putlarla ilgili bilgiler muhtemelen gemideki kurtulan insanlar vasıtasıyla Araplara ulaşmıştır. Araplar da İslam'ın zuhuruna kadar bunu devam ettirmişlerdir.

Başlangıçta toplum içinde itibar gören iyi kişilerin unutulmaması için yapılan bu heykellerin zaman geçtikçe şirk vasıtalarından biri olan puta tapıcılığa yol açtığı aktarılan rivayetlerde görülmektedir. Son derece saf bir düşüncesinin ürünü olan putperestlik bir kavmin yok oluşuna meydan vermiştir. Hz. Nûh (a.s.) kavmini bu kötü işten vazgeçirmek için her fırsatta uyarmıştır. Kur'an-ı Kerîm'de Allah, Hz. Nûh'un (a.s.) uyarısını şöyle haber vermektedir: *"Biz Nûh'u kavmine peygamber olarak göndermiştik; o da, 'Kavmim! Allah'ı gereği gibi tanıyın, yalnız O'na ibadet edin. Çünkü sizin O'ndan başka Tanrınız yoktur. Ben o dehşetli günün azabına*

⁷⁵ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, sad. İsmail Karaçam vd. (İstanbul: Zehraveyn, 1992), 8/355-356.

⁷⁶ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'an*, 6/475.

yakalanmanızdan endişe ediyorum' demişti.”⁷⁷ Başka âyetle de “Allah'tan başkasını tanrı bilip O'na kulluk etmeyin. Aksi takdirde ben, o zor günün azabına yakalanmanızdan korkarım”⁷⁸ uyarısında bulunduğu haber verilmektedir. Hz. Nûh'un (a.s.) tevhide daveti buna benzer başka âyetlerle de bildirilmiştir.⁷⁹ Fakat kavmi Hz. Nûh'u (a.s.) dinlememiş, “ona karşı gelerek malı mülkü, evladını kendilerine hüsrandan başka bir şey vermeyen kimselere (şımarık zenginlere) uyararak”⁸⁰ atalarının taptığı putların kendilerince doğru olduğuna inanmışlar ve “çoğu yoldan çıkarılarak”⁸¹ yanlış istikamette bulunmuşlardır. “Bunun sonucunda hepsi işledikleri günahları sebebiyle boğulup gitmiş, cehennemi boylamış ve hiçbirisi, Allah'ın dışında (taptıkları o putlardan) bir yardımcı bulamamıştır.”⁸²

2.3.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu başlığında Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَارًا

“Nûh dedi ki: Rabbim! Onlar bana isyan ettiler; malı ve evladını (çocuğu) hüsrandan başka bir şeyini artırmayan kimsenin ardına düştüler.”⁸³

Tablo 20.1 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَلَدٌ (veled) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) وَلَدٌ	Veled	Çocuk	Aşere	Nâfi‘, İbn Âmir, Âsım, Ebû Ca‘fer
2) وَلَدٌ	Vüld	Çocuklar	Aşere	İbn Kesîr, Ebû Amr, Hamza, Kisâî, Ya‘kûb, Halef
3) وَلَدٌ	Vild	Çocuklar	Aşere harici	Zir b. Hubeyş, Yahyâ, Ebû'l-Âliye er-Riyâhî, Hasan-ı Basrî, Talha, İbn Ebû İshak, Cuhderî

⁷⁷ el-A‘râf 7/59.

⁷⁸ Hûd 11/26.

⁷⁹ el-Mü‘minûn 23/23; Nûh 71/3.

⁸⁰ Nûh 71/21.

⁸¹ Nûh 71/24.

⁸² Nûh 71/25.

⁸³ Nûh 71/21; Elmalılı, *Hak Dini Kur‘ân Dili*, 8/354.

Zikredilen âyetle altı çizili olan kelime kıraat imamı tarafından farklı şekillerde telaffuz edilmiştir. İbn Kesîr (öl. 120/738), Ebû Amr (öl. 154/771), Hamza b. Habîb (öl. 156/773), Ali b. Hamza el-Kisâî (öl. 189/805), Ya'kûb el-Hadramî (öl. 205/821) ve Halef b. Hişâm (öl. 229/844), altı çizili olan kelimedeki vâv harfini dammeli, lâm harfini sükûn yaparak **وُلْدُهُ** şeklinde okumuşlardır. Nâfi' b. Abdurrahman (öl. 169/785), İbn Âmir (öl. 118/736), Âsım b. Behdele (öl. 127/745) ve Ebû Ca'fer el-Kârî (öl. 130/747-48) ise metindeki gibi tilâvet etmişlerdir.⁸⁴ Zir b. Hubeyş (öl. 82/701), Yahyâ b. Ya'mer (öl. 89/708), Ebû'l-Âliye er-Riyâhî (öl. 90/709), Hasan-ı Basrî (öl. 110/728), Talha b. Musarrîf (öl. 112/730), İbn Ebû İshak (öl. 117/735) ve Âsım el-Cuhderî (öl. 129/747) ise altı çizili olan kelimedeki vâv harfini esreli, lâm harfini sükûn yaparak **وُلْدُهُ** olarak okumuşlardır.⁸⁵ **وُلْدُهُ** ile **وُلْدُهُ** kıraatlerini aşere (on kıraat) imamı, **وُلْدُهُ** kıraatini ise aşere dışında kalan imamlar tercih etmiştir.

وَلَدٌ (veled) kıraati tek çocuk manasında, **وُلْدٌ** (vüld) ve **وِلْدٌ** (vild) kıraatleri birden fazla çocuk manasında olmaktadır.⁸⁶ Yani **وُلْدٌ** (vüld) ve **وِلْدٌ** (vild) kelimesi, **وَلَدٌ** (veled) kelimesinin çoğuludur. Tıpkı **أَسَدٌ** (aslanlar) kelimesi, **أَسَدٌ** (aslan) kelimesinin çoğulu olduğu gibi.⁸⁷ **وَلَدٌ** (veled) kelimesi evlat (çocuk), **وُلْدٌ** (vüld) ve **وِلْدٌ** (vild) kelimeleri ise evlatlar (çocuklar) anlamına gelmektedir.⁸⁸ Buna karşın **وَلَدٌ** (veled) kelimesiyle **وُلْدٌ** (vüld) kelimesinin aynı anlama geldiği rivayet edilmiştir. Örnek olarak da **حَزَنٌ** (huzn) ve **حَزَنٌ** (hazen), **رُشْدٌ** (rüşd) ve **رَاشِدٌ** (raşed), **بُحْلٌ** (buhl) ve **بَحْلٌ** (behal), **عَرْبٌ** (urb) ve **عَرَبٌ** (arab), **عَجْمٌ** (ucm) ve **عَجَمٌ** (acem) kelimeleri gösterilmektedir.⁸⁹ Yine **وَلَدٌ** (veled) kelimesinin sadece tekil olarak ifade edilmesi uygunken, **وُلْدٌ** (vüld) kelimesinin hem tekil hem de çoğul şeklinde ifade edilmesinin mümkün olduğu aktarılan rivayetler arasındadır.⁹⁰ Mekkî b. Ebû Tâlib (öl. 437/1045), eserinde **وُلْدٌ** (vüld) kıraatinin eş ve

⁸⁴ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/391.

⁸⁵ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 5/375; Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, *Zâdü'l-mesîr fi'lmi't-tefsîr* (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1984), 8/373.

⁸⁶ Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfiî, *ed-Dürri'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2011), 8/293.

⁸⁷ Ebû'l-Berekât Hâfîzüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Neseî, *Medârikü't-tenzîl ve hakâ'iku't-te'vil*, thk. Yûsuf Ali Bedîvî (Beyrut: Dâru'l-Kalemü't-Tayyib, 1998), 3/545; İsfahânî, "veled", 884.

⁸⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/218.

⁸⁹ Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl ez-Zeccâc el-Bağdâdî, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbüh*, thk. Abdülcelîl Abduh Şelebî (Beyrut: Âlemi'l-Kütüb, 1988), 5/230; Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahrü'l-muhîr*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcut, Ali Muhammed Muavvid (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1993), 8/334; Ebû Zû'r'a Abdurrahman b. Muhammed b. Zencele, *Hüccetü'l-kirâât*, thk. Saîd el-Afgânî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1997), 725; İsfahânî, "veled", 884.

⁹⁰ İbn Zencele, *Hüccetü'l-kirâât*, 726.

aile, aşiret ve kavim anlamlarına geldiğini de nakletmektedir.⁹¹ Dolayısıyla وَلَدُهُ kıraatine göre âyetin anlamı “*Nûh dedi ki: Rabbim! Onlar bana isyan ettiler; malı ve evladı (çocuğu) hüsrandan başka bir şeyini artırmayan kimsenin ardına düştüler*” olmakta iken وَلَدُهُ ile وَلَدُهُ kıraatine göre ise anlam “*Nûh dedi ki: Rabbim! Onlar bana isyan ettiler; malı ve evlatları (çocukları, eşi, ailesi, aşireti, kavmi) hüsrandan başka bir şeyini artırmayan kimsenin ardına düştüler*” olmaktadır. Buna göre birinci kıraat bir kişiyi çağrıştırırken, ikinci kıraat topluluğun olduğunu çağrıştırmaktadır. Böylelikle okunuşları bakımından farklılık arz eden bu kıraatlerin anlam açısından çelişmediği, aksine zenginlik kattığı müşahede edilmektedir.

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا

“(Bu şımarık zenginler) halka, ‘Tanrılarınızı sakın terk etmeyin; özellikle Vedd, Süva’, Yağûs, Yaûk ve Nesr adlı putlardan asla vazgeçmeyin’ dediler.”⁹²

Tablo 2.2 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَدًّا (vedden) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) وَدًّا	Vedden	Hz. Nûh kavminin putu	Aşere ve harici	İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ya‘kûb, Halef, Hasan-ı Basrî, Talha b. Musarrıf, A‘meş
2) وَدًّا	Vüdden	Kureyşin putu	Aşere ve harici	Nâfi‘, Ebû Ca‘fer, Şeybe

Yukarıdaki âyette yer alan وَدًّا kelimesinin tilâvetinde kıraat imamları arasında farklılık bulunmaktadır. Bahsi geçen bu kelimeyi imam Nâfi‘ b. Abdurrahman, imam Ebû Ca‘fer el-Kârî ve imam Şeybe (öl. 130/748) vâv harfine damme hareke vererek وَدًّا tarzında kıraat etmişlerdir. İmam İbn Kesîr, imam Ebû Amr, imam İbn Âmir, imam Âsım, imam Hamza b. Habîb, imam Ali b. Hamza el-Kisâî, imam Ya‘kûb el-Hadramî, imam Halef b. Hişâm, imam Hasan-ı Basrî, imam Talha b. Musarrıf ve imam A‘meş (öl. 148/765) âyetteki gibi vâv harfine fetha hareke koyarak وَدًّا şeklinde telaffuz etmişlerdir.⁹³ Her iki kıraati de aşereden (on kıraat) imamlar tercih

⁹¹ Ebû Muhammed Mekki b. Ebî Tâlib Hammûş b. Muhammed el-Kaysî, *el-Hidâye ilâ bulûgi'n-nihâye fî 'ilmi me'âni'l-Kur'ân ve tefsîrihi ve ahkâmihî ve cümelin min fînûni 'ulûmih* (Birleşik Arap Emirlikleri: Câmiatü's-Şâriga, 2008), 12/7742-7743.

⁹² Nûh 71/23.

⁹³ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/391; Abdüllatif el-Hatîb, *Mu'cemü'l-kırâât* (Dimaşk: Dâru Sa'diddîn, 2002), 10/104-105.

etmişlerdir. Bunun yanı sıra bu iki kıraati aşere dışında kalan imamlar da tercih etmiştir.

Söz konusu kelimeye bulunan vâv harfî hem üstün hareke koyularak hem de ötre hareke koyularak okunmuştur. Her iki okuyuşunda aynı manayı ifade ettiği ve bu kelimenin bir putun adı olarak anıldığı birçok eserde kaleme alınmıştır.⁹⁴ Kurtubî'nin aktardığı rivayete göre ise, sözü edilen kelimedeki hareke farklılıkları anlamda zenginlik meydana getirerek farklı pencereler açmaktadır. Aktarılan rivayete göre vâv harfî üstün harekeli olarak وَدَّ şeklinde okunursa bu putun Hz. Nûh'un (a.s.) kavmine ait bir put olduğu anlaşılmaktadır. Fakat vâv harfî ötre harekeli olarak وَدَّ tarzında okunursa bahsi geçen bu putun Kureyş kavmine ait olduğu anlaşılmaktadır.⁹⁵ Bu şekilde hareke farklılığından doğan iki ayrı okuyuşun manadaki etkisi görülmektedir.

مِمَّا خَطَّيْتَهُمْ أَغْرُقُوا فَأَدْخَلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا

“Nihayet hepsi işledikleri günahları sebebiyle boğulup gitti, cehennemi boyladı ve hiçbirisi, Allah (c.c.)'in dışında (taptıkları o putlardan) bir yardımcı bulamadı.”⁹⁶

Tablo 2.3 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan خَطَّيْتَهُمْ (Hatîâtihim) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) خَطَّيْتَهُمْ	Hatîâtihim	Günahlar (Cemi müennes)	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâi, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) خَطَّيَاهُمْ	Hatâyâhüm	Günahlar (Cemi Teksir)	Aşere ve harici	Ebû Amr, Hasan-ı Basrî, İsa, A‘rec, Yezîdî
3) خَطَّيْتَهُمْ	Hatîatihim	Günah (Müfred)	Aşere harici	Cuhderî, Amr b. Ubeyd, A‘meş, Ebû Hayve, Eşheb, Ebû'l-Cevzâ

Âyetteki altı çizili olan خَطَّيْتَهُمْ kelimesinin tilâvetinde kıraat imamaları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ebû Amr, Hasan-ı Basrî, İsa (öl. 220/835), Hürmüz el-

⁹⁴ İbn Zencele, *Hüccetü'l-kırâât*, 726; Ebû'l-Leys İmâmü'l-hüdâ Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkandî, *Tefsîru es-Semerkandî*, thk. Ali Muhammed Muavvid vd. (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1993), 3/408; Sa‘lebî, *el-Keşf ve'l-beyân*, 10/45; Ebû Yûsuf Müntecebüddîn Hüseyin b. Ebi'l-İz b. Reşîd el-Hemedânî, *el-Ferîd fî i'râbi'l-Kur‘âni'l-mecîd*, thk. Muhammed Nizâmuddîn el-Fetîh (Medine: Dâru'z-Zemân, 2006), 6/232; Neseî, *Medârikü't-tenzîl*, 3/545.

⁹⁵ Kurtubî, *el-Câmi‘*, 18/309-310.

⁹⁶ Nûh 71/25.

A‘rec (öl. 117/735) ve Yezîdî (öl. 202/817) bu kelimeyi *خَطَايَاهُمْ* şeklinde tilâvet etmişlerdir. Cuhderî, Amr b. Ubeyd (öl. 144/761), A‘meş, Ebû Hayve (öl. 203/818), Eşheb el-Ukaylî (öl. ?) ve Ebü‘l-Cevzâ‘ (öl. 83/702) *خَطِيئَتِهِمْ* olarak tilâvet etmişlerdir. Diğer kıraat imamları da âyetteki gibi *خَطِيئَتِهِمْ* formunda okumuşlardır.⁹⁷ *خَطِيئَتِهِمْ* kıraatini aşere (on kıraat) imamları, *خَطَايَاهُمْ* kıraatini aşere ve haricindeki imamlar, *خَطِيئَتِهِمْ* kıraatini ise aşere haricindeki imamlar tercih etmişlerdir.

Yukarıda görüldüğü şekliyle bahsi geçen kelime üç farklı tarzda okunmuştur. Bunlardan birisi tekil, diğer ikisi ise çoğul olarak telaffuz edilmiştir. Çoğul olarak okunan iki kıraatten de birinin cemi müennes sâlim, diğerinin de cemi teksir (kırık çoğul) hali tercih edilmiştir. Tekil olarak gelen *خَطِيئَتِهِمْ* okuyuşuna göre anlam ‘*Nihayet hepsi işledikleri günah sebebiyle...*’ olmaktadır. Zemahşerî, buradaki altı çizili günah kelimesinin tekil olarak gelen bir cins isim anlamında olduğunu söylemektedir. Yani burada tek bir gûnahtan bahsedilmeyip birçok gûnahtan bahsedildiği anlaşılmaktadır. Bir bakıma kelime, çoğul anlamı taşımaktadır. Yine Zemahşerî, Râzî ve Kurtubî bu ifadeyle tekil anlam ifade edilip günahlardan biri olan ‘inkâr etme, küfür veya şirk’ günahının kastedilmiş olabileceğini de söylemektedirler.⁹⁸ Cemi müennes sâlim şeklinde çoğul olarak gelen *خَطِيئَتِهِمْ* ve cemi teksir (kırık çoğul) şeklinde çoğul olarak gelen *خَطَايَاهُمْ* okuyuşlarına göre ise anlam ‘*Nihayet hepsi işledikleri günahları sebebiyle...*’ şeklinde olmaktadır. Fakat bu iki çoğul arasında azlık ve çokluk açısından derece farklılığı bulunmaktadır. Cemi müennes sâlim Arapçada genellikle azlık ifade eden çoğula karşılık gelmektedir. *نَحْلَةٌ* ve *نَحْلَاتٌ* ve *بَقَرَةٌ* ve *بَقَرَاتٌ* örneklerinde olduğu gibi. Cemi teksir (kırık çoğul) olarak gelen çoğul kelime ise çokluk ifade etmektedir.⁹⁹ Bu sebeple cemi teksir (kırık çoğul) tarzında yapılan çoğul ifadenin cemi müennes sâlim tarzındaki çoğul ifadeye göre daha geniş alana yayıldığı söylenebilir. Mesela *خَطِيئَتِهِمْ* kelimesi üç adet günaha karşılık gelmekteyken, *خَطَايَاهُمْ* kelimesi dört veya daha fazla günaha karşılık gelmektedir. Dolayısıyla *خَطَايَاهُمْ* kelimesi çoğul bir kelime olan *خَطِيئَتِهِمْ* kelimesinin de çoğulu olmaktadır.¹⁰⁰ Burada Ebû Amr’ın cemi teksir (kırık çoğul) şeklindeki

⁹⁷ İbn Zencele, *Hüccetü‘l-kirâât*, 726-727; İbn Atiyye, *el-Muharrerü‘l-veciz*, 5/376; İbnü‘l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/391; el-Hatîb, *Mu‘cemü‘l-kirâât*, 10/107; Ahmed Muhtar Ömer - Abdül‘âl Salim Mükrem, *Mu‘cemü‘l-kirââtü‘l-Kur‘âniyye* (Kuveyt: Câmiatü‘l-Kuveyt, 1988), 7/233-234.

⁹⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/219; Râzî, *Mefâtihu‘l-gayb*, 30/145; Kurtubî, *el-Câmi‘*, 18/311.

⁹⁹ İbn Zencele, *Hüccetü‘l-kirâât*, 726.

¹⁰⁰ Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 12/7748.

okuyuşu tercih etmesindeki sebep de ortaya çıkmaktadır. Çünkü Hz. Nûh'un (a.s.) kavmi bin sene iman etmemiş, sürekli inkâr etmiş ve Hz. Nûh'a (a.s.) inanmamışlardır. Bu sebepten Ebû Amr, cemi müennes sâlim tarzındaki حَطَائِيَهُمْ okuyuşunun bu azgın kavmin günahlarını ifade etmede yeterli olmayacağını, cemi teksir (kırık çoğul) şeklindeki حَطَائِيَهُمْ okuyuşunun daha uygun olacağını beyan etmektedir.¹⁰¹ Bu örnekle söz konusu kelimenin hem tekil hem de çoğul okunuşundan kaynaklanan farklılığın anlam üzerindeki tesiri görülmüş olmaktadır.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

“Biz Nûh’u kavmine peygamber olarak göndermiştik; o da, kavmim! Allah’ı gereği gibi tanıyın, yalnız O’na ibadet edin. Çünkü sizin O’ndan başka Tanrınız yoktur. Ben o dehşetli günün azabına yakalanmanızdan endişe ediyorum demişti.”¹⁰²

Tablo 2.4 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan غَيْرُهُ (Ğayruhü) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) غَيْرُهُ	Ğayruhü	O’ndan başka (Merfu‘)	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Ya‘kûb, Halef
2) غَيْرِهِ	Ğayrihi	O’ndan başka (Mecrûr)	Aşere ve harici	Kisâî, Yahya, A‘meş, Ebû Ca‘fer
3) غَيْرُهُ	Ğayrahü	O müstesna (Mansûb)	Aşere harici	İsa b. Ömer

Yukarıdaki âyette altı çizili olan kelimedeki kıraat imamları arasında ihtilaf bulunmaktadır. Mevzubahis olan غَيْرِهِ kelimesini Kisâî, Yahya b. Vessâb (öl. 103/721), A‘meş ve Ebû Cafer (ج) harfine kesre hareke vererek غَيْرِهِ şeklinde okumuşlardır. İsa b. Ömer (öl. 149/766), غَيْرِهِ lafzını (ج) harfine üstün hareke vererek غَيْرُهُ tarzında tilâvet etmiştir. Diğer kıraat imamları ise metinde olduğu gibi (ج) harfine ötre hareke vererek غَيْرُهُ biçiminde kıraat etmişlerdir.¹⁰³ Bu şekilde غَيْرُهُ kelimesindeki (ج) harfi merfu‘, mecrûr ve mansûb haliyle okunabilmektedir. غَيْرُهُ

¹⁰¹ Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 12/7747; Kurtubî, *el-Câmi‘*, 18/311.

¹⁰² el-A‘râf 7/59.

¹⁰³ İbn Zencele, *Hüccetü’l-kırâât*, 286; İbn Mücâhid et-Temîmî, *Kitâbü’s-Seb‘a fi’l-kırâ‘ât*, thk. Şevki Dayf (Kahire: Dâru’l-Maârif bi-Mısır, 1972), 284; İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 2/415; İbnü’l-Cezerî, *en-Nesr*, 2/270.

kıraatini aşere (on kıraat) imamaları, غَيْرُهُ kıraatini aşere ve haricindeki imamlar, غَيْرُهُ kıraatini ise aşere harici imamlar tercih etmişlerdir.

Üç farklı vecihle okunabilen bu kelimenin merfu‘ okunmasındaki sebebin ilgili âyetteki إِلَه kelimesinin mahallinden sıfatı olmasıdır. Zira bu kavlin değerlendirilmesi وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ şeklinde olur. Merfu‘ şekilde okuyanlar delil olarak اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ (Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur) âyetini¹⁰⁴ ileri sürmüşlerdir. Bu âyetteki اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ tabirini وَمَا مِنْ إِلَهٍ tabirinin bedeli olduğunu söylemişler ve aynı şekilde غَيْرُهُ ibaresinin de إِلَهٍ ibaresinin bedeli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sebeple غَيْرُ kelimesi istisna olduğundan merfu‘ okunur demişlerdir.¹⁰⁵

غَيْرُ kelimesinin mecrûr okunmasındaki sebep ise وَمَا مِنْ إِلَهٍ tabirinin lafzî bakımdan sıfatı olmasıdır.¹⁰⁶ Bu durumda merfu‘ ve mecrûr okunuşa göre anlam ‘sizin için O’ndan başka hiçbir Tanrı yoktur’ şeklinde olmaktadır. Mansûb olarak okunmasındaki sebep de kelimenin müstesna kabul edilmesidir.¹⁰⁷ Bu vaziyette anlam ‘O müstesna, sizin için hiçbir Tanrı yoktur’ veya ‘sizin için hiçbir Tanrı yoktur, ancak O vardır’ biçiminde olmaktadır. Ebû Amr der ki: Ben bu kelimenin cer ve nasb halinde okunduğunu bilmiyorum. İstisna olarak nasb okunması da caiz olmakla birlikte bu çokça görülen bir şekil değildir. Şu kadar var ki, el-Kisâi ile el-Ferrâ, ‘başka’ anlamındaki bu kelimenin yerine; ‘ancak, müstesna’ şeklindeki istisna edatının kullanılmasının uygun olduğu her yerde nasb ile okunmasını caiz kabul etmişlerdir.¹⁰⁸

غَيْرُ kelimesinin hem mahallen sıfat hem lafzî olarak sıfat hem de müstesna kabul edilmesinden dolayı son harfin harekesinde değişiklikler olmakta ve buna bağlı olarak anlamda az da olsa farklılık bulunmaktadır. Fakat her üç okunuşun anlamı da aynı hedefi desteklemektedir. O hedef Yaratanın tekliğini ve birliğini ifade eden tevhitir. Tevhit inancı Allah’ın eşi ve benzerinin bulunmadığına inanmaktır.

¹⁰⁴ Âl-i İmrân 3/62.

¹⁰⁵ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 14/153-154.

¹⁰⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/454; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 14/153.

¹⁰⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/454; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 14/154.

¹⁰⁸ Kurtubî, *el-Câmi*, 7/233.

Âyetteki غَيْرِ kelimesiyle Allah'ın âyetteki hükmün haricinde tutularak kulluk edilecek varlığın sadece O olduğu vurgulanmaktadır.¹⁰⁹

2.4 Kavmin Hz. Nûh'u (a.s.) Yalanlamaları

Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de insanın toprak, nutfе, alaka, mudga aşamalarından geçerek meydana getirildiğini haber verir. Bunlardan nutfе aşamasında döllenme gerçekleşirken alaka aşamasında rahime tutunur halde teşekkül eden canlı durumu görülür. Mudga denilen dördüncü aşamanın akabinde hafiften muhtelif uzuvlar şekillenmeye başlar. Beşinci evrede kemik, altıncı evrede adale yapıları oluşur. Ve son olarak yedinci etapta insan vücudu noksansız ve mükemmel olarak en güzel biçimde tekvin edilmiş vaziyette dünyanın şartlarına hazır hale getirilir.¹¹⁰ Bu merhalelerden geçirilerek yaratılan insanoğluna görme, duyma, koklama, hissetme, konuşma gibi birtakım özellikler verilmiştir. Bunların içinden insanı diğer mahlûkattan ayıran en önemli özellik konuşma kabiliyetidir. Konuşmak, kendini ifade etmek insanın temel özelliklerindendir. Toplumsal bir varlık olan insan çevresiyle diyalog halinde olarak yani konuşarak iletişim kurar ve kendisine verilen bu yetenek sayesinde anlaşma sağlar. İnsanın donatılmış olduğu bu nimet yardımıyla dinin emrettiği birlik, beraberlik ve bütünleşme temin edilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus âdemoğluna verilen bu nimetin yerinde kullanılmasıdır. Çünkü insanın imtihana tabi tutulmasının doğal sonucu olarak kendisine verilen bu konuşma imtiyazı içinde güçlü ve zayıf noktalar barındırmaktadır. İşte buradaki güçlü nokta doğruluğu, zayıf nokta ise yalanı temsil etmektedir.

Arapçada 'yalan' kelimesinin mukabili 'kizb' kelimesidir. Kizb kelimesi "doğruluğun zıttı, bir konu hakkında gerçekte bağdaşmayan havadis vermek, söylenilen lafzın olaya mutabık olmaması, doğru olmayıp gerçeğe uymayan söz" şeklinde lügatlerde tarif edilir.¹¹¹ Kizb kökünden meydana gelen tekzip ise "yalanlamak, inkâr etmek, gerçeğe aykırı konuşmak manasında mastar, gerçeğe

¹⁰⁹ Fâtine Tevfik es-Sekeni, *Tefsîru'l-Kur'ân bi'l-Kırâati'l-Kur'âniyyeti'l-Aşer* (Gazze: el-Camiatü'l-İslamiyye, 2006), 3/240.

¹¹⁰ İlhan Kutluer, "İnsan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 8 Mayıs 2023).

¹¹¹ Râgıb el-İsfahânî, "kizb", 704; Muhammed b. Ali el-Feyyûmî el-Hamevî, *el-Misbâhu'l-münîr*, nşr. Abdülazîm eş-Şinnâvî (Kahire: Daru'l-Maarif, ts.), "kizb", 528; *Güncel Türkçe Sözlük*, "Yalan" (Erişim 8 Mayıs 2023).

uygun olmayan söz, haber” manasında isim olarak kullanılır.¹¹² İlk İslâm filozofu ve Meşşâî okulunun kurucusu Kindî, yalanı “olan bir şeyi olmamış, olmayan bir şeyi olmuş gibi gösteren kavi” biçiminde ifade eder.¹¹³ Mâverdî de yalanı neden olduğu habîs neticeler ve akîbetler sebebiyle her türlü fenalığın kökeni ve bütün nahoş meselelerin bel kemiği olarak vasıflandırır. Yalanın beraberinde husumeti, güvensizliği ve huzursuzluğu getirdiğini söyler.¹¹⁴

İbn Hazm yalanın her türlü kötülüğün aslı olduğunu ve Allah’ı inkâr etme de yalanın bir çeşidi olduğunu söyler.¹¹⁵ Hz. Nûh’un (a.s.) gönderildiği kavim de bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bu putperest kavim Hz. Nûh’un (a.s.) dile getirdiği hakikatleri önce pervasızca yok saymış daha sonra da inkâr bataklığına saplanmıştı.

Tablo 2.5 Hz. Nûh’un tekzîb edilmesiyle ilgili sûre ve âyetler

Sûre	Âyet
1) A’râf	64
2) Yûnus	73
3) Hûd	27
4) Şuarâ	105
5) Kamer	9

Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Nûh’un (a.s.) kavmi tarafından yalanlandığını gösteren 5 sûre ve 5 âyet şunlardır: “Nûh kavmi de gönderilen elçileri yalanladı.”¹¹⁶ “...Ve inanıyoruz ki, sen sadece yalancının birisin.”¹¹⁷ “Onlardan önce Nûh’un kavmi de yalanlamıştı. Onlar kulumuzu yalanladılar ve cinlenmiştir dediler. Ve (O’na çeşitli eziyetler yapılarak) tebliğden men edildi.”¹¹⁸ “Onlar Nûh’u yalanladılar, Biz de onunla birlikte gemide olanları kurtardık, âyetlerimizi yalanlayanları ise suda boğduk. Çünkü onlar gerçeklere karşı kör bir kavim idiler.”¹¹⁹ “Buna rağmen halkı yine de Nûh’u yalanladı. Biz de Nûh’u ve onunla birlikte gemide olanları kurtardık ve yok olup gidenlerin yerine o kurtardıklarımızı yerleştirdik. Nûh’un onlara

¹¹² Hülya Alper, “Tekzip”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 8 Mayıs 2023); Mustafa Çağrı, “Yalan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 8 Mayıs 2023).

¹¹³ Ya’kûb b. İshak el-Kindî, *Resâ’ilü l-Kindî el-felsefiyye*, nşr. M. Abdülhâdî Ebû Rîde (Kahire: Daru’l-Fikri’l-Arabi, 1950), 1/169.

¹¹⁴ Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *Edebü’l-Dünyâ ve’l-Dîn*, çev. Ersan Urcan (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2018), 437.

¹¹⁵ Çağrı, “Yalan”.

¹¹⁶ eş-Şuarâ 26/105.

¹¹⁷ Hûd 11/27.

¹¹⁸ el-Kamer 54/9.

¹¹⁹ el-A’râf 7/64.

getirdiği vahyi yalanlayanları da suda boğduk. Uyarıldıkları halde Allah'ın âyetlerini yalanlamayı sürdürenlerin sonları, bak gör nasıl oluyormuş.”¹²⁰

Bu âyetlerdeki yalanlamanın mahiyetini bilmek önemlidir. Çünkü yalanlama Hz. Nûh'un (a.s.) kendi şahsına mı yapılıyor yoksa haykırdığı, tebliğ ettiği gerçeklere mi? Veya her ikisine de mi? Yine “Nûh'un (a.s.) kavmi de Peygamberleri yalanladı” âyetinde bulunan “Peygamberler” kelimesinin çoğul olarak gelmesi neyi ifade ediyor? Bir âyette “yalanlama” sözcüğünün tekrar geçmesi neyi gösteriyor? Bu soruların cevapları için tefsir eserlerine bakmak gerekmektedir.

Mâtürîdî, Hz. Nûh (a.s.) kavminin yalanlamasının ya kendisinin Allah'ın elçisi olduğu iddiasına karşı yapılan bir hareket olduğunu, ya da onun davet etmiş olduğu tevhit inancını ve şükrü yalnızca Allah'a yapmak gerektiğine dair davete olduğunu söylemektedir.¹²¹ Yani buradaki yalanlamanın Hz. Nûh'un (a.s.) peygamberlik gelmeden önceki haline olmadığı görülmektedir. Kavmin yapmış oldukları bu yalanlama faaliyeti Hz. Nûh'un (a.s.) baş koyduğu davasını ilan etmesine karşılık başlamaktadır. Peygamberlik gelmeden önce Hz. Nûh (a.s.) kavmi arasında güvenilir olarak tanınmaktaydı. Ta ki risâlet görevini aşikâr etmeye başladı işte o zaman kendisini yalancı, söylediklerini de yalan kabul ettiler. Çünkü Hz. Nûh'un (a.s.) dile getirdikleri kavmin çıkarlarıyla örtüşmemekteydi. Burada anlatılmaya çalışılan ayrım yalanlamanın Hz. Nuh'un (a.s.) Peygamberlikten önceki durumuna değil de Hz. Nûh'un (a.s.) nübüvvetine ve Allah'ın varlığına, birliğine olduğudur.

Şuarâ sûresindeki “Nûh (a.s.)'un kavmi de Peygamberleri yalanladı”¹²² ifadesinde yer alan “Peygamberler” kelimesi neden tekil değil de çoğul olarak gelmiştir. Müfessir Râzî, bununla ilgili şunları söylemektedir: Bu kavim her ne kadar Hz. Nûh'u (a.s.) yalanlamışlarsa da aslında onların Hz. Nûh'u (a.s.) yalanlamaları manen diğer Peygamberleri de yalanlamayı içine almaktadır. Çünkü Peygamberlerin malumat temin etmelerinin yolu değişmezdir. Yani farklılık barındırmaz. Bundan dolayı mana bakımından Allah onların, Peygamberlerin hepsini yalanladıklarını haber vermiştir. Râzî, ikinci olarak da Hz. Nûh'un (a.s.) kavminin, ya zındıklardan ya

¹²⁰ Yûnus 10/73.

¹²¹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 14/232.

¹²² eş-Şuarâ 26/105 (كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ).

da Brahmanlardan olması sebebiyle Allah'ın bütün peygamberlerini yalanladığını söylemektedir.¹²³

Mâtürîdî de, bununla ilgili şöyle yorum yapmaktadır: “Peygamberlerden tek birini inkâr eden bütününü inkâr etmiş olur. Zira her peygamber, halkı bütün peygamberlere iman etmeye çağırır. Hem Nûh'un kendinden sonra gelen peygamberlere iman etmelerini istemesi de söz konusu olabilir. Bundan dolayı Allah burada “Peygamber” değil de “Peygamberler” ifadesini kullanmıştır.”¹²⁴

Kamer sûresi dokuzuncu âyette bulunan “yalanlama” sözcüğünün tekrar edilmesinden¹²⁵ muradın ne olduğu konusuna gelince şu görüş serdedilmektedir: Yalanlama sözcüğünün tekrar edilmesi “Kulumuzu peş peşe yalanladılar!” anlamına gelmektedir; yani birbirleri ardınca onu yalancı kabul ettiler. Kendilerinden yalanlayan bir kuşak, bir nesil geride kaldıkça, onları yeni yalanlayan bir kuşak ve bir nesil takip etti; yani onlar peygamberleri bütünüyle ve peygamberliği radikal bakış açısıyla yalanladıklarından, Hz. Nûh'u (a.s.) da yalancı olarak gördüler; zira Hz. Nûh'da (a.s.) bir Peygamberdir.¹²⁶

Bu anlatılanlardan hareketle putperest ve müşrik kavim hem Hz. Nûh'un (a.s.) Peygamberliğini ve getirdiği mesajları yalan saymış hem de bütün Peygamberleri reddetmişlerdir. Ve Hz. Nûh'u (a.s.) yalanlamaları nesilden nesile devam etmiştir. Hâlbuki Hz. Nûh (a.s.) bin seneden elli yıl eksik¹²⁷ zaman zarfında kavmini hep doğruluğa davet etmiştir. Ama onlar basiretten mahrum kalbi körelmiş kör bir kavim¹²⁸ olmalarından dolayı bunu geri çevirmişlerdir. Bu kadar süre uyarılmalarına rağmen yolları ve yöntemleri olan yalanlamaktan vazgeçmemişlerdir. Ve sonunda yalancı giriştiği her işte mağlup olur sözünü destekler mahiyette bu kavim suda boğularak hüsrana uğramış ve mağlup olmuştur. Hz. Nûh (a.s.) ve ona inananlar ise selamete çıkarılarak kurtarılmıştır.

¹²³ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 24/154.

¹²⁴ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 10/314.

¹²⁵ (كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا).

¹²⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 5/656; Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, 5/165; Nesefî, *Medârikü't-tenzîl*, 3/401.

¹²⁷ el-Ankebût 29/14.

¹²⁸ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, 3/18.

2.4.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

فَكَذَّبُوهُ فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا عَمِينَ

“Onlar Nûh’u yalanladılar, Biz de onunla birlikte gemide olanları kurtardık, âyetlerimizi yalanlayanları ise suda boğduk. Çünkü onlar gerçeklere karşı kör bir kavim idiler.”¹²⁹

Tablo 2.6 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan عَمِينَ (Amîn) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) عَمِينَ	Amîn	Sabit bir körlük	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) عَامِينَ	Âmîn	Sonradan ortaya çıkan körlük	Aşere harici	İsa b. Süleyman

Yukarıdaki âyette altı çizili olarak yer alan عَمِينَ (kör) kelimesinin tilâvetinde farklılık bulunduğu görülmektedir. Bu kelimeyi kıraat imamlarının hepsi elif harfi olmaksızın âyette yer aldığı şekliyle icra etmişlerdir. Fakat İsa b. Süleyman’dan (öl. ?) gelen rivayete göre ise bu kelimenin elif harfi ilave edilerek عَامِينَ tarzında okunuşu da mevcuttur.¹³⁰ عَمِينَ kıraatini aşere (on kıraat) imamları, عَامِينَ kıraatini aşere haricindeki imamlar tercih etmiştir.

İki farklı okunuşu olan bu kelime “kör” anlamında kullanılmaktadır. Fakat arasında farklılık bulunmaktadır. Zemahşerî, عَمِينَ ile عَامِينَ lafızları arasındaki bu ayırt edici özellik hakkında şöyle açıklama yapmaktadır: “عَمِينَ lafzı mevcut, sabit ve sürekli olan bir körlüğe delalet etmektedir. عَامِينَ lafzı ise sonradan tezahür eden bir körlüğe

¹²⁹ el-A‘râf 7/64.

¹³⁰ el-Hatîb, *Mu‘cemü’l-kirâât*, 3/87; Ömer-Mükrem, *Mu‘cemü’l-kirââtî’l-Kur‘âniyye*, 2/377.

işaret etmektedir.”¹³¹ Râzî de “عَمِينَ kelimesinin basiret, manevî bakış ve görüş noktasındaki körlüğe denk geldiği” kanaatini aktarmıştır.¹³² Bu durumda عَمِينَ lafzına göre Hz. Nûh (a.s.) kavminin manevi olarak hakikatlere karşı körlüğü sonradan ortaya çıkmış bir körlüktür. عَمِينَ lafzına göre ise Hz. Nûh (a.s.) kavminin basiret açısından ve manevî olarak körlüğü köklü ve sabit bir körlüktür.

2.5 Kavmin Hz. Nûh’u (a.s.) Deli Olmakla ve Sapıklıkla Suçlamaları

Bütün âlemlerin yaratıcısı olan Allah’ın insanlara Peygamberler aracılığıyla ulaştırmış olduğu ilahi kelamındaki âyetler gözden geçirildiğinde geçmiş zamanda yaşayan kavimlerin özellikleri arasında tebliğ görevini yerine getiren elçiler hakkında delilik ve sapıklık suçlamalarının bulunduğu gözlemlenmektedir. Nübüvvet mücadelesi içinde olan Allah’ın elçilerine yönelik geçmiş milletlerin tepki olarak oluşturduğu bu ithamlar belli bir dönemde kalmayarak sonraki nesillere adeta miras olarak bırakıla gelmiştir. Bu hakikate Zâriyât sûresinde şöyle işaret edilmektedir: “Ey Peygamber! Bu hep böyle olagelmıştır. Bil ki, seni inkâr eden bu müşriklerden önceki kavimlere gelen peygamberlere de sihirbaz veya delinin biri denilmiştir. Hayret! Sanki (peygamberlere karşı) böyle konuşmayı birbirlerine vasiyet etmişler! Doğrusu bunlar gerçekten azgın bir topluluk!”¹³³ Risâlet müessesine karşı tavır oluşturan muhalif grup kuşaktan kuşağa bu tutumlarını aktarmışlardır. Bu hareket tarzıyla karşı karşıya kalan, kendisine delilik ve sapıklık nitelendirilmesi yapılan ilk Peygamber ise Hz. Nûh’tur. Seçkin olan Hz. Nûh (a.s.) tevhit inancını tebliğ etmesi hasebiyle keyifsizlik duyan azgın kavmi tarafından delilik ve sapıklık ithamlarıyla suçlanmıştır. Mü’minûn sûresinde kavmi Hz. Nûh’a (a.s.) “Bu adam delirmiştir! Bir süre onu gözetim altında tutun.”¹³⁴ diyerek tehlikeli bir işe girişmişlerdir. Yine Kamer sûresi “Nitekim bu inkârcılardan önce Nûh’un kavmi de yalanlamıştı. Onlar kulumuz Nûh’u yalanladılar ve O delinin biri dediler. O (dinini tebliğ konusunda) her yönden engellendi”¹³⁵ âyetinde kavmi Hz. Nûh’a (a.s.) deli deme cüretini göstermiştir.

¹³¹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/457.

¹³² Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 14/160.

¹³³ Ez-Zâriyât 51/52-53.

¹³⁴ el-Mü’minûn 23/25.

¹³⁵ el-Kamer 54/9.

Bu âyetlerde bulunan جِنَّة (cinnet) ve مَجْنُونٌ (mecnun) kelimeleri جَنَّ (örttü, gizledi) kökünden türemiştir. Bu kelimelerden cinnet aklın örtülmesi (delilik), mecnun ise aklı örtülmüş (delirmiş) manalarına gelir. Gizli, görünmeyen varlık manasında kullanılan cin kelimesi de bu kelimelerle aynı kökten oluşmuştur. Bu sebeple bazı meallerde جِنَّة (cinnet) ve مَجْنُونٌ (mecnun) kelimelerinin anlamında ‘cinlenmiş’ manası görülmektedir.

Buradan hareketle bu kavim insanlar arasında en zeki kişilerin Peygamberler olduğunu bildikleri halde Hz. Nûh’a (a.s.) yöneltmiş oldukları deli vasfıyla aklını yitirdiğini veya cinlenmiş olduğunu söylemişlerdir. İlahi bildirinin toplum tarafından rağbet görmemesi için Hz. Nûh’a (a.s.) attıkları bu cinlenmiş iftirası söyleminin arkasında kavmin Hz. Nûh (a.s.) ile normal şartlar altında başa çıkamayacağı endişesi yatıyor olmasıdır. Bundan dolayı insan ve cin arasındaki bağlantı sebebiyle Hz. Nûh’ta (a.s.) bulunan yeteneklerin ve Hz. Nûh’a (a.s.) gelen vahiylerin kaynağının görünmez varlık olan cinler olduğunu söylemişlerdir. Hz. Nûh’un (a.s.) alışlagelen kişilik olmadığını, aklının hastalıklı olduğunu, kendisini cin çarpması sonucu aklını yitirdiğini, aklını bulanıklaştıran cinlerin olduğunu söyleyerek beyan ettiği şeyin sağlıksız görüldüğü vehmini toplumda yaymaya uğraşmışlardır. Artık Hz. Nûh’un (a.s.) ifade ettiklerinin aklın kabul etmeyeceği türden şeyler olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu şekilde yalan söylemenin ileri safhasını oluşturan mecnun ve cinnet etiketini Allah resulüne yapıştırarak yürütmüş olduğu ilahi buyruğu sekteye uğratmaya çalışmışlardır.¹³⁶

Bu kavim Peygamberine sapıklık iftirasında da bulunmuştur. Nitekim Hz. Nûh (a.s.) peygamberin omuzlarına kavmi tarafından sapıklık suçlamasının yüklenildiği Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle bildirilmektedir: “Biz Nûh’u kavmine peygamber olarak göndermiştik; o da, kavmim! Allah’ı gereği gibi tanıyın, yalnız O’na ibadet edin. Çünkü sizin O’ndan başka Tanrınız yoktur. Ben o dehşetli günün azabına yakalanmanızdan endişe ediyorum demişti. Halkın ileri gelenleri, vallahi bize göre sen hepten sapıtmışsın dediler. Nûh şöyle cevap verdi: Ey kavmim! Ben sapıtmış filan değilim. Fakat ben âlemlerin Rabbi tarafından görevlendirilen bir elçiyim. Size

¹³⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/226; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 29/36; Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’ân*, 10/24; İshak Özgel, “Tarihsel Yorum Perspektifiyle Kur’an’da Muhalliflerin Peygamberlere Tepkileri”, *İsamveri* (Erişim 15 Mayıs 2023).

Rabbimin âyetlerini bildiriyorum, öğüt veriyorum ve ben, (bu hal üzere devam ederseniz) Allah'tan başınıza gelecek olan, fakat sizin bilmediğiniz azabı biliyorum".¹³⁷ İlahi satırların halkın bütününe cezbederek sadırlara yerleşeceğine katlanamayan insanlar, yüksek tahammül ve dayanıklılık gösteren Hz. Nûh'un (a.s.) kendilerine uyarıda bulunmasına, yüce bir zat olan Hüda'nın görevlendirdiğini izah etmesine rağmen Hz. Nûh'a (a.s.) sapıklık suçunu bu şekilde yüklemişlerdir. Onlar bu tutumlarıyla toplum nezdinde Hz. Nûh'u (a.s.) 'gerçek ve doğru yoldan uzaklaşmış'¹³⁸ birisi olarak yansıtmaya kalkışmışlardır. Hz. Nûh (a.s.) peygamber onların bu muhalefetine karşılık 'bende herhangi bir sapıklık yoktur' diyerek nefyetme konusunda öyle mübalağa göstermiştir ki, bir tek sapıklığın bulaşmasını bile kendinden uzak görmüştür. Yani, değil bende apaçık büyük bir sapıklık, sapıklığın izi ve parçası bile yoktur. Sanki o şöyle demiştir: Fakat son derece bir hidayet üzereyim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim.¹³⁹

Onların Hz. Nûh'a (a.s.) yönelik yapmış oldukları sapıklık ithamı kendilerini doğru yolda, peygamberi de yanlış yolda görmelerinden kaynaklanmaktadır. Hâlbuki onlar insanları şeytanların kendilerine fısıldamış olduğu şeylere çağırıyorlardı. Hz. Nûh (a.s.) ise, Allah'ın bildirmiş olduğu bilgi ve haberlere, indirmiş olduğu kitaplara iman etmeye davet ediyordu.¹⁴⁰ Fakat onlar kendilerinin hidayet üzere olduklarını, Hz. Nûh'un (a.s.) ise yanlış yolda olduğunu dile getirerek Hz. Nûh'un (a.s.) suç işlediğini iddia ediyorlar ve davasına hâlel getirmeye çalışıyorlardı.

Sonuç olarak bu kavmin Hz. Nûh'a (a.s.) yöneltmiş oldukları deli ve sapıklık suçlamaları inkâr ettikleri şeyleri gizlemek için çıkartılmış bir bahanedir. Kullandıkları bu enstrümanlarla Hz. Nûh'a (a.s.) baskı uygulamaya çalışmışlardır. Bu şekilde bahane yardımıyla toplumun yönünün Hz. Nûh'a (a.s.) dönülmemesini sağlamışlardır.

¹³⁷ el-A'râf 7/59-60-61-62.

¹³⁸ İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân Tefsiri*, çev. Abdullah Öz vd. (İstanbul: Damla Yayınevi, 2012), 3/185.

¹³⁹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, 3/185.

¹⁴⁰ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 5/394-395.

2.5.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

“Size Rabbimin âyetlerini eksiksiz bildiriyorum, öğüt veriyorum ve ben, (bu hal üzere devam ederseniz) Allah’tan başınıza gelecek olan, fakat sizin bilmediğiniz azabı biliyorum.”¹⁴¹

Tablo 2.7 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan أُبَلِّغُكُمْ (Übelliğüküm) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) أُبَلِّغُكُمْ	Übelliğüküm	Tebliğ ediyorum (Şeddeli ifade tebliğ işinin çokça yapıldığını gösteriyor)	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, İbn Âmir, Âsim, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) أُبَلِّغُكُمْ	Übliğüküm	Tebliğ ediyorum	Aşere	Ebû Amr

Bu âyetteki أُبَلِّغُكُمْ kelimesinin tilâvetinde kıraat imamları farklı okuyuş sergilemişlerdir. Ebû Amr hariç diğer kıraat imamları bu kelimeyi metindeki gibi şeddeli icra etmişlerdir. Ebû Amr ise bu kelimeyi şeddesiz tilâvet etmiştir. Şöyle ki Ebû Amr sülâsi mezid fiilin if‘âl babında أُبَلِّغُكُمْ olarak kıraat etmiştir. Diğer kıraat imamları ise sülâsi mezid fiilin tef‘îl babında metindeki şekliyle أُبَلِّغُكُمْ olarak okumuşlardır.¹⁴² Her iki kıraati de aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

Şeddeli okuyanlar يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ (Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et)¹⁴³ ve الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ (O peygamberler ki, Allah’ın

¹⁴¹ el-A‘râf 7/62.

¹⁴² İbn Zencele, *Hüccetü’l-kirâât*, 286-287; İbn Mücâhid, *Kitâbü’s-Seb‘a*, 284; İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 2/415; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/270; Ebû Amr Osmân b. Saïd b. Osmân ed-Dânî, *et-Teysîr fi’l-kirâ’âti’s-seb‘*, thk. Halef b. Hamûd b. Sâlim eş-Şağdelî (Suudi Arabistan: Dâru’l Endülüs, 2015), 357.

¹⁴³ el-Mâide 5/67.

âyetlerini tebliğ ederler)¹⁴⁴ âyetlerini delil olarak öne sürerler. Şeddesiz okuyan Ebû Amr ise *لَقَدْ أَرْسَلْنَاكَ رَسُولَاتٍ رَّبِّي* (*Ben size Rabbimin buyruklarını tebliğ ettim*)¹⁴⁵ âyetini delil olarak göstermiştir.¹⁴⁶

Kurtubî, her iki kıraat biçiminin de aynı manaya gelen çeşitli ifade şekli olduğunu dile getirmiştir.¹⁴⁷ İf'âl babında okunan bu kıraat ile tef'îl babında okunan diğer kıraat aynı manaya gelir ama aralarında ince bir fark vardır. Tef'îl babındaki bir fiille yapılan bir işin aşırılığı belirtilmek istenir.¹⁴⁸

Bundan dolayı Hz. Nûh'un (a.s.) Allah'ın kendisine göndermiş olduğu mesajları kavmine iletmesine tef'îl babı kullanılmak suretiyle vurgu yapılmıştır. Buna göre “*Ben Rabbimin âyetlerini size eksiksiz bir şekilde bildiriyorum veya ulaştırıyorum.*” şeklinde anlam ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde, yapılan tebliğ görevi tef'îl babıyla vurgulanarak sapıklık ithamında bulunan muhatap kitlenin ilgisi çekilmek istenmiştir. Netice itibariyle her iki kıraat de Hz. Nûh'un (a.s.) Allah'tan aldığı ilahi haberleri insanlara noksansız ulaştırdığını göstermektedir. Fakat tef'îl babıyla yapılan kıraat, tebliğ işinin çokça yapıldığını belirtmek açısından önemlidir.

2.6 Beşer Olması Sebebiyle Hz. Nûh'a (a.s.) İnanmamaları

Peygamberlerin öncelik verdiği ilk vazife insanları yalnızca Allah'a kul olmaya davet etmektir. Her devirde tevhit mücadelesini azim ve kararlılıkla yürüten, insanları bu çağrıya çekmeye gayret eden Peygamberler gönderildikleri kavimlerdeki inkârcıların algı oluşturmak için ileri sürdükleri birtakım iddialarla karşılaşmışlardır. Kavmin mele' olarak adlandırılan soylu ve iktidar sahibi kimseler tarafından çeşitli engeller ve müşküllere maruz kalmışlardır. İnkârcıların başvurmuş oldukları bu yöntemlerden biri Allah tarafından yollanılan Peygamberlerin herkes gibi alelade bir beşer olduğu fikridir. Bu düşünüş tarzını gündeme alan mele' tayfası Allah'ın elçilerinin yemek yememesi ve dışarıda dolaşmaması¹⁴⁹ gibi dünya işleriyle iştigal

¹⁴⁴ el-Ahzâb 33/39.

¹⁴⁵ el-A'râf 7/93.

¹⁴⁶ İbn Zencele, *Hüccetü'l-kirâât*, 287.

¹⁴⁷ Kurtubî, *el-Câmi'*, 7/234.

¹⁴⁸ Râgıb el-İsfahânî, “*belâğ*”, 144; Nazife Vildan Güloğlu – Ufuk Emiroğlu, “İmam Nâfi ve İmam Âsım Kıraatleri Arasındaki Manaya Etki Eden Ferşî Farklılıklar”, *Hicri İkinci Asırda İslâmî İlimler-1* ed. Hidayet Aydar vd. (Ankara: İksad Uluslararası Yayınevi, 2022), 146-160.

¹⁴⁹ el-Furkân 25/7.

etmemesi gerektiğini diğer insanların dimağına yerleştirmek istemişlerdir. Bu muameleyle, gönderilen Peygamberlerin mahiyetsiz olduğunu ve bu sebeple itibar edilmemesi gerektiğini insanlar arasında yaymaya çalışmışlardır. Kutsal bir eğitime bağlı olan gelişigüzel şekilde görevlendirilmeyen Hz. Nûh da (a.s.) kavmin ileri gelen yordakçıların düzenlemiş olduğu bu itibar suikastının kurbanlarından biridir.

Kavimdeki mele' taifesinin Hz. Nûh'un (a.s.) saygınlığına yönelik yapmış olduğu bu karalamaya dair âyetler şunlardır: *"Sizi uyarmak, Allah'ın emir ve yasakları konusunda duyarlı ve bilinçli olmanızı sağlamak ve böylece O'nun rahmetine erişmenize vesile olmak için aranızdan birine Rabbinizden vahiy gelmesine siz niye şaşıırıyorsunuz ki!"*¹⁵⁰ *"...Kavminin küfürde direnen ileri gelenleri şöyle dediler: Biz sende, bizim gibi bir insan olmandan öte bir özellik görmüyoruz... Üstelik Senin bize karşı herhangi bir üstünlüğün de yok..."*¹⁵¹ *"Nûh'un kavminden küfürde direnenlerin ileri gelenleri dediler ki: Bu sadece sizin gibi bir insan! O size karşı bir üstünlük kurmak istiyor. Eğer Allah bir elçi göndermek isteseydi meleklerden gönderirdi. Hem geçmiş atalarımızdan da hiç böyle bir şey işitmedik."*¹⁵²

Ümmetlerin hepsi, kendilerine gönderilen peygamberlere "Siz de ancak bizler gibi insanlarsınız" cümlesini söylemişlerdir. İleri sürmüş oldukları bu delille Peygamberliği reddetmek amaçlanmaktaydı. İnkârcılar peygamberlere bu durumu delil göstererek gönderilen Peygamberin Allah katından gelmesi gerektiğine, kendi yanlarından yani dünyadan birisinin görevlendirilmemesinin icap ettiğini göz önünde bulunduruyorlardı. Onlar adeta 'sizler bizden birisiniz, görünüşte bize başka bir kimseden ulaşmadınız' diyorlardı. Yine onlar 'başka birinin katından gelen şahsa elçi denir. Bundan dolayı ulaştıran tarafın vasıflarından elçide de bulunmalı fakat sende hem güç olarak hem kuvvet olarak hem de mal mülk olarak böyle nitelikler göremiyoruz, hem seni yaratılışta da görünürde de denk olarak görüyoruz. Buna rağmen niye sen elçi olarak gönderildin de biz gönderilmedik' diyorlardı. Kendilerine bu lafları dayanak göstererek Hz. Nûh'un (a.s.) Allah'la aralarındaki elçiliğini reddediyorlardı. Bu düşünüş tarzı kâfirlerin adetlerindendir. Bu düşünüş

¹⁵⁰ el-A'râf 7/63.

¹⁵¹ Hûd 11/27.

¹⁵² el-Mû'minûn 23/24.

biçimine “Allah kullarından dilediğine lütufta bulunur”¹⁵³ âyetiyle karşılıklıta bulunulmuştur. Ayrıca İbrâhîm sûresi 11. âyetindeki Hz. Nuh’un şu sözünde de bu iddialara cevap niteliği bulunmaktadır: “Ey kavmim! Peki, ya ben, Rabbinimden gelen açık bir delile dayanıyorsam ve O bana katından Peygamberlik (rahmet) verdiyse de siz de bunların farkında değilseniz, haliniz ne olur, bir düşünün! ...”¹⁵⁴

Onlara göre kendilerinden hiçbir imtiyazı bulunmayan Hz. Nûh’un (a.s.) peygamberlik iddiasında bulunması kendilerine üstünlük sağlamak ve üstün bir mevki oluşturmak niyeti taşımaktadır. Fakat onların göstermiş olduğu bu bayağı tepki nedeniyle Hz. Nûh’un (a.s.) üstünlüğünü reddetmekle kalmıyorlar, kendilerinin de içinde bulundukları insanlığı inkâr ediyorlar. “Eğer Allah bir elçi göndermek isteseydi meleklerden gönderirdi” diyerek Allah’ın insanlar arasından peygamber seçmesini çok görüyorlar. Allah tarafından verilmiş olan şerefi hiçe sayıyorlar. Böyle davranmalarındaki sebep ise, insanı ulvi bir makama yükselten, kendi içlerinden belirlenen simaların ilahi iletiyi kavramalarını, ona takat getirmelerini, onu diğer kardeşlerine naklini gerçekleştiren o aziz soluğu ruhlarında keşfedememeleridir. Bu yüzden onlar problemi tefekkür eden akla sevk etmeyip geleneksel maziye yollayarak geçmiş atalarımızdan da böyle bir şey işitmedik cümlesine sığınıyorlar.¹⁵⁵ Atalarından duymadıklarını iddia ettikleri bu söz Hz. Nûh’un (a.s.) söylemiş olduğu ‘Allah’tan başka ilah olmadığı’ kelmamıdır. Ya da onların Hz. Nûh (a.s.) gibi Peygamberlik iddiasında bulunan bir kimseyi hiç işitmedikleridir. Bu da onların cehaletlerinin Peygamber türünü işitmeyecek kadar uzamış olduğunu gösterir.¹⁵⁶

“Ant olsun ki, Biz Nûh’u kavmine peygamber olarak gönderdik. O şöyle demişti: Ey kavmim! Ben size apaçık bir uyarıcı olarak gönderildim. Allah’tan başkasını tanrı bilip O’na kulluk etmeyin. Aksi takdirde ben, o zor günün azabına yakalanmanızdan korkarım.”¹⁵⁷ Hz. Nûh (a.s.) kavmini değiştirmek ve dönüştürmek için Allah tarafından gönderildiğini kavmine ilan etmiş ve gerekli uyarıları yaparak elinden gelen gayreti göstermiştir. Fakat kavmin önde gelen insanları beşer cinsinden olan Hz. Nûh’u (a.s.) peygamberlik müessesesine yakıştıramamışlardır. Onların bilgisizce

¹⁵³ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’ân*, 7/158-159.

¹⁵⁴ Hûd 11/28.

¹⁵⁵ Kutub, *Fî Zılâli’l-Kur’ân*, 4/2464.

¹⁵⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 5/526.

¹⁵⁷ Hûd 11/25-26.

yapmış oldukları bir insanın peygamberlik gibi bir vazifeyi taşıyamayacak kuşkusu kendi kör kuyuları olmuştur. Hâlbuki insan dünya üzerinde halife olma şerefine ermiştir. Halife olan bir türün de arasından peygamber çıkması pek doğaldır çünkü lazım olan kabiliyetle Allah tarafından teçhiz edilmiştir. Tabi onların bu tür iddiada bulunmasının ve bunu şaşkınlık içinde karşılamasının geri planında kendi pozisyonlarının zedelenmesi korkusu bulunmaktadır. Onlar Hz. Nûh’a (a.s.) bu tür söylemde bulunuyorlar ki sosyal ve ekonomik konumları zarar görmesin insanlar üzerindeki hâkimiyetleri devam etsin. Kendi çıkar ve menfaatleri için uydurdukları bu safsata Hz. Nûh’un (a.s.) yolunda engel oluşturmıştır. Fakat Hz. Nûh (a.s.) mukaddes saydığı yolculuğuna önüne konulan bu bariyeri çiğneyerek devam etmiştir.

2.6.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ

“Ant olsun ki, Biz Nûh’u kavmine peygamber olarak gönderdik. O şöyle demişti: Ey kavmim! Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım.”¹⁵⁸

Tablo 2.8 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan **إِنِّي** (İnnî) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) إِنِّي	İnnî	Muhakkak ki ben	Aşere	Nâfi‘, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) أَنِّي	Ennî	Muhakkak ki ben	Aşere	İbn Kesîr, Ebû Amr, Kisâî

Âyet-i kerimede altı çizili olan kelimeyi kıraat imamları farklı lafızlarla okumuşlardır. İbn Kesir, Ebû Amr ve Kisâî altı çizili bu kelimeye bulunan hemzeyi fetha hareke vererek **أَنِّي** şeklinde telaffuz etmişlerdir. Diğer kıraat imamları ise âyette

¹⁵⁸ Hûd 11/25.

olduğu gibi hemzeyi esre hareke vererek اِنِّی şeklinde tilâvet etmişlerdir.¹⁵⁹ İki kıraatı de aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

اِنِّی şeklinde telaffuz edenler قَالَ ifadesinin hazf edildiğini söyleyerek âyeti, قَالَ اِنِّی لَكُمْ olarak takdir etmişlerdir. Yani burada inne ve üzerinde geldiği cümle قَالَ ile hikâye edildiğinden dolayı innenin hemzesi kesreli gelmiştir.¹⁶⁰ Buna göre anlam yukarıdaki gibi “*Ant olsun ki, Biz Nûh’u kavmine peygamber olarak gönderdik. O şöyle demişti: Ey kavmim! Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım.*” şeklinde olmaktadır. اِنِّی şeklinde okuyanlar ise (be) harf-i cerrinin hazf edildiğini savunarak âyeti, اَرْسَلْنَا نُوحًا بِاِنِّی لَكُمْ biçiminde takdir etmişlerdir. Buna göre “*Ant olsun ki, Biz Nûh’u kavmine ‘Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım’ mesajı ile gönderdik.*” tarzında anlam ortaya çıkmaktadır.¹⁶¹

Yukarıdaki izahlardan hareketle kesre hareke vererek okunan kıraatin yeni bir cümlelerin başlangıcını işaret ettiği söylenebilir. Yani Allah Hz. Nûh’u (a.s.) kavmine Peygamber olarak gönderdiğini söylüyor ve burada cümle bitiyor. Daha sonra Hz. Nûh’un (a.s.) kavmine ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım demesiyle yeni bir cümle başlıyor. Fakat fetha hareke vererek okunan kıraat de ise iki ayrı cümle görülmemektedir. Bu kıraatte tek bir cümlede Hz. Nûh’un (a.s.) apaçık bir uyarıcı özelliğiyle kavmine Peygamber olarak gönderildiği belirtilmektedir.

Her iki kıraat de anlam zaviyesinden pek bir farklılık oluşmasa da üslupta bir zenginliğin meydana geldiği görülmekte ve her iki okunuş şekli de Hz. Nûh’un (a.s.) Allah tarafından gönderilen bir Peygamber olduğunu desteklemektedir.¹⁶²

قَالَ يَا قَوْمِ اَرَأَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَاتَّبِعِي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِي فَعِمِّيَتْ عَلَيْكُمْ اَنْزَلْنَاهَا وَاَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ

“Nûh şöyle dedi: Ey kavmim! Bir de şöyle düşünün: Peki, ya ben, Rabbimden gelen açık bir delile dayanıyorsam ve O bana katından Peygamberlik (rahmet) verdiyse de,

¹⁵⁹ İbn Zencele, *Hüccetü'l-kirâât*, 337; İbn Mücâhid, *Kitâbü's-Seb'a*, 332; Mekî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/3374-3375; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/288; Ebû Amr ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 383; el-Hatîb, *Mu'cemü'l-kirâât*, 4/31; Ömer-Mükrem, *Mu'cemü'l-kirââtü'l-Kur'âniyye*, 3/105.

¹⁶⁰ Ferit Dinçer, “Kur'an'da “Inne” Edatının Kullanım Şekilleri ve Anlamı”, *Din ve Bilim - Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 3/1 (Haziran 2020), 31.

¹⁶¹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/192; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 17/219.

¹⁶² Abdurraûf Rıdvan, *Tefsîru'l-Kur'an bi'l-Kirâati'l-Kur'âniyyeti'l-Aşer* (Gazze: el-Camiatü'l-İslamiyye, 2007), 5/28.

size de bunlar gizli bırakıldıysa (kafanız karıştırıldıysa)! İstemediğiniz halde biz sizi inanmaya zorlayacak değiliz."¹⁶³

Tablo 2.9 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan فَعْمِيَّتْ (Feummiyet) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kârî
1) فَعْمِيَّتْ	Feummiyet	Gizli bırakıldı	Aşere ve harici	Übey b. Ka'b, Hamza, Kisâî, Halef, Hafs, Yahya b. Vessâb, A'meş
2) فَعْمِيَّتْ	Feamiyet	Gizli bıraktı	Aşere	Nâfi', İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Ebû Ca'fer, Ya'kûb

Bu âyette bulunan فَعْمِيَّتْ kelimesinin tilâvetinde kıraat imamları arasında farklılık bulunmaktadır. Kıraat imamlarından Übey bin Kâ'b (öl. 33/654), Hamza, Kisâî, Halef, Hafs (öl. 180/796), Yahyâ bin Vessâb ve A'meş bu tabiri metindeki gibi ع harfine ötre hareke vererek ve م harfine şedde koyarak فَعْمِيَّتْ şeklinde meçhul çekimle okumuşlardır. Diğer kıraat imamları ise ع harfine fetha hareke vererek ve م harfini şeddesiz biçimde malûm çekimle okuyarak فَعْمِيَّتْ şeklinde kıraat etmişlerdir.¹⁶⁴ فَعْمِيَّتْ kıraatini aşere ve haricindeki imamlar, فَعْمِيَّتْ kıraatini aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

فَعْمِيَّتْ şeklinde meçhul çekimle okunan kıraate göre anlam yukarıdaki gibi “Nûh şöyle dedi: Ey kavmim! Bir de şöyle düşünün: Peki, ya ben, Rabbimden gelen açık bir delile dayanıyorsam ve O bana katından Peygamberlik (rahmet) verdiyse de size de bunlar gizli bırakıldıysa (kafanız karıştırıldıysa)! İstemediğiniz halde biz sizi inanmaya zorlayacak değiliz.” şeklinde olmaktadır. Bu şekliyle fâil açık bir şekilde bilinmemekte, fiil mefûle bina edilmektedir. فَعْمِيَّتْ şeklinde okunan kıraate göre ise anlam “Nûh şöyle dedi: Ey kavmim! Bir de şöyle düşünün: Peki, ya ben, Rabbimden gelen açık bir delile dayanıyorsam ve O bana katından Peygamberlik (rahmet) verdiyse de siz de bunları anlamamışsanız (kafanızı karıştırdıysanız)! İstemediğiniz halde biz sizi inanmaya zorlayacak değiliz.” tarzında olmaktadır. Burada fâil açık bir şekilde gelmekte ve fiil fâil üzerine bina edilmektedir.

¹⁶³ Hûd 11/28.

¹⁶⁴ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd b. Abdillâh el-Absî el-Ferrâ', *Me'âni'l-Kur'ân*, nşr. Ahmed Yûsuf Necâtî - M. Ali en-Neccâr (Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1955), 2/12; İbn Zencele, *Hüccetü'l-kirâât*, 338-339; İbn Mücâhid, *Kitâbü's-Seb'a*, 332; Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/3378; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/288; Ebû Amr ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 383; el-Hatîb, *Mu'cemü'l-kirâât*, 4/35-36; Ömer-Mükrem, *Mu'cemü'l-kirâati'l-Kur'âniyye*, 3/107.

Mâtürîdî, فَعْمِيَّتْ tabiri ile ‘kafanın karışık olması’ manasının kastedildiğini söylemektedir. Ona göre kelime eğer فَعْمِيَّتْ biçiminde şeddeli olarak okunursa bundan halk ve ayak takımı kastedilmektedir. Dolayısıyla zikredilen tabakanın yöneticiler ve önderler yüzünden kafaları karıştırılmış anlamı ortaya çıkmaktadır. Tahfif üzere okunduğunda ise liderlerin ve reislerin kafası karışmış anlamı ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁵ Buna göre meçhûl çekimle okunduğunda halkın kafası, malûm çekimle okunduğunda mele taifesinin kafasının karıştığı görülmektedir. Onlar Hz. Nûh’un (a.s.) kendileri gibi bir insan olduğunu dile getirerek Peygamber olmadığını iddia ediyorlar ve Hz. Nûh’un (a.s.) peygamberliğine yönelik şüphe barındıran ifadeler kullanıyorlardı. Fakat Hz. Nûh (a.s.) inkâr eden bu insanlara ‘Rabbimden bana ulaşan açık bir beyanım, kanıtım, delilim varsa ve bana Peygamberlik verildiyse haliniz ne olur! İstemediğiniz halde biz sizi inanmaya zorlayacak değiliz.’ diyerek onların şüphede kalmalarını sağlamış ve kafaları karışmıştır. Bu şekilde her iki kıraatle Hz. Nûh’un (a.s.) peygamberliğini görme muradına nail olamayanların hem kavmin önde gelen insanları olduğunu hem de halkın içindikilerden olduğunu söylemek mümkün olmaktadır. Binaenaleyh bu örnekle kıraat farklılığından kaynaklı anlam üzerinde zenginlik oluştuğu ve birbirini destekleyen manalar sağlandığı gözlemlenmektedir.

2.7 Kibirilenip İnananları Hor Görmeleri

Gönderilen Peygamberler gidişatı düzgün olmayan kavimlerin durumunu değiştirmek ve dönüşümünü sağlamak isterler. Gönderilmelerindeki gayede onların dalaletten sıyrılıp hidayet elbisesini giymelerine vesile olmaktır. Fakat Peygamberlerin başlattıkları bu yenilik harekâtının aleyhinde zıt görüşlü kimseler bazı tavırlar takınmışlardır. Bu kimseler takınmış oldukları tavırlarla toplumun dikkatini kendilerinde toplamayı ve Peygamberleri psikolojik olarak yıpratmayı amaçlamışlardır. İşte bu kimselerin Peygamberleri yıpratma eylemlerinden biri de kendilerini sosyal bakımdan üst sınıftan sayıp, inanan insanların alt tabakadan kimseler olduğunu dile getirmeleridir. Bu söylemleriyle inanan insanları küçümseme yoluna gitmişlerdir. Değişimin karşısında konumlanan elit kesimin salgıladığı bu zehirli ifadeyle Hz. Nûh (a.s.) ve ona inananlarda karşı karşıya kalmıştır.

¹⁶⁵ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 7/160.

Hız. Nûh (a.s.) kavmini tevhit inancına, Allah'tan sakınmak gerektiğine ve kendisine uymaya davet etmiştir.¹⁶⁶ Hız. Nûh'un (a.s.) bu çağrısına karşılık kavmin mele' çetesi ise *"Biz şimdi sana nasıl inanalım ki? Görmüyor musun sana uyanlar ayak takımı (düşüncesizce inanan ahmak) kimseler!"*¹⁶⁷ şeklinde çirkin bir ifade kullanmışlardır. Bu açıklamalarıyla Hız. Nûh'un (a.s.) peşinden gidenlerin halkın içinde yer alan düzeyi alçak kişiler olduğunu ifade etmişlerdir. Serveti, makamı, mevkisi olmayan inanan insanlara bu alçaltıcı ve küçümseyici gözle bakmışlar ve bunu gerekçe göstererek de inanmak istememişlerdir. Servet sahibi kişilerin küçümsediğı bu kişilerin varlıkları ve saygınlıkları olmayan yoksul kimseler, dokumacılık, ayakkabıcılık, terzicilik ve haçamat meslekleri gibi o devirde süflî görülen mesleklerle uğraşan bireyler olduğu kaynaklarda yer almaktadır.¹⁶⁸ Bu şekilde soy-sop ve meslek bakımından inanan insanları alçak olarak nitelendirmişlerdir. Buradan halkın ileri gelen fertlerinden hiçbirinin Hız. Nûh'a (a.s.) uymadığı görülmektedir. Şu âyet de bu durumu desteklemektedir: *"...Bir beldeye ne zaman uyarıcı bir peygamber gönderdiysek, o ülkenin şımarık insanları biz atalarımızı bir din üzerinde bulduk ve onların izinden gidiyoruz demişlerdir."*¹⁶⁹

Burada Hız. Nûh'un (a.s.) peşinden neden halkın ileri gelen zengin ve etkili soyluları gitmemiş te sözü geçmeyen fakirler, yoksullar ve işçi kimseler gitmiştir sorusuyla muhatap olunabilir. Şöyle ki Hız. Nûh'a (a.s.) uyan bu toplumun üyelerindeki karakter yapısı Allah'a kul olmaya daha meyillidir. Bu kimseler şımarıklık ve şatafatlı bir hayatın tuzağına düşmemiş doğallıklarını muhafaza etmişlerdir ve bu kimselerin kaybedecek makam ve mevkisi yoktur. Yani bu dünyaya bağımlı hale gelmemişlerdir. Dolayısıyla Hız. Nûh'un (a.s.) getirdiğı hakikatlerin peşinden gitmek onlara zor gelmeyip kolaylaştırılmıştır. Lakin kodaman kimseler Hız. Nûh'un (a.s.) tebliğ ettiği gerçeklerin sahte saltanatlarını yıkmasından korkmaktadırlar. Dünyanın gelip geçici heveslerine esir olmuşlardır. Bu zaaflarından ötürü dünyaya bağımlı hale

¹⁶⁶ Hûd 11/26; eş-Şuarâ 26/110.

¹⁶⁷ Hûd 11/27; eş-Şuarâ 26/111.

¹⁶⁸ İbnü'l-Cevzî Ebü'l-Ferec, *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*, nşr. M. Zühreir eş-Şâvîş (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1984), 6/134; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 24/155.

¹⁶⁹ ez-Zuhuruf 43/23.

gelmişlerdir. Hz. Nûh'un (a.s.) ulaştırdığı doğruları kabul etmekte kendilerine ağır gelmiştir.¹⁷⁰

Onlar kibirlenerek “şayet Hz. Nûh'un (a.s.) getirdikleri değerli olsaydı ona önce uyan zenginler, bilginler, din adamları, soylular ve akıllı kimseler olurdu, toplumun alt kesimi olan beyinsiz ve akılsızlar olmazdı” diyorlardı. Onların Hz. Nûh'a (a.s.) enine boyuna düşünmeden körü körüne inandıklarını da söylüyorlardı. Bu şekilde Hz. Nûh'a (a.s.) uyanları zihnî olgunluğa ulaşmamış kişiler şeklinde niteleyerek hor ve hakir görmüşlerdir. Bu ifadeleriyle sıradan şahısların iman ettiği bir dinin emri altına girmenin kendi onurlarını zedelemek olduğunu dile getirmişlerdir. Bu sebeple bu vasıftaki kimselerin bulunduğu bir mecliste bulunmak istememişlerdir.¹⁷¹

Hz. Nûh'a (a.s.) yöneltmiş oldukları bu itirazları aslında onların cahilliklerine ve düşüncesizliklerine işaret eder. Çünkü gerçek ona uyan kimsenin durumuna göre değişkenlik göstermez. Dolayısıyla sıksa kimselerin hakikate riayet etmesi hakikatin doğruluğundan bir şey eksiltmez. Tersine hakikat kendisine uyanları yüceltir. Uymayanları ise alçaltır. Binaenaleyh Hz. Nûh'un (a.s.) bildirdiği hakikatlere tabi olanlar yüce kişiler, muhalefet edenler de rezil kimselerdir.¹⁷²

Kavmin elit tabakası Hz. Nûh'un (a.s.) çevresinde toplanan insanları bu nahoş kelimelerle nitelendirerek yanından kovması halinde belki inanacaklarını söylemişlerdir. Hz. Nûh (a.s.) ise onlara şöyle karşılık vermiştir: “*Ey kavmim! Ben yaptığım bu işe karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi sadece Allah verecektir. Ben, (sizin beğenmediğiniz, fakat) bana inanıp güvenen kimseleri de yanımdan kovacak değilim. Onlar (bir gün) Rablerine kavuşacaklardır (orada benden şikâyetçi olmazlar mı?). Fakat görüyorum ki sizler çok cahilce işler yapan bir topluluksunuz. Ey kavmim! Peki, söyleyin bakalım. Eğer ben onları yanımdan kovacak olursam, Allah'ın huzurunda beni kim savunacak? Hiç düşünmüyor musunuz? Yine ben, sizin küçümseyip ayak takımı dediğiniz insanlara Allah'ın asla bir lütufta bulunmayacağını söyleyemem. Onların niyet ve düşüncelerini Allah daha*

¹⁷⁰ Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'ân*, 4/1872.

¹⁷¹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, 4/45-46; Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'ân*, 4/1872.

¹⁷² Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmulî et-Taberî el-Bağdâdî, *Taberî Tefsîri*, çev. Hasan Karakaya – Kerim Aytekin (İstanbul: Hisar Yayınevi, 1996), 4/483.

*iyi bilmektedir. Eğer ben, buna benzer sözler söyleyecek olursam haksızlık etmiş olurum.”*¹⁷³

Hz. Nûh (a.s.) sadece Allah’ın vereceği ücrete talibim diyerek planlayacakları ithamlarına set oluşturmuş ve yürütmüş olduğu tebliğ vazifesine karşılık onlardan hiçbir ücret talep etmeyerek maddi yönden boyunduruk altına girmemiştir. Kendine inanan insanların yanında olarak onları yalnız bırakmamıştır. Onların Allah’ın huzuruna vardıklarında soylarından değil işlemiş oldukları hayırlı amellerden sorulacağını ifade etmiştir. Hz. Nûh (a.s.), “ve ben inanan bu insanları yanımdan uzaklaştırırsam gerçek değerlere yüz çevirmiş olurum. Bunun neticesi olarak da Allah’ın öfkesiyle muhatap olurum. Bu durumda Allah’tan başka beni kurtaracak kim olabilir ki?” diyerek yanlış yolda olduklarını onlara anlatmıştır.¹⁷⁴ Hz. Nûh (a.s.) onların çağ dışı tekliflerini reddeder mahiyette bu cevabı vermiştir. Bu cevaba karşılık mele’ kesimi ise Hz. Nûh’u (a.s.) taşlamakla tehdit etmiştir: “*Ey Nûh! Eğer bu iddiandan vazgeçmezsen mutlaka sen taşlanarak öldürüleceksin.*”¹⁷⁵ Onların bu davranışları Hz. Nûh’un (a.s.) cevaplarına delil getirme kılıfı yaşadıklarını gösterir. Onlar âdeta köşeye sıkışmış bir vaziyettedirler. Yapmış oldukları bu tehditkâr tutumlarıyla iğrenç yüzlerini açığa çıkararak kabalıklarını sergilemişlerdir.¹⁷⁶

Sonuç olarak Allah “*Ben, yeryüzünde hak hukuk tanımayarak kibirlenip böbürlenene kimseleri âyetlerimi anlamaktan daima alıkoyacağım. Zaten onlar her türlü mucizeyi görseler de, yine iman etmezler. Doğru yolu görseler bile onu yol edinmezler...*”¹⁷⁷ buyurmaktadır. Dolayısıyla onlar bu üstenci tavırlarıyla rezil kimseler sınıfına yazılarak imanın zevkine erişme bahtiyarlığına nail olamamışlardır.

2.7.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan

¹⁷³ Hûd 11/29-30-31.

¹⁷⁴ Taberî, *Taberî Tefsîri*, 4/485-486.

¹⁷⁵ eş-Şuarâ 26/116.

¹⁷⁶ Taberî, *Taberî Tefsîri*, 6/231.

¹⁷⁷ el-A'râf 7/146.

âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرِيكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرِيكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِآدِي الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ

“Kavminin küfürde direnen ileri gelenleri şöyle dediler: Biz sende, bizim gibi bir insan olmandan öte bir özellik görmüyoruz. Sana uyanlar da içimizdeki ayak takımından, basit ve zahiri bir görüşle uyandan başkası değil. Üstelik senin bize karşı herhangi bir üstünlüğün de yok ve inanıyoruz ki, sen sadece yalancının birisin.”¹⁷⁸

Tablo 2.10 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan بَادِي (Bâdiye) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) بَادِي	Bâdiye	a) Zahir olmak, ortaya çıkmak b) Açık ve zayıf olmak	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) بَادِي	Bâdie	Başlangıç, ilk	Aşere	Ebû Amr

Zikredilen bu âyette yer alan بَادِي kelimesinin iki farklı şekilde okunduğu görülmektedir. Kıraat imamlarından Ebû Amr, بَادِي kelimesinin son harfini hemzeli olarak بَادِي şeklinde okumuştur. Diğer kıraat imamları ise âyetteki gibi hemzesiz olarak بَادِي şeklinde kıraat etmişlerdir.¹⁷⁹ İki kıraati de aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

Hemzeli olarak بَادِي şeklinde okunan kelime “بَدَأَ يَبْدَأُ-يَبْدَأُ” kökünden gelmektedir. Bu durumda kelime ‘başlangıç, ilk’ anlamı taşımaktadır. Hemzesiz olarak بَادِي şeklinde okunan kelime ise “بَدَأَ يَبْدَأُ” kökünden meydana gelmektedir. Buna göre kelime

¹⁷⁸ Hûd 11/27.

¹⁷⁹ İbn Zencele, *Hüccetü'l-kirâât*, 338; İbn Mücâhid, *Kitâbü's-Seb'a*, 332; Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/3376; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/288; Ebû Amr ed-Dânî, *et-Teysir*, 383.

“ortaya çıkmak, görünmek, açık olmak, zahir olmak” gibi manaları barındırmaktadır.¹⁸⁰

Bunlar düşünüldüğünde hemze konularak tilâvet edilen kıraate göre “*Sonunu düşünmeden, fikir yürütmeden görüşün başlangıcında (ilk görüşte) sana uyanlar içimizdeki ayak takımından başkası değil. Şayet düşünüp fikir yürütselerdi sana uymazlardı.*” anlamı ortaya çıkmaktadır. Hemzesiz okunan kıraate göre ise iki anlam oluşmaktadır. Bunlardan birincisi: “*İçlerinden sana uymayıp zahiren (görünürde) sana uyanlar içimizdeki ayak takımından başkası değil.*” İkincisi ise “*Sana uyanlar açık ve zayıf görüşlü (olayın hakikatini anlamayıp zahirini anlayan) kimseler olan içimizdeki ayak takımından başkası değil.*”¹⁸¹

Dolayısıyla hemzeli kıraatle “olayın başlangıcında, ilkinde, evvelinde sana uydular” anlamı anlaşılırken, hemzesiz kıraatle “olayın zahirini bilip, hakikatini ise bilmeyenler sana uydular” ve “görünüşte peşinden gidip içlerinde küfrü taşıyanlar sana uydular” anlamları anlaşılmaktadır. Her iki kıraat de inanan insanların maruz kaldığı suçlamaları belirterek birbirini desteklemektedir. Şöyle ki بَادِي kıraatine göre elit tabaka Hz. Nûh’un (a.s.) ardı sıra gidenleri olaya ulu orta girip düşüncesizce davrandıklarını söylüyorlar. بَادِي kıraatine göre de erâzil (reziller) olarak tabir ettikleri inanan insanları hem olayın hakikatini bilmediklerini söyleyerek düşüncesiz kimseler olduklarını beyan ediyorlar hem de onları münafıklıkla suçluyorlar. Bu şekilde her iki okunuş biçiminin de birbirini destekleyerek manaya zenginlik kattığı görülmektedir.

قَالُوا اَنْتُمْ لَكُمْ وَاتَّبَعَكَ الْاَرْضُ ذُلُّونَ

“Onlar, sana ayak takımı (düşüncesizce inanan ahmak) kimseler uyduğu halde biz şimdi sana nasıl inanalım ki? dediler.”¹⁸²

¹⁸⁰ Râzî, *Mefâtihu 'l-gayb*, 17/221; Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 3/3376.

¹⁸¹ İbn Zencele, *Hüccetü 'l-kirâât*, 338; Mâtürîdî, *Te 'vilâtü 'l-Kur 'ân*, 7/159-160; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü 'l-mesîr*, 4/96; Râzî, *Mefâtihu 'l-gayb*, 17/221.

¹⁸² eş-Şuarâ 26/111.

Tablo 2.11 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَاتَّبَعَكَ (Vettebeake) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) وَاتَّبَعَكَ	Vettebeake	Uydu, tabi oldu	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Halef
2) وَاتَّبَاعُكَ	Veetbâuke	Uyanlar, tabi olanlar	Aşere	Ya‘kûb

Altı çizili olan kelimenin okunuşunda kıraat imamları arasında farklılık bulunmaktadır. Bu kelimeyi kıraat imamlarından Ya‘kûb, وَاتَّبَاعُكَ şeklinde telaffuz ederken diğer kıraat imamları ise âyetteki gibi وَاتَّبَعَكَ tarzında tilâvet etmişlerdir.¹⁸³ İki kıraati de aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

Yukarıdaki âyette yer alan وَاتَّبَعَكَ kelimesi, haber niteliği taşıyan mazi fiil kalıbında kıraat edilerek fiil cümlesi olmuştur. Buna göre kelimenin anlamı ‘uydu, tabi oldu’ şeklinde olmaktadır. وَاتَّبَاعُكَ biçimindeki okunuş ise ismi fâil kalıbında okunarak isim cümlesi olmuştur. İsim cümlesini oluşturan iki temel öge vardır. Biri mübtedâ diğeri ise haberdır. İsmi fâil kalıbında okunan وَاتَّبَاعُكَ kelimesi mübtedâ, الْأَرْدَلُونَ kelimesi ise haberdır. Bu kelime تَبَعَ kelimesinin çoğuludur. Anlamı ise ‘uyan, tabi olan’ demektir. Buna göre ‘uyanlar, tabi olanlar’ formunda anlam meydana gelmektedir.¹⁸⁴

Netice itibarıyla وَاتَّبَعَكَ kıraatine göre âyetin anlamı, “Onlar, biz şimdi sana nasıl inanalım ki? Sana ayak takımı (düşüncesizce inanan ahmak) kimseler uydu dediler.” şeklinde olmaktadır. وَاتَّبَاعُكَ kıraatine göre ise “Onlar, biz şimdi sana nasıl inanalım ki? Sana uyanlar ayak takımıdır (düşüncesizce inanan ahmak) dediler.” biçiminde olmaktadır.

Kıraatlerin her ikisinin de birbirini takviye ettiği görülmektedir. Şöyle ki mazi fiil kalıbıyla okunan kıraat Hz. Nûh’a (a.s.) önceden bazı kimselerin uyduğunu gösterir. İsmi fâil kalıbıyla okunan kıraat ise Hz. Nûh’a (a.s.) tabi olma işinin devam ettiğine işaret eder. Dolayısıyla elit kesimin ayak takımı olarak hakaret ettiği kimselerin Hz.

¹⁸³ Ferrâ’, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, 2/281; Zeccâc, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, 4/95; Ebû Ca‘fer en-Nehhâs, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, thk. Muhammed Ali es-Sâbûnî (Mekke: Câmîatü Ümmü’l-Kurâ, 1988), 5/90; Sa‘lebî, *el-Keşf*, 7/174; Mekki b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye*, 8/5330; İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 4/237; İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 6/134; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 24/155; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/335.

¹⁸⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/404; el-Hatîb, *Mu‘cemü’l-kirâât*, 6/437.

Nûh'un (a.s.) davetine önceleri ve daha sonraları icabet ettiği anlaşılmaktadır. Yine Hz. Nûh'un (a.s.) peşinden gidenleri elit tabakanın sürekli olarak aşağıladığı da anlaşılmaktadır.

إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ

“Onların hesabı ancak Rabbime aittir, eğer anlayabilerseniz!”¹⁸⁵

Tablo 2.12 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan تَشْعُرُونَ (Teşurûne) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) تَشْعُرُونَ	Teşurûne	Anlayabilerseniz!	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) يَشْعُرُونَ	Yeşurûne	Anlayabilirlerse!	Aşere harici	A‘rec, Muhammed b. Sümeýfa‘, Ebû Zûr‘a, İsa b. Ömer Hemedânî, İbn Ebî Uble

Bu âyette altı çizili kelime farklı şekillerde tilâvet edilmiştir. A‘rec, Muhammed b. Sümeýfa‘ (öl. 215/830), Ebû Zûr‘a (öl. 264/878), İsa b. Ömer Hemedânî, İbn Ebî Uble söz konusu fiili يَشْعُرُونَ şeklinde gâib kipiyle tilâvet etmişlerdir. Diğer kıraat imamları ise metindeki gibi تَشْعُرُونَ formunda muhatab kipiyle okumuşlardır.¹⁸⁶ تَشْعُرُونَ kıraatini aşere (on kıraat) imamları, يَشْعُرُونَ kıraatini aşere haricindeki imamlar tercih etmiştir.

Fiil, gâib sigasıyla telaffuz edildiğinde Hz. Nûh’a (a.s.) inanan insanlara hitap edilmesi söz konusu olur. Bu durumda fiilin süjesi Hz. Nûh’u (a.s.) takip eden müminlerdir.¹⁸⁷ Buna göre âyete “Onların hesabı ancak Rabbime aittir, eğer anlayabilirlerse!” şeklinde bir anlam verilebilir. Fiil, muhatab sigasıyla tilâvet edildiğinde ise inanan insanları hor gören elit gruba hitap edilmesi mevzubahistir. Bu durumda fiilin öznesi elit tabakadır. Buna göre anlam “Onların hesabı ancak Rabbime aittir, eğer anlayabilerseniz!” şeklindedir. Dolayısıyla gâib çekimiyle

¹⁸⁵ eş-Şuarâ 26/113.

¹⁸⁶ Kurtubî, *el-Câmi‘*, 13/121; İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-veciz*, 4/237; el-Hatîb, *Mu‘cemü’l-kirâât*, 6/438; Ömer-Mükrem, *Mu‘cemü’l-kirââtü’l-Kur‘âniyye*, 4/320.

¹⁸⁷ Mâtürîdî, *Te‘vilâtü’l-Kur‘ân*, 10/317.

mümin kimseler kastedilirken, muhatab çekimiyle mele' takımı kastedilmektedir. Söz konusu âyet-i kerimeden önceki âyetlere bakıldığında Hz. Nûh'un (a.s.) peygamber olarak gönderilmesini kavminin yalanladığı haber verilmektedir. Buna göre inkârcılar Hz. Nûh'a (a.s.) inanan insanların ayak takımı olduğunu bahane ederek Hz. Nûh'un (a.s.) peşinden gitmeyeceklerini dile getirmişlerdir.¹⁸⁸ Hz. Nûh'u (a.s.) takip eden insanları dış görünüşleriyle ve bulundukları konumla değerlendirmişler ve onlarla aynı ortamı paylaşmanın kendi mevkilerine zarar vereceğini ifade etmişlerdir. Hz. Nûh da (a.s.) onların bu üstenci yaklaşımlarına "Ben onların ne yapıp ettiklerini, nasıl bir imana sahip olduklarını bilemem. Onların hesabı ancak Rabbime aittir. Eğer anlayabilerseniz."¹⁸⁹ cevabıyla karşılık vermiştir. Binaenaleyh âyetin bağlamından Hz. Nûh'un (a.s.) bu hitabının inkâr eden kavmine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Netice itibariyle anlamın farklılaşmasına sebep olan bu iki kıraat birlikte düşünüldüğünde hem müminlere hem de inanmayan kesime her ne yaparlarsa hesaplarının Allah tarafından görüleceği bildirilmektedir.

2.8 Hz. Nûh'un (a.s.) Tevhide Davetteki Yöntemi

Önceki başlıklarda Hz. Nûh'un (a.s.) baş koymuş olduğu tevhit davası ve bu davada kavmi tarafından karşısına çıkarılan suçlamalar ve engeller anlatılmaya çalışılmıştır. Onun, yürüttüğü bu tebliğ vazifesinin kavminin düşünce yapısına zıt olması, gerçek bilgileri ilan etmesi kavminin değişik ithamlarıyla karşılaşmasına sebep olmuştur. Bunun neticesinde de kesintisiz bir mücadeleye girişmişlerdir. Bu başlıkta Hz. Nûh'un (a.s.) kavmine karşı başlattığı bu kutlu mücadelede uyguladığı yöntem ele alınmaya çalışılacaktır.

Öncelikle Allah Hz. Nûh'a (a.s.) peygamberlik görevini yürütme yetkisini vererek toplumun kötü gidişatının seyrine müdahalede bulunmasını istemiştir. Cenabı Hak bu durumu âyetinde şöyle belirtmektedir: "*Biz Nûh'u kavmine, kendilerine acı bir azap gelmeden önce onları uyarması için peygamber olarak gönderdik. Nûh onlara şöyle demişti: Ey kavimim! Ben sizin için gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım.*"¹⁹⁰ Âyette yer

¹⁸⁸ eş-Şuarâ 26/111.

¹⁸⁹ eş-Şuarâ 26/112-113.

¹⁹⁰ Nûh 71/1-2.

alan acı bir azap ifadesinin tufan veya ahiret azabı olduğu rivayet edilmiştir.¹⁹¹ Önemli bir görev üstlenen Hz. Nûh (a.s.) putlara ibadet eden bu toplumu gönderilen her peygamber gibi Allah'a kulluğu merkeze alan bir idrak içinde yaşamaya davet etmiştir. Onlardan sahte ilahları terk edip Allah'a yönelmeleri ve kendisine tabi olmalarını istemiştir: *"Allah'ı gerektiği şekilde tanıyıp yalnız O'na kulluk edin, O'ndan sakının ve bana itaat edin."*¹⁹² Hz. Nûh (a.s.) hem davetçi hem de uyarıcı kimliğiyle kavmine bu ilahi beyanı ulaştırmıştır. Ardından tevhit inancını kabul etmeleri halinde hem dünyevi hem de uhrevi kazançlar elde edeceklerini onlara aktarmıştır: *"Eğer böyle yaparsanız (Allah'ı gerektiği şekilde tanıyıp yalnız O'na kulluk edip, O'ndan sakın ve bana itaat ederseniz) Allah günahlarınızı bağışlar ve size eceliniz gelinceye kadar huzur içinde yaşama imkânı verir. Fakat Allah'ın size takdir ettiği ecel gelince o asla ertelenmez. Keşke bunu bilebilseniz!"*¹⁹³ Bu âyetteki ilk ecel kelimesinin tufan hadisesini ifade ettiğini, ikinci ecel kelimesinin de nihai ölüm hadisesini işaret ettiğini müfessirler söylemektedir.

Hz. Nûh (a.s.) bu şekilde putperest bir inanca sahip olan kavme, ilk olarak mübin (apaçık) ve nezir (uyarıcı) özelliği olduğunu bildirerek tevhit öğretisine çağırmıştır. Daha sonra da bu çağrıya verecekleri mukabeleye karşı bağışlanıp bağışlanmayacakları kendilerine iletilmiştir. Verecekleri cevap olumlu ise affedilecekleri, olumsuz ise affedilmeyerek tufan cezasına çarptırılacakları ilan edilmiştir. Bundan sonraki dönemde onlara bu şekilde iki tercih hakkı tanınarak taraflarını belli etmeleri gerektiği anlatılmıştır. Bu süreç içerisinde gösterecekleri hal ve tavırlar onların serencamını belirleme noktasında hayati ve uhrevi bir öneme sahip olduğu gözükmemektedir. Bu sebeple onların kendi akıbetlerini belirleyecek bu kararı verirken iyi düşünmeleri gerekmektedir. Fakat onlar dikkat etmeleri gerekirken tam tersine Hz. Nûh'un (a.s.) tevhit çağrısı karşısında kaskatı kesilen kalplerin meydana getirdiği umursamazlık girdabı içinde değişik hal ve tavır sergileyerek şekilden şekile girmişler ve gülünç duruma düşmüşlerdir. Hz. Nûh'un (a.s.) sunmuş olduğu kurtuluş mefkûresinden daha da uzaklaşmışlardır: *"Fakat benim çağrım, onların dinden daha çok uzaklaşmalarından başka bir işe yaramadı. Öyle ki, onları Senin bağışlamana sebep olacak tevhit inancına her çağrışımda, duymamak için*

¹⁹¹ Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, 5/248.

¹⁹² Nûh 71/3.

¹⁹³ Nûh 71/4.

*parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler (gerçekleri işitip anlamak, beni görmek istemediler). Küfürde direndikçe direndiler, kibirlendikçe kibirlendiler.”*¹⁹⁴ Buraya kadar anlatılanlar Hz. Nûh’un (a.s.) tevhit kaidesine çağrısını ve bu çağrıya kavmin verdiği tepkileri özetler mahiyettedir. Hz. Nûh (a.s.) bu şekilde davetini ortaya koymuştur.

Özet niteliğindeki bu bilgilerden hareketle Hz. Nûh’un (a.s.) ortaya koymuş olduğu mücadelenin kolay olmadığı görülmektedir. Bu sebeple Hz. Nûh (a.s.) bu zorlu ve meşakkatli davet sürecini yürütürken belirli bir düzen dâhilinde hareket etmiştir. O, karşısında konumlanan muhatap kitlenin bu dini anlaması için elindeki tüm imkânları seferber etmiştir. Bazen aklî bazen de naklî delillere başvurarak onları ikna çabası içinde bulunmuştur. Sürekli kendini yenileyerek farklı metotlar eşliğinde tebliğ vazifesini icra etmiştir. Bu şekilde Hz. Nûh (a.s.) gecesini gündüzüne katarak, açıktan ve gizli bir şekilde, kula sevdiren ve hizmetlerine verilen nimetleri akıllarına getirterek, insanın ve evrenin nasıl oluştuğuna dikkat çekerek ve insanın sonunda nereye varacağı uyarısını yaparak ilahi buyruğu kavmine ulaştırmayı hedeflemiştir.

Hz. Nûh’un (a.s.) bu davet metotlarından birisi gece ve gündüz demeden çağrısını duymadık kimseyi bırakmamasıdır: *“Rabbim! Ben halkımı gece gündüz dine çağırdım.”*¹⁹⁵ Bu Hz. Nûh’un (a.s.) sürekli ve kesintisiz bir gayret içinde olduğunu göstermektedir.¹⁹⁶ Bu şekilde Hz. Nûh (a.s.) 950 yıl¹⁹⁷ gibi bir süre zarfında kavminin gösterdiği her türlü tepki karşısında bıkmadan, usanmadan, yeise düşmeden çağrısına kulak vermeleri için her vakti kıymetli bilmiştir.¹⁹⁸ Kendini bu vazifeye adayarak daimi bir çalışma temposu içinde kavmini Allah’ın cezasından ve kahrından önlemeyi dilemiştir.¹⁹⁹ Her lahzanın değerini bilerek onların mağfireti için âdeta didinmiştir. Dolayısıyla Hz. Nûh’un (a.s.) davetinde devamlılık yolunu kullandığı görülmektedir.

¹⁹⁴ Nûh 71/6-7.

¹⁹⁵ Nûh 71/5.

¹⁹⁶ Kutub, *Fî Zılâli’l-Kur’ân*, 6/3706.

¹⁹⁷ el-Ankebût 29/14.

¹⁹⁸ Kutub, *Fî Zılâli’l-Kur’ân*, 6/3706.

¹⁹⁹ Taberî, *Taberî Tefsîri*, 8/435.

Hız. Nûh'un (a.s.) davet metotlarından bir diğeri kavmini gizli ve açıktan tevhide çağırmasıdır: *"Sonra ben onları açık bir şekilde davet ettim. Onlara açık da söyledim, yerine göre gizli de söyledim."*²⁰⁰ Buna göre Hız. Nûh (a.s.) davetini üç aşama halinde kavmine iletmeye çalışmıştır. Onları ilk olarak gizli bir şekilde davet etmiştir. Fakat kavminden beklediği karşılığı alamayınca davet yöntemini değiştirerek alenen çağrıda bulunmaya başlamıştır. Bu yöntemden de verim alınamayınca hem gizli hem de açık olarak davet etmeye başlamıştır. Bu şekilde her iki yolu da bir arada tatbik etmiştir. Âyette yer alan **فَعَلَّمَهُ** (sonra) kelimesi uygulanan yöntemlerin zaman ve tesir açısından belli aralıklarla yapıldığını da göstermektedir. Şöyle ki açıkça yapılan davet gizli davetten daha önde yer almaktadır. Hem gizli hem açıkça yapılan davet de açık olarak yapılan davetten daha etkili olmaktadır.²⁰¹ Binaenaleyh Hız. Nûh (a.s.) bu şekilde kademe kademe ilerleme yöntemiyle davetin tesirini artırmıştır. Aynı zamanda bu metotlu yürüyüşü O'nun zeki kimliğini de gözler önüne sermektedir.

Hız. Nûh'un (a.s.) davet metotlarından bir diğeri ise insanların meyilli oldukları, hoşlarına giden konulara yönelmesidir: *"Rabbinizden bağışlanma dileyin; O çok bağışlayıcıdır. (Dileyin ki) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsın. Mallar ve oğullar vererek sizi desteklesin, size bahçeler versin ve sizin için ırmaklar akıtsın."*²⁰² Hız. Nûh'un (a.s.), kavmi tarafından uzun bir zaman yalanlanması, kırk yıl gibi bir süre zarfında yağmursuz, hanımlarının zürriyetsiz kalmasına ve bağ bahçelerle hayvanlarının yok olmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Hız. Nûh (a.s.) onlara Allah'tan mağfiret dilemeleri halinde nimet kapılarının açılacağını vaat etmiştir.²⁰³ Hız. Nûh (a.s.) onlara Allah'a iman etmeleri durumunda yağmur yağdırılacağı, mal mülk verileceği, evlatlar bahşedileceği, bostanlar ve ırmaklar sunulacağı şeklinde beş adet vaat vermiştir.²⁰⁴ Allah tarafından dünyevi güzel şeyler insanlara çekici kılınmıştır. Hız. Nûh'un (a.s.) vaat ettiği bu beş adet nimette insanların hoşuna giden şeylerdir. Hız. Nûh (a.s.) vaat ettiği bu nimetlerle onların duygularını harekete geçirerek iman etme isteklerini canlı tutmaya gayret etmiştir.²⁰⁵

²⁰⁰ Nûh 71/8-9.

²⁰¹ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/136-137.

²⁰² Nûh 71/10-11-12.

²⁰³ Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 4/450.

²⁰⁴ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/138.

²⁰⁵ Muhammed Ali es-Sâbüni, *Safvetü't-tefâsîr* (Beyrut: Dâru'l-Kur'ânü'l-Kerim, 1981), 3/452.

Dolayısıyla Hz. Nûh (a.s.) halkının ihtiyaç duyduğu maddi ve manevi tüm imkânlar ve imkânsızlıklarla onlara yaklaşılarak ilgilerini Allah’a yoğunlaştırma gayesi içinde olmuştur.²⁰⁶ Kullandığı bu yöntemle de çağrısını etkili hale getirmiştir.

Hz. Nûh’un (a.s.) davetini daha etkili kılabilmek için bir başka yöntemi de kavmini üzerinde düşünülmesi gereken mevzulara yönlendirerek zihin egzersizi yapmalarını sağlamasıdır: *“Size ne oluyor ki, Allah’ın büyüklüğünü hiç takdir etmiyorsunuz? Nitekim Allah sizi çeşitli evrelerden geçirerek yarattı. O’nun yedi kat göğü nasıl bir uyum içinde yarattığını görmüyor musunuz? O, gökte ayı bir nur, güneşi de bir kandil yaptı. Allah sizi bir bitki gibi yerden bitirerek yarattı. Sonra sizi toprağa geri döndürecek ve dirilterek sizi topraktan yeniden çıkaracaktır. Allah yeryüzünü bir yaygı gibi ayaklarınızın altına serdi. Gezip dolaşmanız için orada genişçe yollar, vadiler yarattı.”*²⁰⁷ Hz. Nûh (a.s.) bu ifadeleriyle Allah’ın azametinin farkına varmalarını temin etmek için onlara iç ve dış âlemde yolculuk yaptırmıştır. Bu yolculuğun ilk güzergâhını da insanın kendisinden başlatmıştır. Evvela insanın dünya sahnesinde var olma serüvenine dikkat çekerek meselenin en yakın yerde çözüme kavuşturulmasını murat etmiştir. Bu sayede onları kendi yaratılışlarına ibret nazarıyla baktırıp kendilerine gelmelerini ve daldıkları bu gaflet uykusundan uyanmaları gerektiğini bildirmiştir. Hz. Nûh (a.s.) insanın yaratılışına dikkat çektikten sonra güzergâhı kâinatın yaratılışına ve Allah’ın kâinattaki gücünü yansıtan ay, güneş, yer gibi varlıklara çevirmiştir.²⁰⁸ Hz. Nûh (a.s.) bu güzergâhta gök, ay, güneş, yeryüzü gibi kevnî delilleri kavminin ilgi odağına yerleştirerek bunların tesadüfen olmadığını ve bu devasa varlıkları yaratıp yöneten bir gücün olduğunu tefekkür ettirmeye çalışmıştır. Hz. Nûh (a.s.) her zaman gözlerinin önünde düşünülme için saat gibi işleyen bu düzene dikkatlerini çektikten sonra da güzergâhı hayat fonksiyonlarının sona erdiği ölüm hadisesine çeviriyor. Onlara Allah’ın büyüklüğünün farkına varmaları için en etkili yolu kullanıyor. Onlara öldükten sonra yok olup gitmeyeceklerini dünyada yaptıklarının hesabını vermek için tekrar diriltileceklerini haber vererek Allah’ın azametinin farkında olmalarının gerekliliğini vurguluyor. Hz. Nûh (a.s.) davetine insana en yakın yerden yani kendisinden başlayarak çevresinde

²⁰⁶ Hasan Keskin, “Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nûh Sûresi’nin İncelenmesi”, Cumhuriyet Üniversitesi İFD, 13/2 (2009), 105.

²⁰⁷ Nûh 71/13-14-15-16-17-18-19-20.

²⁰⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/216.

hemen görüp algılayabileceği varlıkların oluşumuna ve daha sonra da insanın son düzlükteki durumuna dikkat çekiyor. Bu şekilde kavminin aklının kavrayabileceği en olası mahlûk olan insandan başlayarak çevresindeki yaratılanlar vasıtasıyla Allah'ın yüceliğinin üzerinde düşünülmesini sağlıyor. Hem enfûsi hem de afaki beyyineleri çok iyi bir şekilde bir araya getirerek dine olan bakış açılarını değiştirmeye çalışıyor.

Sonuç olarak Hz. Nûh'un (a.s.) muhataplarına ilahi mesajı ulaştırmadaki çeşitli ikna teknikleri görülmüş oldu. Hz. Nûh (a.s.) bu usul ve yöntemlerle kavmine yaklaşmış ve dini onlara anlatabilmiştir. Onların anlayabileceği aparatlarla örnekler sunarak Allah'ın sofrasındaki eşsiz güzelliklere davet etmiştir.

2.8.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا

“O'nun yedi kat göğü nasıl bir uyum içinde yarattığını görmüyor musunuz?”²⁰⁹

Tablo 2.13 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan أَلَمْ تَرَوْا (Elem terav) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) أَلَمْ تَرَوْا	Elem terav	Görmüyor musunuz?	Aşere	Nâfi', İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca'fer, Ya'kûb, Halef
2) أَلَمْ يَرَوْا	Elem yerav	Görmüyorlar mı?	Aşere harici	?

Altı çizili olan kelime iki şekilde kıraat edilmiştir. Buna göre bu kelime âyetteki gibi muhatap çekimiyle تَرَوْا ve gâib çekimiyle يَرَوْا şeklinde okunmuştur.²¹⁰ تَرَوْا kıraatini aşere (on kıraat) imamları, يَرَوْا kıraatini aşere harici imamlar tercih etmiştir.

²⁰⁹ Nûh 71/15.

Fiil, تَرَوُا şeklinde tercih edilen kıraate göre okunduğunda Hz. Nûh'un (a.s.) müşrik kimselere hitap ettiği anlaşılmaktadır. Bu durumda âyetin anlamı *“O'nun yedi kat göğü nasıl bir uyum içinde yarattığını görmüyor musunuz?”* şeklinde karşımıza çıkar.

Fiil, يَرَوْا şeklinde tercih edilen kıraate göre okunduğunda ise Hz. Nûh'un (a.s.) kendisine inanan insanlar üzerinden müşriklere hitabı söz konusu olur. Buna göre âyete *“O'nun yedi kat göğü nasıl bir uyum içinde yarattığını görmüyorlar mı?”* şeklinde anlam verilebilir. Bu durumda muhatab kipiyle تَرَوُا şeklinde tercih edilen kıraat Hz. Nûh'un (a.s.) müşriklerle aynı ortamda olduğunu gösterirken, gâib kipiyle يَرَوْا şeklinde tercih edilen kıraat ise Hz. Nûh'un (a.s.) inanan insanlarla aynı ortamda olduğunu göstermektedir. Netice itibariyle her iki kıraat, Hz. Nûh'un (a.s.) davetini ulaştırırken hem inanan hem de inanmayan kişileri afaki deliller üzerinde akıl yürütmeye teşvik ederek Allah'ın varlığına yönlendirmesini gözler önüne sermektedir.

2.9 Hz. Nûh'un (a.s.) Eşinin Hıyaneti

“Biz insanı katışık bir sudan (döllenmiş yumurtadan) yarattık. İmtihana tabi tutacağımız için de nihayet onu işiten, gören ve akleden bir varlık haline getirdik.”²¹¹

“Ey müminler! Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelen zorluk ve sıkıntılar sizin de başınıza gelmeden kolayca cennete girivereceğinizi mi sanıyorsunuz? Onlar öyle zorluklar, öyle sıkıntılarla karşılaşmışlar ve öyle sarsılmışlardı ki, peygamberleri ve ona inananlar, Allah bizim imdadımıza ne zaman yetişecek diye feryat etmişlerdi. Ey müminler! İyi bilin ki, Allah'ın yardımı yakındır.”²¹²

Bu âyetlerden hareketle dünya hayatının imtihanlardan meydana geldiği ve en zor imtihanların da peygamberler üzerinde uygulandığı görülmektedir. Hz. Nûh da (a.s.) uzun müddet süren mücadelesinde ağır bir imtihana tabi tutulmuştur. O, bir yandan kavmiyle mücadelesini sürdürürken diğer yandan her şeyini paylaştığı hayat arkadaşıyla sınanmıştır. *“Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan bazıları*

²¹⁰ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 5/374.

²¹¹ el-İnsân 76/2.

²¹² el-Bakara 2/214.

size düşmanlık edebilir”²¹³ âyetinin canlı kanıtı olmuştur.²¹⁴ Hem iç hem de dış cephede inandığı doğru ve gerçeklerin mücadelesini devam ettirmiştir. Dolayısıyla Hz. Nûh’un (a.s.) davasına iman etmeyenlerin içinde karısı da yer almaktadır.

Yüce Allah Hz. Nûh’un (a.s.) karısıyla alakalı durumu âyetinde şöyle bildirmektedir: *“Allah, inkâr edenlere, misal olarak Nûh’un ve Lût’un karılarının durumunu hatırlatmaktadır. Her ikisi de Bizim iki sâlih kulumuzun nikâhı altındaydı, fakat onlara (iman etmeyerek) hıyanet ettiler. Sonuçta kocaları onları Allah’ın azabından koruyamadılar ve onlara diğer girenlerle birlikte siz de ateşe girin denildi.”*²¹⁵

Allah âyette Hz. Nûh’un (a.s.) hanımının kendisine iman etmediğinden bahsetmektedir. Tefsir eserlerinde ismi Vâile ve Vahile²¹⁶ olarak zikredilen bu kadın Hz. Nûh’un (a.s.) peygamberliğini tanımamış ve O’na ihanet etmiştir. Bu kadın kocası Hz. Nûh’a (a.s.) deli gibi hoş olmayan sıfatlarla ithamda bulunmuştur. Aynı zamanda kocasından habersiz bir şekilde evin içinde veya dışında olan biteni inkârcılarla paylaşmıştır. Hafiyelik yapan bu kadın Hz. Nûh’a (a.s.) iman etmeye gelenleri kötülüğün yeryüzündeki temsilcilerine bildirmiştir.²¹⁷ Eşinin müşrik kimselerle iş tutarak onlara yardım etmesi Hz. Nûh’un (a.s.) canını sıkışmış ve menfi yönde etkilenmesine neden olmuştur. Hâlbuki Hz. Nûh’un (a.s.) en güvenilir destekçisi olmalıydı. Çünkü aile olmak bunu gerektiriyordu. Fakat bu kötü özellikleri kendinde bulunduran bu kadın Hz. Nûh (a.s.) gibi bir peygamberle evli olmanın saygınlığını taşıyamamıştır.²¹⁸ İman etmeye imkânı son derece elverişli iken fırsatı kaçıranlardan olmuştur. Hz. Nûh’un (a.s.) eğitimi altında olduğu halde imandan mahrum kalmıştır²¹⁹ ve peygamber hanımı olsa bile iman etmediği için kurtuluşa erememiştir.

Hz. Nûh’un (a.s.) karısı tarafından ihanete uğramasını müfessirler eserlerinde tartışmıştır. Bu konu hakkında iki görüş şekli bulunmaktadır. Müfessirlerin çoğunun

²¹³ et-Tegâbün 64/14.

²¹⁴ Huriye Martı – Abdurrahman Han, “Hz. Nuh’un Hayatı Ekseninde “Aile Olmak” Üzerine Yeniden Düşünmek”, *Gümüşhane Üniversitesi İFD* 5/9 (Mayıs 2016), 100.

²¹⁵ et-Tahrîm 66/10.

²¹⁶ Bursevî, Rûhu’l-Beyân, 9/175; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 8/167.

²¹⁷ Taberî, *Taberî Tefsiri*, 8/360; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/164; Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb*, 30/49; Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 8/167.

²¹⁸ Martı – Han, “Hz. Nuh’un Hayatı Ekseninde “Aile Olmak” Üzerine Yeniden Düşünmek”, 101.

²¹⁹ Nadim Macit, *Hz. Nuh ve Nübüvveti* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989), 131.

katıldığı birinci görüşe göre ihanetten maksadın Hz. Nûh'un (a.s.) peygamberliğini kabul etmemesi, ona deli sıfatı yakıştırarak sırları ifşa etmesidir. İkinci görüşe göre ise ihanetten maksadın bu kadının Hz. Nûh'u (a.s.) başka kişilerle aldatarak zina günahı işlemesidir.²²⁰ Yapılış tarzı bakımından farklı olan her iki durumda ihaneti örneklendirmektedir. Fakat birinci görüşü savunanlar İbn Abbas ve diğer âlimlerden gelen *"Hiçbir peygamberin hanımı zina etmemiştir"* rivayetini delil göstermişlerdir.²²¹ Dolayısıyla buradaki ihanetin sebebinin ahlaki açıdan olmayıp dini açıdan olduğunu söylemişlerdir. Bizim görüşümüz de bu şekildedir.

Bu kadın peygamber hanımı olduğu halde kocasına ihanet ederek iman etmemiştir ve bunun neticesinde azaba çarptırılanlardan olmuştur. Onun peygamber hanımı olması sergilediği imansızca tavırlar sebebiyle kendisine bir getiri sağlamamıştır. Bu örnekle fiziksel yakınlığın, kan bağıyla bağlı olmanın iman yoksunluğu içindeki birine yetmediği ve böyle inançsızca devam etmesi halinde bu yakın olma durumunun bir fayda da sağlayamayacağı görülmektedir. Bu sebeple hiç kimse birilerinin makam ve mevkiisine, soyuna sopuna aldanıp iman ve amel etmeksizin kurtuluşa ereceğini düşünmemelidir. Herkes kendi iman ve amel derecesi neticesinde bir mukabelede bulunulacağı bilinci ve duyarlılığı içinde bir yaşam sürmelidir. Dolayısıyla akrabalık dokunaklı elemi önlemede yeterli değildir. Önemli olan imana talip olmak ve onun gereği olan ameli icra etmektir. Çünkü ahiret âleminde tabii bağların ve biçimsel bağlılıkların hiçbir önemi yoktur. Orada geçerli olanlar gerçek sevgi ve ruhani bağlılıklardır.²²²

Netice itibariyle imansızlık bir peygamber eşi dahi olsa akrabalık münasebetini ortadan kaldırarak sevgiye ve dostluğa yer ayırmaz.²²³ Bu konuyla alakalı şu âyet de bu gerçeği ortaya koyar: *"Ey iman edenler! Eğer küfrü tercih ediyorsanız, babalarınızı ve kardeşlerinizi dostlar edinmeyin. Kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir."*²²⁴ Ne hazindir ki peygamber hanımı bile imansız şekilde hayat yaşayıp aynı vaziyette can verebilmektedir. Bu kötü sonla biten nasipsizliğe yakalanabilmektedir.

²²⁰ Taberî, *Taberî Tefsiri*, 8/360; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 6/164; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/49; İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'ânî'l-Azim*, 8/171; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 8/167; Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an*, 6/411.

²²¹ Süyûtî, *ed-Dürri'l-mensûr*, 8/171.

²²² Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, 9/176.

²²³ İsmail Yiğit, *Peygamberler Tarihi* (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2019), 136.

²²⁴ et-Tevbe 9/23.

2.9.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ

“Allah, inkâr edenlere, misal olarak Nûh’un ve Lût’un karılarının durumunu hatırlatmaktadır. Her ikisi de Bizim iki sâlih kulumuzun nikâhı altındaydı, fakat onlara (iman etmeyerek) hıyanet ettiler. Sonuçta kocaları onları Allah’ın azabından koruyamadılar ve onlara diğer girenlerle birlikte siz de ateşe girin denildi.”²²⁵

Tablo 2.14 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan فَلَمْ يُغْنِيَا (Felem yüğniyâ) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) فَلَمْ يُغْنِيَا	Felem yüğniyâ	Koruyamadılar (Hz. Lût ile Hz. Nûh)	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) فَلَمْ تُغْنِيَا	Felem tûğniyâ	Koruyamadılar (Hz. Lût ile Hz. Nûh’un hanımları)	Aşere harici	Bişr b. Ubeyd

Yukarıda altı çizili olan kelime farklı şekillerde telaffuz edilmiştir. Bişr b. Ubeyd (öl. 224/838) altı çizili olan kelimeyi تُغْنِيَا şeklinde tilâvet etmiştir. Diğer kıraat imamlarının hepsi de bu kelimeyi âyetteki gibi يُغْنِيَا şeklinde okumuşlardır.²²⁶ يُغْنِيَا kıraatini aşere (on kıraat) imamları, تُغْنِيَا kıraatini aşere harici imamlar tercih etmiştir.

يُغْنِيَا şeklinde okunan kıraate göre fâiller Hz. Lût (a.s.) ile Hz. Nûh (a.s.) peygamberlerdir. Dolayısıyla koruma işini yapamayanın bu iki peygamber olduğu anlaşılmaktadır. Anlam da âyetteki gibi kocaları (Hz. Lût ile Hz. Nûh) onları Allah’ın

²²⁵ et-Tahrîm 66/10.

²²⁶ İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 5/335.

azabından koruyamadılar tarzında olmaktadır. تُغْنِيَا şeklinde okunan tilâvete göre ise fâiller Hz. Lût (a.s.) ile Hz. Nûh (a.s.) peygamberlerin hanımlarıdır. Dolayısıyla koruma işini yapamayanın Hz. Lût (a.s.) ile Hz. Nûh'un (a.s.) hanımları olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre anlam *Hz. Lût (a.s.) ile Hz. Nûh'un (a.s.) hanımları kendilerini Allah'ın azabından koruyamadılar* şeklinde olmaktadır.²²⁷

Netice itibariyle her iki kıraat de ihanetle yargılanan bu iki kadının Allah'ın acıklı azabından kaçamadığı gerçeğini desteklemektedir. Korunma işi kendilerine de kalsa kocalarına da kalsa azaptan kurtulmanın imkânsız olduğu bu iki kıraat sayesinde anlaşılmış ve müşahede edilmiş olur.

²²⁷ el-Hatîb, *Mu'cemü'l-kırâât*, 9/530.

3. TUFANA HAZIRLANMA SÜRECİ VE TUFAN HADİSESİ

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh'a Geminin İnşası Emrinin Gelmesi, Geminin Yolcuları, Tufan Olayı, Hz. Nûh'un Oğlu İle İlgili Sözü, Suların Çekilmesi ve Geminin Oturduğu Dağ, Tufanın Evrenselliği konularından bahsedilerek ilgili âyetlerde geçen kıraat farklılıklarının manaya etkisi üzerinde durulacaktır.

3.1 Hz. Nûh'a (a.s.) Geminin İnşası Emrinin Gelmesi

Ülû'l-azm peygamberlerden²²⁸ biri olan Hz. Nûh (a.s.) kavminin çıkardığı sıkıntılara, bela ve musibetlere karşı direnen sabır abidesiydi.²²⁹ O, çok zalim ve azgın²³⁰, kötü²³¹ ve yoldan çıkmış²³² cehennem ehli²³³ bir kavmin olumsuz tavırları karşısında azimli ve kararlı bir duruş sergileyerek dil uçuklatan ömürlük mücadele vermiştir.²³⁴ Hz. Nûh'un (a.s.) bu uğraşına rağmen onlar taşıyarak öldürme tehdidinde bile bulunmuşlardır.²³⁵ Bu denli çok cahilce işler yapan bir insan topluluğuna²³⁶ imanı ulaştırmak amacıyla imkânın sınırlarını zorlayarak insanüstü çaba sarf etmiştir. Onlara ihtiyaç duydukları reçeteyi sunmaktan ve acıklı bir azabın²³⁷ geleceğini anlatmaktan tabiri caizse dilinde tüy bitmiştir. Ama halk bu gayrete layık olmadığını her zaman ve zeminde hal ve hareketleriyle göstermiştir.²³⁸ Onların tevhit davetine engel oluşturacak bu davranışlarına cevaben Hz. Nûh (a.s.) şöyle demiştir: *“Ey kavmim! Eğer benim, aranızda peygamber olarak bulunmam ve Allah'ın âyetlerini hatırlatmam sizin ağrınıza gidiyorsa bilin ki, ben sadece Allah'a güveniyor, O'na dayanıyorum. Siz ve Allah'a ortak koştuğunuz putlar bir araya gelin, kesin kararınızı verin. Yapacağınız şeyi açıkça yapın. Ve hakkımda vereceğiniz kararı hemen uygulayın; bana fırsat da tanımayın. Eğer yüz çevirir, beni dinlemezseniz, siz bilirsiniz. Benim kaybedecek bir şeyim yok. Ben sizden, yaptığım işe karşılık bir ücret de istemiyorum. Benim mükâfatımı yalnız Allah verecektir ve bilin ki, ben Müslüman*

²²⁸ el-Ahkâf 46/35.

²²⁹ Hûd 11/49; el-Ahkâf 46/35.

²³⁰ en-Necm 53/52.

²³¹ el-Enbiyâ 21/77.

²³² ez-Zâriyât 51/46.

²³³ El-Mü'min 40/6.

²³⁴ el-Ankebût 29/14.

²³⁵ eş-Şuarâ 26/116.

²³⁶ Hûd 11/29.

²³⁷ Nûh 71/1.

²³⁸ Nûh 71/7.

olmakla emrolundum.”²³⁹ Hz. Nûh (a.s.) Allah’a tevekkül ederek yapmış oldukları engellemelerin yolundan döndürmeyeceğini ve kendisine tesir etmeyeceğini onlara belirtmiştir. Ardından onlardan hiçbir ücret talep etmeyerek korkmadığını ve menfaat endişesi duymadığını ifade etmiştir.²⁴⁰ Hz. Nûh’un (a.s.) davasından dönmeyeceğini ve kendisiyle mücadelenin zorlaştığını gördükleri anda sıkıştıklarını ifade eden “*Ey Nûh! Gerçekten sen bizimle fazla tartıştın ve çok ileri gittin. Eğer doğru söylüyorsan, bizi kendisiyle tehdit ettiğin azabı başımıza getir de görelim*”²⁴¹ cümlelerini kullanmışlardır. Meydan okumaya kalkıştıklarını beyan eden bu sözleriyle uyarıldıkları azabın vuku bulmasını hızlandırmak gibi bir yanılsa düşmüşlerdir. Hz. Nûh (a.s.) onların bu lakırdılarını en mükemmel şekilde boşa çıkartacak şu cevabı veriyor: “*Bu azabı sizin başınıza getirecek olan sadece Allah’tır. O da dilediği takdirde olur ve siz bu azaba asla engel olamazsınız. Eğer Allah sizi (azgınlık yolunu tercih ettiğiniz için) azdırmayı dilemişse, ben size öğüt versem de öğüdüm size hiçbir fayda vermeyecektir ama şunu iyi bilin ki, O sizin Rabbinizdir ve sonunda hesap vermek üzere O’nun huzuruna geleceksiniz.*”²⁴² Hz. Nûh (a.s.) onları şu anda veya gelecekte helak edecek olanın Allah olduğunu söyleyerek ondan kaçmakla kurtulamayacaklarını²⁴³ ve kendisinin elinde bu konuyla alakalı hiçbir şeyin olmadığını dile getirmiştir.²⁴⁴ Çünkü Hz. Nûh (a.s.) eğer Allah onların sapmalarını dilemişse kendi öğütlerinin onları hidayete erdirmeyeceğinin farkındaydı.²⁴⁵ Allah onların inanmamakta ayak direyeceklerini bildiği için onlarla ilgilenmeyerek Kendisine inanmaya mecbur bırakmamıştır ve bu şekilde onları saptırmış ve azdırmıştır.²⁴⁶

Artık dönüşü olmayan yola girildiğinin sinyali verilerek adım adım kâfirler için acı azaba doğru ilerleniyor: “*Halkından sana şimdiye kadar inananlardan başka artık hiç kimse iman etmeyecek. O halde sen onların yaptıklarından dolayı tasalanıp üzülme.*”²⁴⁷ Allah’ın bildirmiş olduğu bu âyeti kâfirler iman etmeyerek doğru çıkarmışlardır. Hâlbuki iman etselerdi Allah’ın vermiş olduğu haberin yanlış olduğu

²³⁹ Yûnus 10/71-72.

²⁴⁰ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/145.

²⁴¹ Hûd 11/32.

²⁴² Hûd 11/33-34.

²⁴³ Beyzâvî, *Envârü’l-Tenzîl*, 3/134.

²⁴⁴ Nesevî, *Medârikü’l-tenzîl*, 2/56.

²⁴⁵ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, 4/132.

²⁴⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/196.

²⁴⁷ Hûd 11/36.

ortaya çıkacaktı. Dolayısıyla iman etmeyerek bu âyeti doğrulamışlardır ve dolaylı olarak aslında farkında olmadan bu âyete iman etmişlerdir.²⁴⁸ Bu âyetle Hz. Nûh'un (a.s.) davet sürecinin bittiği kesin bir hükümle bildiriliyor. Artık bundan sonra çağrı süreci sonlanarak küfürde direnenler için iman kapısı kapanıyor²⁴⁹ ve Hz. Nûh (a.s.) onlar için imana kavuşma arzusunu yitirerek ümidini kesiyor. Allah inanmayan, yalanlayan ve kendisini öldürme teşebbüsünde bulunan bu kâfirlere üzülen Hz. Nûh'u (a.s.) üzülmemesi gerektiğini söyleyerek teselli ediyor.²⁵⁰

Tüm zamanını vakfettiği bu insanlar Hz. Nûh'un (a.s.) gözünde ölüydü artık. Onlar için çareler tükenmiş ve mürekkepler kurumuştur. Aldıkları ve verdikleri nefeslerin hiçbir değeri kalmamıştı. Onların hem bu hallerine hem de eziyetlerine daha fazla dayanamayan Hz. Nûh (a.s.) Allah'a yönelmiş ve helaki başlatan beddua düğmesine basarak geri sayımı aktif hale getirmiştir. İşte Hz. Nûh'un (a.s.) insan çatlatan sabrının sonunda kavmine yönelttiği bedduaları: *"Nûh, Rabbim, ben yenik düştüm. Sen bana yardım et, onların cezasını sen ver! diye yalvardı."*²⁵¹ *"Artık benimle kavmim arasında kesin bir hüküm ver (onları cezalandır). Beni ve benimle birlikte inananları kurtar."*²⁵² *"Rabbim! Sen bu zalimleri daha da beter yap, helak et. Rabbim! Bu topraklarda gezip dolaşan hiçbir kâfir bırakma. Eğer bırakırsan, onlar senin kullarını yoldan çıkarırlar ve bu topraklarda azgın ve kâfir nesiller yetiştirirler. Ey Rabbim! (Verdiğin görevi başaramadığım için) beni affet, anamı, babamı, evime mümin olarak girenleri, inanan erkekleri ve kadınları bağışla. Zalimleri de tez elden helak et."*²⁵³ *"Rabbim! Onların beni yalanlamalarına karşılık sen bana yardım et."*²⁵⁴ Hz. Nûh'a (a.s.) etrafında gezinen bu kıymetsiz insanlar Allah tarafından kim bilir nasıl gösteriliyordu ki onların bu durumuna daha fazla dayanamaz hale gelsin ve nihayetinde bu şekilde Allah'a iltica ederek helak olup yok olmalarını niyaz etsin.

²⁴⁸ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 17/229.

²⁴⁹ Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'ân*, 4/1876.

²⁵⁰ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 7/169-170.

²⁵¹ el-Kamer 54/10.

²⁵² eş-Şuarâ 26/118.

²⁵³ Nûh 71/24-26-27-28.

²⁵⁴ el-Mü'minûn 23/26.

Hız. Nûh'un (a.s.) inanan insanların kurtulması ve inanmayan insanların helak edilmesi için yaptığı bu dualar sonunda kabul edilmişti.²⁵⁵ Artık Hız. Nûh'tan (a.s.) geminin inşa edilmesi istenmekteydi: *“Ey Nûh! Gözetimimiz altında ve vahyimiz doğrultusunda bir gemi yap ve artık bu zalimler hakkında bana bir şey söyleme.”*²⁵⁶ *“Biz Nûh'a gözetimimiz altında ve vahyimiz doğrultusunda bir gemi yap diye vahyettik.”*²⁵⁷ Tefsir kaynaklarında meali verilen âyetlerin Arapça metninde geçen بِأَعْيُنِنَا ifadesinin nasıl anlaşılması gerektiği hususunda yorumlar yapılmıştır. Müfessirler bu kelimenin “nezaretimizde”²⁵⁸, “gözetimimiz ve denetimimiz altında”²⁵⁹, muhafazamız, korumamız ve bilgilendirmemiz altında”²⁶⁰, emrimizle”²⁶¹, yardımımızla”²⁶², gözetleyici olarak görevlendirilen meleklerin gözetimi altında”²⁶³ gibi anlamlara gelebileceğini eserlerinde belirtmişlerdir.

Kur'ân-ı Kerîm'de Hız. Nûh'un (a.s.) inşa ettiği gemiyle alakalı ise fazla bilgi bulunmamaktadır. Sadece yük dolu gemi²⁶⁴ ve çivilenmiş tahta levhalardan yapılmış bir gemi²⁶⁵ şeklinde ifadeler yer almaktadır. Tefsir kaynaklarında ise geminin nasıl yapıldığı, hangi malzemeleri içerdiği, yapımının ne kadar sürdüğü gibi bilgiler mevcuttur. Bu bilgilere göre Allah, Hız. Nûh'a (a.s.) gemi yapması için emir verdiğinde Hız. Nûh (a.s.) geminin nasıl yapılacağını bilmiyordu. Allah ona önce Sac, Tik²⁶⁶ ya da Abanoz²⁶⁷ olduğu rivayet edilen ağaçları dikmesini emretti. Daha sonra gelişip büyümüş olan bu ağaçları topraktan ayırıp geminin imalatında kullanmasını istedi. Bunun üzerine Hız. Nûh (a.s.) söz konusu ağaçları evvela kesti. Daha sonra da kurumasını bekledi. Kuruduktan sonra tahtaları yonttu. Verilen bilgiler doğrultusunda yontulan tahtalarla ve demirden yaptığı çivilerle başı horoz, orta kısmı kuşun göğüs kafesi ve kuyruk kısmı da horoz kuyruğu gibi olacak şekilde gemiyi tamamladı. Geminin yapımı kimilerine göre iki veya dört, kimilerine göre kırk,

²⁵⁵ es-Sâffât 37/75; el-Enbiyâ 21/76.

²⁵⁶ Hûd 11/37.

²⁵⁷ el-Mü'minûn 23/27.

²⁵⁸ Bursevî, Rûhu'l-Beyân, 4/134.

²⁵⁹ Neseî, Medârikü't-tenzîl, 2/57.

²⁶⁰ Mâtürîdî, Te'vilâtü'l-Kur'ân, 7/170.

²⁶¹ Süyûtî, ed-Dürrü'l-mensûr, 4/418.

²⁶² Kurtubî, el-Câmi', 9/30.

²⁶³ Râzî, Mefâtihu'l-gayb, 17/231.

²⁶⁴ eş-Şuarâ 26/119.

²⁶⁵ el-Kamer 54/13.

²⁶⁶ Çift çeneklilerden, kaplamada kerestesinden yararlanılan, doğal rengi sarı, zamanla havada kendiliğinden koyulaşan bir sıcak iklim ağacı.

²⁶⁷ Abanozgillerden, sıcak ülkelerde yetişen, kerestesinden yararlanılan birçok ağacın ortak adı.

kimilerine göre yüz, kimilerine göre de dört yüz yıl süre müddetinde tamamlanmıştır. Geminin uzunluğu üç yüz, dört yüz, altı yüz ve bin iki yüz zirâ²⁶⁸ arasında değişmektedir. Geminin genişliği de elli, üç yüz otuz üç ve altı yüz zirâ civarında farklılık göstermektedir. Geminin yüksekliği ise otuz, elli ve altmış zirâ olacak şekildedir. Katranla sıvanılan bu gemi üç kattan oluşmaktadır.²⁶⁹ Râzî bu bilgilerin ihtiyaç olmadığını ve bilinmesinde de fayda sağlamadığını söyleyerek gereksiz ve lüzumsuz olarak görmüştür.²⁷⁰

Hz. Nûh (a.s.) Allah'ın emrini yerine getirmek için geminin yapımıyla ilgilenirken azgın kavmi Hz. Nûh (a.s.) ile uğraşmaya hâlâ devam etmektedir: “*Nûh gemiyi inşa ediyor, halkının ileri gelenleri de her uğradıklarında onunla alay ediyorlardı...*”²⁷¹ Hz. Nûh'a (a.s.) biz senin peygamberlik iddiasında bulunduğunu biliyorduk. Bu seferde marangozluğa mı başladın? Veya nübüvvet iddiasında doğru olsaydın gemi yapımı gibi zor bir işi yaparak yorulmaz dolayısıyla bundan müstağni olurdun şeklinde istihza ediyorlardı. Yine onlar hiç gemi görmedikleri için bu duruma akıl erdiremeyerek şaşkınlık içinde dalga geçiyorlardı. Suya mesafeli bir konumda gemiyi bitirmeye çalışan Hz. Nûh'a (a.s.) bu geminin büyük nehirlerle ulaşmasını imkânsız görerek denize intikalini şimdi kim sağlayacak diye kendi aralarında gülüyor ve eğleniyorlardı. Hz. Nûh (a.s.) onları tufan azabına karşı uyarıyordu. Onlar ise tufanla ilgili bir emare göremediğinden Hz. Nûh'la (a.s.) dalga geçiyor, alay ediyorlardı.²⁷² Bu tür alaylarla Hz. Nûh'u (a.s.) yıpratmaya çalışıyorlar. Onun azmini kırarak hedefe ulaşmaması yönünde düşüncesizce hareketlerine devam ediyorlardı. Onların bu alaycı yaklaşımlarına “*Nûh şöyle diyordu: Siz bizimle alay edin bakalım, bugün siz bizimle nasıl alay ediyorsanız, bir gün biz de sizinle alay edeceğiz. İşte o zaman siz, bu dünyada kime rezil rüsva edici bir azabın geleceğini ve ahirette kime asırlarca sürececek bir ceza verileceğini göreceksiniz.*”²⁷³ Hz. Nûh'un (a.s.) ve peşinden giden insanların alay etmesi müşriklerin alay etmesi gibi değildir. Hz. Nûh'un (a.s.) ve inanan kimselerin alay etmesi, müşriklerin iman etmediklerinden

²⁶⁸ Metrik sisteme geçilmeden önce kullanılan bir uzunluk ölçüsü (kolun parmak uçlarından omuza kadar olan kısım). bk. <https://islamansiklopedisi.org.tr/arsin>.

²⁶⁹ Mukâtil, *Tefsîru Mukâtil*, 2/281; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/197-198; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 17/232; Kurtubî, *el-Câmi'*, 9/31-32; Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, 2/57-58; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, 4/418-421; Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, 4/133.

²⁷⁰ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 17/232.

²⁷¹ Hûd 11/38.

²⁷² Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 17/232.

²⁷³ Hûd 11/38-39.

ötürü Allah'ın alçaltıcı ve devamlı azabını hak etmelerindendir. Dolayısıyla Allah'ın azabını hak eden kavmin ağılanacak vaziyetine gülmesi, müminler tarafından alaya alınacak bir durumdur.²⁷⁴ Âyette geçen dünyadaki azaptan kasıt suda boğulmaları, ahiretteki azaptan kasıt da cehennem ateşidir.²⁷⁵ Hz. Nûh (a.s.) onları dünyada suda boğulacakları ve ahirette sürekli kalacakları cehennem ateşiyle açık bir şekilde tehdit etmiştir.²⁷⁶

Hz. Nûh (a.s.) onların bu alaycı tavırlarına tehditle karşılık verdikten sonra dikkatli bir şekilde geminin yapımına odaklanıyor. En sonunda İlâhi gözetim altında emredilen biçimde geminin inşasını tamamlayarak gemiyi harekete hazır hale getiriyor. Bu durum yani geminin inşasının sonlanması durumu yeni başlangıcın olacağına işaret ediyor. O başlangıçta bazılarını mahvoluş bazılarını da kurtuluş penceresi açan tufandır.

3.1.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

وَإِذْ قَالَ نُوحٌ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّ كَذِبَ عَلَيْنِكُمْ مَقَامِي وَتَذَكِّرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمَعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ

*“Onlara Nûh’un kıssasını da oku! O kavmine şöyle demişti: Ey kavmim! Eğer benim, aranızda peygamber olarak bulunmam ve Allah’ın âyetlerini hatırlatmam sizin onurunuzda dokunuyorsa bilin ki, ben sadece Allah’a güveniyorum, O’na dayanıyorum. Siz ve Allah’a ortak koştuğunuz putlar bir araya gelin, kesin kararınızı verin. Yapacağınız şeyi açıkça yapın. Ve hakkımda vereceğiniz kararı hemen uygulayın; bana fırsat da tanımayın.”*²⁷⁷

²⁷⁴ Macit, Hz. Nuh ve Nübüvveti, 98.

²⁷⁵ Süyûtî, ed-Dürri’l-mensûr, 4/421.

²⁷⁶ Mukâtil, Tefsîru Mukâtil, 2/282.

²⁷⁷ Yûnus 10/71.

Tablo 3.15 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan مَقَامِي (Mekâmî) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) مَقَامِي	Megâmî	Peygamberlik makamım	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) مُقَامِي	Mügâmî	Uzun süre kalmam	Aşere harici	Ebü’l-Cevzâ, Ebû Recâ, Ebû Miclez

Yukarıdaki âyette altı çizili kelimeler farklı şekillerde telaffuz edilmiştir. Bu altı çizili olan kelimelerden ilk önce مَقَامِي kelimesi ele alınacaktır. Bu kelimeyi Ebü'l-Cevzâ (öl. 82/701), Ebû Recâ (öl. 105/723-724) ve Ebû Miclez (öl. 106/724) mim harfinin ötresi ile مَقَامِي şeklinde okumuşlardır. Diğer kıraat imamları ise âyetteki gibi mim harfinin fethası ile مُقَامِي şeklinde tilâvet etmişlerdir.²⁷⁸ مَقَامِي kıraatini aşere (on kıraat) imamları, مُقَامِي kıraatini aşere harici imamlar tercih etmiştir.

مَقَامِي şeklinde okunan kıraat kelime olarak mekânı ifade eder.²⁷⁹ Bu kelimenin âyette ifade ettiği durum ise Hz. Nûh’un (a.s.) kavmi arasındaki nübüvvet koltuğudur. Yani peygamberlikle şereflendirildiği için kendisine verilen mevkidir.²⁸⁰ Dolayısıyla âyete “*Ey kavmim! Eğer benim aranızdaki peygamberlik gibi ulvi bir görevle bulunuşum, makamım, duruşum, konumum, durduğum yer onurunuza dokunuyorsa...*” şeklinde anlamlar verilebilir.²⁸¹

مُقَامِي şeklinde okunan kıraat ise Hz. Nûh’un (a.s.) kavmi arasında kaldığı süreyi ifade etmektedir.²⁸² Buna göre “*Ey kavmim! Eğer benim aranızda uzun süre kalmam onurunuza dokunuyorsa...*” anlamı ortaya çıkmaktadır.

Her iki kıraat birlikte düşünüldüğünde Hz. Nûh’un (a.s.) uzun bir süre kavmi arasında kalıp peygamberlik konumunda onlara hitap etmesi kendilerine ağır gelmiştir. İki kıraat sayesinde kavmin Hz. Nûh’u (a.s.) hem peygamber olarak görmekten hem de aralarında bu görevi itibarıyla uzun süre kalışından rahatsız

²⁷⁸ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 4/47.

²⁷⁹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/160.

²⁸⁰ Necdî Ünal, “Arap Dilindeki Diğer Kullanımlarıyla Karşılaştırmalı Olarak Kâme Fiil Kökü Ve Türevlerinin Kur’ân’daki Anlam Boyutları”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (2009), 65.

²⁸¹ Mâtürîdî, *Te’vilâtü'l-Kur’ân*, 7/87.

²⁸² Kurtubî, *el-Câmi*, 8/362.

oldukları görülmüş oldu. Bu şekilde kıraat farklılığı neticesinde ifadede zenginlik meydana geldiği müşahade edilmiştir.

Tablo 3.16 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan فَاجْمَعُوا (Feecmiû) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) فَاجْمَعُوا	Feecmiû	Kararlaştırın, Kesin karar verin	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) فَاجْمَعُوا	Fecmeû	Bir araya getirin	Aşereden râvi	Ruveys

Âyette فَاجْمَعُوا kelimesi de farklı şekillerde okunmuştur. Ruveys (öl. 238/852), bu kelimeyi hemze-i vasıl ve mim harfinin fetha harekesiyle فَاجْمَعُوا şeklinde, sülâsi mücerred fiil kalıbına göre okumuştur. Diğer kıraat imamları ise âyetteki gibi hemze-i kat’ ve mim harfinin esre harekesiyle فَاجْمَعُوا şeklinde if’âl kalıbına göre okumuşlardır.²⁸³ فَاجْمَعُوا kıraatini aşere (on kıraat) imamları, فَاجْمَعُوا kıraatini ise aşere imamlarından Ya‘kûb’un râvisi Ruveys tercih etmiştir.

فَاجْمَعُوا şeklinde okunan kelime toplamak anlamına gelen جَمَعَ kelimesinin emir çekimidir. Bu durumda âyetin takdiri الأمر منكم فَاجْمَعُوا şeklinde olmaktadır. Anlamı ise şöyledir: İcinizden emir verme yetkisi olan reislerinizi toplayın. Burada ‘toplayın’ kelimesinin adresi, muzaf konumunda olan ذوي ifadesi olması gerekirken bu ifade hazfedilmiştir. Bu ifade hazfedildiği için muzafun ileyh olan الأمر ifadesi ‘toplayın’ kelimesinin adresi olmuştur. Dolayısıyla bu şekilde okunan kıraatle ‘işinizi toplayın’ ifadesinden kastın ‘iş sahipleri olan reislerinizi bir araya getirip toplayın’ manası anlaşılmaktadır. ‘İş’ diye çevrilen الأمر ifadesinin hile ve tuzak anlamında olduğu söylenmiştir.²⁸⁴

فَاجْمَعُوا şeklinde okunan kelime ise hazırlanmak, toparlanmak, kararlaştırmak anlamlarına gelen اِجْمَاع kelimesinin emir çekimidir.²⁸⁵ Dolayısıyla âyete, “işinizi toplayın, kararlaştırın, kesin kararınızı verin” şeklinde anlamlar verilebilir.

²⁸³ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/285-286.

²⁸⁴ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/144.

²⁸⁵ Ferrâ’, *Me’âni’l-Şur’ân*, 1/473.

Netice itibariyle فَاجْمَعُوا şeklinde okunan kıraatle başınızdaki kişileri bir araya getirin, toplanın diye emredilmekte; فَاجْمَعُوا şeklinde okunan kıraatle ise bir araya getirilen başınızdaki bu kişilerle beraber kesin karar verin emredilmektedir. Bu şekilde her iki kıraat de birbirini destekleyerek anlama zenginlik katmaktadır. Bu iki kıraatin aynı anlama geldiği de ifade edilmektedir.

Tablo 3.17 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَشُرَكَاءُكُمْ (Veşürakâeküm) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) وَشُرَكَاءُكُمْ	Veşürakâeküm	a) İşinizi kararlaştırın ve ortaklarınızı çağırın b) İşinizi ve ortaklarınızı toplayın c) Ortaklarınızla beraber işinizi kararlaştırın	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâi, Ebû Ca‘fer, Halef
2) وَشُرَكَاءُكُمْ	Veşürakâüküm	a) Siz ve ortaklarınız işi kararlaştırın b) Sizin ortaklarınız işini kararlaştırsınlar	Aşere	Ya‘kûb

Bir diğer farklı okunan kelime وَشُرَكَاءُكُمْ ifadesidir. Ya‘kûb (öl. 205/821) bu kelimeyi hemzenin ötresiyle وَشُرَكَاءُكُمْ şeklinde tilâvet ederken diğer kıraat imamları ise hemzenin fethasıyla âyetteki gibi وَشُرَكَاءُكُمْ şeklinde tilâvet etmişlerdir.²⁸⁶ İki kıraati de aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

Hemzesi ötreli olacak şekilde, وَشُرَكَاءُكُمْ biçiminde okunan kıraatin, iki açıklaması vardır. Birincisi, bu kelime فَاجْمَعُوا fiilindeki merfu‘ zamire atıftır ve bu fiilin mefûlû konumundadır. Buna göre, âyetin takdiri أَنْتُمْ وَشُرَكَاءُكُمْ أَمْرُكُمْ olmaktadır. Anlamı ‘Siz ve ortaklarınız işi kararlaştırın’ şeklindedir. İkincisi ise, وَشُرَكَاءُكُمْ kelimesinin mübtedâ olması ve haberinin de mahzûf olmasıdır.²⁸⁷ Buna göre, âyetin takdiri فَلْيَجْمَعُوا وَشُرَكَاءُكُمْ أَمْرُهُمْ كَذَلِكَ olmaktadır. Anlamı ise ‘Sizin ortaklarınız işini kararlaştırsınlar’ şeklindedir. Kurtubî, hemzenin ötreli şekilde, وَشُرَكَاءُكُمْ biçiminde okunmasının uygun olmadığını aktarmaktadır. Sebebini de şöyle açıklamaktadır: Eğer وَشُرَكَاءُكُمْ kelimesi

²⁸⁶ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/286.

²⁸⁷ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/286.

merfu‘ olsaydı hemze vav harfî üzerinde yazılması gerekirdi. Zaten Mushaflarda böyle bir yazım da görülmemektedir.²⁸⁸

Hemzesi fethalı olacak şekilde, وَشُرَكَاءُكُمْ biçiminde okunan kıraatin de üç açıklaması vardır. Birincisi, bu kelime gizli bir fiil olan وَادْعُوا fiilinin mefûlü durumundadır. Bu sebeple mansûbtur. Âyetin takdiri فَاجْمَعُوا أَمْرَكُمْ وَادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ olmaktadır. Übey bin Kâ‘b (öl. 33/654) bu şekilde okumuştur.²⁸⁹ Anlamı ise “İşinizi kararlaştırın ve ortaklarınızı çağırın” tarzındadır. Yani ortaklarınızı size yardım etmesi için çağırın demektir. İkincisi, âyette mefûl konumunda yer alan أَمْرَكُمْ ifadesine atfedilmesinden dolayı fethalı okunmuştur.²⁹⁰ Anlamı “İşinizi ve ortaklarınızı toplayın olmaktadır. Üçüncüsü ise وَشُرَكَاءُكُمْ ifadesinin başındaki vav harfî مَعَ anlamındadır. Âyetin takdiri فَاجْمَعُوا أَمْرَكُمْ مَعَ شُرَكَائِكُمْ olmaktadır. Anlamı “Ortaklarınızla beraber işinizi kararlaştırın” şeklindedir.²⁹¹ Sonuç olarak bu kelimenin ötreli olarak okunması merfu‘ bir zamire atfedilmesi ve haberi mahzûf olan mübtedâ olması sebebiyledir. Fethalı olarak okunması ise gizli fiilin mefûlü olması, أَمْرَكُمْ ifadesine atfedilmesi ve başındaki vav harfinin مَعَ anlamında olması sebebiyledir.

Buna göre merfu‘ bir zamire atfedilirse anlamı “Siz ve ortaklarınız işi kararlaştırın” olmaktadır. Haberi mahzûf olan mübtedâ şeklinde olursa anlamı “Sizin ortaklarınız işini kararlaştırsınlar” olmaktadır. Gizli fiilin mefûlü olursa anlamı “İşinizi kararlaştırın ve ortaklarınızı çağırın” olmaktadır. أَمْرَكُمْ ifadesine atfedilirse anlamı “İşinizi ve ortaklarınızı toplayın” olmaktadır. Vav harfî مَعَ anlamında kullanılırsa anlamı “Ortaklarınızla beraber işinizi kararlaştırın” olmaktadır.

Tablo 3.18 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan أَفْضُوا (Ügdû) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) أَفْضُوا	Ügdû	Kararınızı uygulayın	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) أَفْضُوا	Üfdû	Şerrinizi ulaştırın	Aşere harici	Süddî

²⁸⁸ Kurtubî, *el-Câmi‘*, 8/363.

²⁸⁹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/161.

²⁹⁰ Kurtubî, *el-Câmi‘*, 8/363.

²⁹¹ Zeccâc, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, 3/28.

Son olarak farklı okunan kelime أَفْضُوا ifadesidir. Süddî (öl. 127/745) bu ifadeyi ف harfiyle أَفْضُوا şeklinde kıraat etmiştir. Diğer kıraat imamı ise âyetteki gibi ق harfiyle أَفْضُوا şeklinde kıraat etmişlerdir.²⁹² أَفْضُوا kıraatini aşere (on kıraat) imamı, أَفْضُوا kıraatini aşere harici imam tercih etmiştir.

أَفْضُوا kıraatine göre anlam ‘Sonra bana kararınızı uygulayın’ şeklinde olmaktadır. أَفْضُوا kıraatine göre ise anlam ‘Sonra bana şerrinizi ulaştırınız’ şeklinde olmaktadır. Bu okuyuşun, insan çöle çıktığı zaman söylenilen أَفْضَى الرَّجُلُ deyiminden alındığı beyan edilmiştir. Yani ‘Onu bana karşı ortaya koyun, ortaya çıkarın’ demektir.²⁹³ أَفْضُوا kıraatının hızlandırmak manasına geldiği de söylenmiştir.²⁹⁴

Netice itibarıyla أَفْضُوا kıraatiyle, azgın kavmin Hz. Nûh (a.s.) hakkında alacağı şerli kararın hızlandırılarak ulaştırılması anlaşılırken, أَفْضُوا kıraatiyle, ulaştırılan bu şerli kararın uygulanması söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla iki kıraat birlikte göz önünde bulundurulduğunda anlama zenginlik kattığı görülmektedir. Bu iki kıraatin birbirine yakın mana ifade ettiğini belirtenler de vardır.²⁹⁵

وَأَوْحِيَ إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

“Nûh’a vahyolundu ki: Halkından sana şimdiye kadar inananlardan başka artık hiç kimse iman etmeyecek. O halde sen onların yaptıklarından dolayı tasalanıp üzülme.”²⁹⁶

Tablo 3.19 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَأَوْحِيَ (Veûhiye) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) وَأَوْحِيَ	Veûhiye	Vahyolundu	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) وَأَوْحَى	Veevhâ	Vahyetti	Aşere harici	Ebü’l-Berahsim

²⁹² Ferrâ’, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, 1/474; İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 3/132.

²⁹³ Zeccâc, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, 3/29; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/161; Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/144.

²⁹⁴ İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 3/132; el-Hatîb, *Mu‘cemü’l-kırâât*, 3/594.

²⁹⁵ Zeccâc, *Me‘âni’l-Kur‘ân*, 3/29.

²⁹⁶ Hûd 11/36.

Âyette altı çizili olan fiil farklı okunmuştur. Ebü'l-Berahsim (öl. 158/749), bu kelimeyi malûm şekliyle وَأَوْحَى biçiminde tilâvet etmiştir. Diğer kıraat imamları ise âyetteki gibi meçhul şekliyle وَأُوحِيَ tarzında tilâvet etmişlerdir.²⁹⁷ وَأَوْحَى kıraatini aşere (on kıraat) imamları, وَأَوْحَى kıraatini aşere harici imam tercih etmiştir.

وَأُوحِيَ kıraatine göre fiil mefûl üzerine bina edilmiş olup fâili bilinmemektedir. Dolayısıyla anlam metindeki gibi “Nûh’a vahyolundu” şeklinde olmaktadır. وَأَوْحَى kıraatine göre ise fiil Allah’a isnat edilmekte fâilin Allah olduğu açık bir şekilde bilinmektedir. Dolayısıyla anlam “Allah Nûh’a vahyetti” şeklinde olmaktadır. Her iki kıraatte de anlam itibarıyla pek bir farklılık oluşmasa da ifadede bir zenginliğin meydana geldiği görülmektedir.

3.2 Geminin Yolcuları

Hız. Nûh (a.s.) Allah’ın emrettiği şekilde gemiyi tamamlayarak hazır hale getirmiştir. Bundan sonra Allah’tan gelecek talimatı beklemektedir. Beklenen bu süreç içerisinde yeryüzünden suların fışkırması, bardaktan boşanırcasına kuvvetli yağmurların yağması gibi değişik olaylar vuku bulmaktadır.²⁹⁸ Gerçekleşen bu hadiseler Hız. Nûh’a (a.s.) tufanın yaklaştığına dair bir işaretti. Artık Hız. Nûh’tan (a.s.), inşa edilen gemiye yolcu kabulünün başlanması istenmekteydi: “Nihayet Nûh gemiyi bitirmişti ki, azap ile ilgili hükmümüz gelip kazanda suyun kaynadığı gibi yerden sular fışkırmaya başlayınca, biz de ona her canlıdan birer çifti, aileden helak olmasına hükmedilenlerin dışındakileri ve sana inananları gemiye al diye emrettik. Zaten Nûh’a inananların sayısı da çok azdı.”²⁹⁹

Âyetin Arapça metninde yer alan tennûr (kazan) ifadesinden ne kastedildiği hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler şöyle sıralanabilir:

1-Tennûr yeryüzü anlamına gelmektedir. Yeryüzünün adıdır. Bu şekilde sanki Hız. Nûh’a (a.s.) suyun yeryüzünü kapladığını gördüğün zaman sen ve ashabın gemiye binin denilmiştir.³⁰⁰ 2-Tennûr sabah aydınlığıdır. Namaz vaktindeki aydınlıktır.³⁰¹ 3-

²⁹⁷ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 3/168.

²⁹⁸ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 4/105.

²⁹⁹ Hûd 11/40; el-Mü'minûn 23/27.

³⁰⁰ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 4/105.

Tennûr şafağın sökmesidir.³⁰² 4-Tennûr güneşin doğmasıdır.³⁰³ 5-Tennûr yerin en yüksek ve şerefli bölümüdür. Yerin yüksek ve değerli yerleri yüceliğinden dolayı fırınlara benzetilmiştir.³⁰⁴ 6-Tennûr ‘iş şiddetlendi’ manasındadır. Arapçada ‘tandır kızdı’ manasında ‘iş kızıştı’ denilir.³⁰⁵ 7-Tennûr gemide suyun içine aktığı en alçak yerdir.³⁰⁶ 8-Tennûr Nûh ailesinin ekmek fırınıdır. Tandırır. Hz. Âdem’in (a.s.) fırını olduğu da söylenmiştir. Bu tandırın Kûfe, Şam ve Hindistan’da bulunduğu aktarılan rivayetler arasındadır.³⁰⁷

Râzî, tennûr kelimesinin hakiki manasının tandır (ekmek pişirilen yer) olduğunu belirterek kelimeyi bu hakiki manaya yormak gerektiğini söylemektedir. Dolayısıyla anlamın ‘Sen o tandırdan su fışkırdığını gördüğünde gemiye al...’ şeklinde olduğunu ifade etmektedir.³⁰⁸

Mevdûdî, tennûr kelimesinin başında bulunan harf-i ta‘rifle (belirlilik takısıyla), bu fırının tufanı başlatmak üzere modeli Allah tarafından belirlenmiş ve suyu kaynatmaya başlayan özel bir fırın olduğuna işaret etmektedir.³⁰⁹

Kutub, tandırın kaynaması ocağın altında suyun coşup gelmesi şeklinde ya da volkanik hareketin etkisiyle patlama sonucu taşması şeklinde meydana gelmiş olabileceğini söyler ve bu kaynama olayının Hz. Nûh’a (a.s.) bir işaret veya gelecek felaketin ilk adımını oluşturan bir hadise olabileceğini ekler.³¹⁰

Hz. Nûh (a.s.) kendisine verilen söz konusu işareten sonra gemiye yolcuları bindirmeye başlamaktadır. Bu yolcular yukarıda verilen âyette belirtildiği gibi Hz. Nûh (a.s.) ve daha önce haklarında hüküm verilmiş olanlar dışındaki ailesi, kendisine inanan insanlar ve her canlı türünden ikişer eştir.

³⁰¹ İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 4/105.

³⁰² İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 4/105.

³⁰³ İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 4/105.

³⁰⁴ İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 4/105.

³⁰⁵ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/234.

³⁰⁶ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 23/95.

³⁰⁷ İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 4/105.

³⁰⁸ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/234.

³⁰⁹ Mevdûdî, *Tefhimü’l-Kur’ân*, 2/394.

³¹⁰ Kutub, *Fî Zilâli’l-Kur’ân*, 4/1877.

Önceki bölümde Hz. Nûh'un (a.s.) ailesinden olan hanımının iman etmediği ele alınmıştı. Dolayısıyla hakkında hüküm verilenlerden birisi Hz. Nûh'un (a.s.) hanımıdır. Bir diğeri ise ileriki başlıkta değerlendirilecek olan oğludur. Kur'ân-ı Kerîm Hz. Nûh'un (a.s.) ailesinden bu iki kişinin iman etmediğini, geminin yolcuları arasında yer almadıklarını ve bu sebeple boğularak helak olduklarını bildirmektedir.³¹¹ Kur'ân-ı Kerîm'de bundan başka ailesinin diğer üyeleri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Hz. Nûh'un (a.s.) ailesinden olmayan fakat çağrısına kulak veren inanmış insanlarda geminin yolcuları arasındadır. Bu bütün insanlığın Hz. Nûh'un (a.s.) soyundan gelmediğine de bir delil teşkil etmektedir. Nitekim Allah *"Nûh'la birlikte gemiye bindirip kurtardığımız insanların torunları"*³¹² âyetiyle ve *"Nûh ile birlikte gemiye bindirdiğimiz kimselerin soyundan gelmiş olanlar"*³¹³ âyetiyle bunu ifade eder. Dolayısıyla sonraki insan nesli yalnızca Hz. Nûh'un (a.s.) soyundan gelmemektedir. Onunla birlikte gemiye binenlerin soyundan da insan nesli devam etmiştir.³¹⁴ Hz. Nûh'a (a.s.) tabi olan bu insanların sayıları hakkında yukarıda verilen âyette çok az olduğu ifade edilmişti. Kur'ân-ı Kerîm'de gemideki insanların sayıları hakkında bundan başka rakamsal bilgi mevcut değildir. Fakat tefsir kaynaklarında söz konusu insanların sayıları hususunda çeşitli rakamlar bulunmaktadır. Bu kaynaklarda geminin yolcu sayısının yedi, sekiz, on, otuz, kırk, seksen olduğu görülmektedir.³¹⁵ Dolayısıyla rivayetlere göre gemideki en az insan sayısı yedi, en fazla insan sayısı seksendir. Bu da Hz. Nûh'un (a.s.) 950 yıllık çağrısına en fazla seksen kişinin iman ettiğini göstermektedir.

Geminin diğer yolcuları ise her canlı türünden birer çifttir. Râzî, "Zevceyn" kelimesinin biri erkek diğeri dişi olmak üzere iki kişi olduğunu, sonraki gelen sayının ise tekit anlamı ifade ettiğini belirtmektedir. Râzî, ikişer çift ifadesinin kapsamına hayvanların dâhil olduğunu söylemektedir. Âyetin lafzının bitkilere işaret etmemesine rağmen bunun imkânsız da olmadığını belirten Râzî, her canlı türünün

³¹¹ Hûd 11/42; et-Tahrîm 66/10.

³¹² el-İsrâ 17/3.

³¹³ Meryem 19/58.

³¹⁴ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, 2/394; Musa Kâzım Yılmaz, "Kur'ân-ı Kerîm ve Tefsirlerde Hz. Nuh ve Tufan", *Hz. Nûh'tan Günümüze Cizre Sempozyumu*, ed. M. Sait Özervarlı (İstanbul: Cizre Kaymakamlığı-Dicle Üniversitesi, 1999), 97.

³¹⁵ İbnü'l-Cevzî, *Zâdû'l-mesîr*, 4/106-107.

bu ifadenin sınırları içine girebileceğini ileri sürmektedir.³¹⁶ Öte yandan Mâtürîdî, “zevceyn” kelimesinin ‘ruh sahibi olanlar’ anlamına gelebileceğini söylemektedir.³¹⁷ İbn Atiyye ise “zevceyn” kelimesinin “eşleşme imkânına sahip olan her canlı” anlamına geldiğini söylemektedir. Bununla beraber İbn Atiyye, geminin yolcularıyla ilgili olarak şöyle bir rivayet aktarmaktadır: “Hz. Nûh (a.s.) hayvanlar geldiğinde sağ tarafına erkek olanları, sol tarafına ise dişi olanları konumlandırmıştır. Gemiye ilk binen karınca son binen ise eşek olmuştur. Eşegin kuyruğuna yapışmış vaziyette şeytanda gemiye kadar gelmiştir. Hz. Nûh (a.s.) eşeğe “Seninle beraber şeytan da olsa gemiye bin” diye emredince şeytan onunla beraber gemiye binmiştir.”³¹⁸ İbn Atiyye’nin naklettiği bir diğer rivayet de şöyledir: “Gemide pislik artınca Allah Hz. Nûh’a (a.s.) filin kuyruğuna dokunmasını emretmiştir. Bunun üzerine Hz. Nûh (a.s.) filin kuyruğuna dokununca hortumundan dişi ve erkek iki domuz meydana gelmiş, bu domuzlar da pislikleri temizlemiştir.” İbn Atiyye’nin aktardığı başka bir rivayet şöyledir: “Fare gemideki insanlara zarar vermeye başlayınca Allah Hz. Nûh’tan (a.s.) aslanın alnına dokunmasını istemiştir. Hz. Nûh (a.s.) aslanın alnına dokununca aslan aksırmıştır. O aksırıkla dişi ve erkek olmak üzere iki kedi meydana gelmiştir. O kediler de fareleri yemiştir.” İbn Atiyye senetsiz aktarılan bu rivayetlerin sahih olamayacaklarını bildirmiştir.³¹⁹ Diğer taraftan Neseî ise gemideki yolcuların oturma düzeniyle ilgili bir nakilde bulunmaktadır. Bu bağlamda Neseî, Hz. Nûh’un (a.s.) gemiyi üç kat olacak şekilde inşa ettiğini, birinci katta vahşi hayvanların, yırtıcı hayvanların ve böceklerin yer aldığını, ikinci katta diğer hayvanların yer aldığını, üçüncü katta ise kendisiyle beraber iman edenlerin ve ihtiyaç duydukları şeylerin yer aldığını ifade etmiştir. Ayrıca Neseî, Hz. Âdem’in (a.s.) cesedinin de gemiye konulduğunu rivayet etmiştir.³²⁰ Yukarıda zikredilen söz konusu nakilleri değerlendiren Kutub ise bu ifadelerin isrâiliyat kokusu içeren söylemler olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla Kutub, Kur’ân’ın verdiği bilgilerle yetinerek dayanaksız bu gibi rivayetlere itibar edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.³²¹

³¹⁶ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/235.

³¹⁷ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’ân*, 7/173.

³¹⁸ İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 3/171.

³¹⁹ İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 3/171-172.

³²⁰ Neseî, *Medârikü’t-tenzîl*, 3/58.

³²¹ Kutub, *Fî Zılâli’l-Kur’ân*, 4/1877.

Bu rivayetlerin yanı sıra “her canlı türünden birer çift” ifadesinin dünyadaki tüm hayvanları kapsamadığı ile ilgili görüş de bulunmaktadır. Bu görüşe göre dünyanın her tarafından bütün hayvanları toplayıp el işi tahta ve çivilerle yapılmış bir gemiye bindirmek imkânsızdır. Dolayısıyla her canlı türünden birer çift ifadesiyle kastedilen ‘ihtiyaç duyulan hayvanlardan çiftlerdir’. Bu ihtiyaç duyulan hayvanlar da gemidekilerin hayat fonksiyonlarının çalışmasını sağlayacak süt, yumurta gibi gıdalar verecek evcil hayvanlardır.³²²

Gemiye “ihtiyaç duyulan hayvanların çiftlerinden” alınması görüşü akla ve mantığa uygun gözükmemektedir. Fakat tufan olayının baştan sona kadar mucize olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim Allah, bu hayvanların bindirildiği geminin dağ gibi dalgaların arasında giden özellikte olduğundan bahseder.³²³ Bu özellikte olan bir geminin dünyanın her tarafından gelen veya getirilen hayvanları taşıması da imkânsız gözükmemektedir.

Geminin yolcularıyla alakalı pek çok rivayet bulunmakla beraber âyette belirtildiği üzere gemide sadece Hz. Nûh’un (a.s.) helak olan eşi ve oğlu dışındaki ailesinin, Hz. Nûh’a (a.s.) tabi olanların ve her canlıdan birer çiftin bulunduğunu kesin olarak söylemek mümkündür. Zira bunların dışında kalanlarla ilgili verilen rivayet ve yorumlar sadece bir nakilden ibarettir.

3.2.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ أَمِنَ وَمَا أَمِنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ

³²² Hayati Aydın, “Şüphe Edilmez Bir Hakikat Olarak Hz. Nuh Ve Tufan Olayı”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2019), 46.

³²³ Hüd 11/42.

“Nihayet Nûh gemiyi bitirmişti ki, azap ile ilgili hükmümüz gelip kazanda suyun kaynadığı gibi yerden sular fışkırmaya başlayınca, Biz de ona her canlıdan birer çifti, ailenden helak olmasına hükmedilenlerin dışındakileri ve sana inananları gemiye al diye emrettik...”³²⁴

Tablo 3.20 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan كَلٌّ (Küllin) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) كَلٌّ	Küllin	Her hayvandan	Aşereden râvi	Hafs
2) كَلٌّ	Küllî	Çiftleşenlerin hepsinden	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef

Altı çizili olan kelime farklı şekillerde tilâvet edilmiştir. Hafs söz konusu kelimeyi tenvinli şekilde âyetteki gibi كَلٌّ olarak okumuştur. Diğer kıraat imamları ise söz konusu kelimeyi tenvinsiz şekilde كَلٌّ olarak kıraat etmişlerdir.³²⁵ كَلٌّ kıraatini aşere imamlarından Âsım’ın râvisi Hafs, كَلٌّ kıraatini aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

Tenvinli okunan kıraate göre âyette yer alması gereken muzaf hazfedilmiştir. Bu hazfedilen muzaf حَيَّوَان kelimesidir. Buna göre âyetin takdiri مِنْ كَلِّ حَيَّوَان şeklindedir. Öte yandan âyetteki رَوْحَيْنِ kelimesi حَمَل fiilinin mefûlûdür. اَلْثَّيْنِ kelimesi ise رَوْحَيْنِ kelimesinin sıfatı olmakla beraber tekit ifade etmektedir. Dolayısıyla “Her hayvandan birer çifti gemiye al” şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır.³²⁶

Tenvinsiz okunan kıraate göre ise كَلٌّ kelimesi رَوْحَيْنِ kelimesinin muzafıdır. اَلْثَّيْنِ kelimesi ise حَمَل fiilinin mefûlûdür. Bu okunuşa göre رَوْحَيْنِ kelimesi çiftleşebilen her şeyi ifade eden genel bir anlam içermektedir. Dolayısıyla “Çiftleşenlerin hepsinden ikisini gemiye al” şeklinde anlam oluşmaktadır.³²⁷

Sonuç olarak tenvinli okunan kıraatten “hayvanların birer çifti gemiye alınması” anlaşılırken, tenvinsiz okunan kıraatten “çiftleşmesi mümkün olan her canlıdan birer

³²⁴ Hûd 11/40.

³²⁵ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/288.

³²⁶ İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 3/171.

³²⁷ İbn Atiyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 3/171.

çiftin gemiye alınması” anlaşılmaktadır. Bu şekilde iki kıraatin ifadede zenginlik oluşturduğu görülmektedir.

3.3 Tufan Olayı

Hız. Nûh (a.s.) kendisine bildirilen yolcuları inşa ettiğı gemiye ‘bismillah’ kelimesini zikrettirerek binmelerini istemiştir: “Nûh bismillah diyerek gemiye binin dedi. Onun yüzmesi de durması da Allah’ın koyduğu kurallara göredir. Hiç şüphe yok ki, Rabbim Gafûr’dur; inananların günahlarını bağışlayıp onları bu gemide koruma altına almıştır, Rahîm’dir; inananlara karşı daima şefkatli ve merhametlidir.”³²⁸ Hız. Nûh (a.s.) bu muhteşem kelimeyle gemiye yolcularını bindirmiş ve gemi artık harekete geçmiştir. Büyük tufan hadisesi başlamaktadır.

Tufanın sözlük anlamı “sel getiren şiddetli yağmur, su baskını, her yeri kaplayan su” şeklindedir. Hız. Nûh’un (a.s.) zamanında vuku bulan ve tepeden tırnağı her şeyi suyun altına gömen büyük bir felâketin adıdır.³²⁹ Bu sebeple insanlık tarihi açısından önemli bir hadisedir. Tufan Hız. Nûh’un (a.s.) kavmine yaptığı çağrının karşılık bulmaması neticesinde Allah’ın Hız. Nûh’a (a.s.) tabi olmayanlara uyguladığı ağır bir cezayı ifade etmektedir. Allah bu felaketiyle müşriklere tanımış olduğu vaktin sona erdiğini bildirerek inanmamalarının faturasını ağır bir şekilde kendilerine ödetmiş ve geminin inşası sırasında Hız. Nûh’la (a.s.) dalga geçenleri alay konusu haline getirmiştir. Bu felâketle azgın ve söz dinlemeyen kavmi tarih sahnesinden yok etmiştir. Hakikatin peşinden gidenleri ise tufanla beraber adeta yeniden diriltmiştir. Onları boğulmaktan kurtararak bu dünyadaki mükâfatlarını vermiş ve sonraki nesiller arasında da iyilikle anılmalarını sağlamıştır.

Müşrikler için acı bir tablo olan bu hadisenin sahneleri Kur’ân-ı Kerîm’de şu şekilde anlatılmaktadır: “Nûh, Rabbim ben yenik düştüm. Sen bana yardım et, onların cezasını Sen ver diye yalvardı. Biz de, göğün kapılarını açtık, bardaktan

³²⁸ Hûd 11/41.

³²⁹ Ömer Faruk Harman, “Tûfan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 5 Aralık 2023).

boşanırcasına yağmur yağdırdık. Yeri de yarıp sular fişkırttık ve nihayet bu sular, takdir olunan işi gerçekleştirmek üzere birleşti.”³³⁰

Suyun bulutlardan ayrılması hadisesi, semanın geçitlerinin açılarak gök kubbenin ikiye ayrılması hadisesine benzetilmiştir. Suların bir araya gelmesiyle, suların aynı hizada bulunması manası ifade edilmeyip, birbirine karışmayla birleşmesi manası ifade edilmiştir. Sema çanağının ikiye bölünmesi ise yağan yağmurun çok şiddetli olduğunun göstergesi olmuştur. “*Pınar pınar fişkırttık*” ifadesinin ortaya koyduğu ise yeryüzündeki su kaynaklarının da aynı şiddette hareket ettiğiidir. Böylelikle tufanı meydana getiren dev su kütlesinin hem yerden hem de gökten fişkırarak sularla beslendiği ortaya konulmuştur.³³¹

Tufan bu şekilde bir hayli şiddetli olmuştur. Yine başka bir âyette tufanın büyüklüğünü gösteren ve akıllara durgunluk veren sahne betimlenmektedir: “*Gemi, yolcularıyla birlikte dağ gibi dalgaların arasında yüzüyordu...*”³³² Âyetteki “dağ gibi dalgalar” ifadesi felâketin ne büyüklükte olduğunu anlamının önemli bir işaretidir. Suyun şiddetli bir şekilde taşmalara sebebiyet verdiğine de şu âyet işaret eder: “*Sular yükselip taşıdığı anda biz sizi (bugünkü varlığınızın müsebbibi olan atalarınızı) gemide taşımıştık.*”³³³

Kuraklığın ardından suyun gelmesine sevinen cahil kavim olacaklara akıl erdiremiyorlardı. Kendileri için yaşam kaynağı olan suyun ölümüne sebep olacağını göremiyorlardı. En sonunda insanın kalbine korku saran bu ürpertici sahnelerin içinde kendilerini bularak azgın bir dalgaya dönüşen suyla helak olmuşlar ve Allah’ın azabı ve tehdidini tatmışlardır.³³⁴ Kur’ân-ı Kerîm onların boğularak cezaya çarptırılma durumlarını pek çok âyetinde göstermiştir. Bu âyetler şöyledir:

“Peygamberlerini yalanlayınca Nûh’un kavmini de suda boğduk ve onları insanlara bir ibret vesilesi kıldık. Biz zalimlere acı bir azap hazırlamışızdır.”³³⁵

³³⁰ el-Kamer 54/10-11-12.

³³¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 7/346.

³³² Hûd 11/42.

³³³ el-Hâkka 69/11.

³³⁴ el-Kamer 54/16.

³³⁵ el-Furkân 25/37.

“Yine de onlar Nûh’u yalanladılar, biz de Nûh’u ve onunla birlikte gemide olanları kurtardık, âyetlerimizi yalanlayanları ise suda boğduk. Çünkü onlar gerçeklere karşı kör bir topluluktu.”³³⁶

“Buna rağmen halkı yine de Nûh’u yalanladı. Biz de Nûh’u ve onunla birlikte gemide olanları kurtardık ve yok olup gidenlerin yerine o kurtardıklarımızı yerleştirdik. Nûh’un onlara getirdiği vahyi yalanlayanları da suda boğduk. Uyarıldıkları halde Allah’ın âyetlerini yalanlamayı sürdürenlerin sonları, bak gör nasıl oluyormuş!”³³⁷

“Biz Nûh’a, âyetlerimizi inkâr eden kavmine karşı yardım etmiştik. Çünkü onlar gerçekten kötü insanlardı. Biz de onların hepsini suda boğduk.”³³⁸

“Sonunda Biz, onu ve onunla birlikte olanları o yük dolu gemiyle kurtardık. Geri kalanları ise suda boğduk.”³³⁹

“Nihayet hepsi işledikleri günahları sebebiyle boğulup gitti, cehennemi boyladı ve hiçbirisi, Allah’ın dışında bir yardımcı bulamadı.”³⁴⁰

İnkâr eden kavim bu şekilde suda boğularak cezalandırılırken Hz. Nûh (a.s.) ve peşinden giden müminler Allah’ın gözetimi altındaki gemiyle yüzdü durdu. Ve kendisine nankörlük edilen Hz. Nûh’a (a.s.) mükâfat olan bu gemi, düşünüp ibret alınması için tufanın bir nişanesi olarak bırakıldı.³⁴¹ Dolayısıyla yoldan çıkmış bir topluluk olan Hz. Nûh’un (a.s.) kavminden alınacak dersler vardır.³⁴²

Netice itibariyle görevini samimiyetle ve en güzel şekilde yapan yürekten inanmış Hz. Nûh’un (a.s.) duasına güzel karşılık verilerek ödüllendirilmiştir. O, ailesi ve inananlar büyük bir sıkıntı olan tufandan kurtarılmış ve soyları devam ettirilmiştir.

³³⁶ el-A‘râf 7/64.

³³⁷ Yûnus 10/73.

³³⁸ el-Enbiyâ 21/77.

³³⁹ eş-Şuarâ 26/119-120.

³⁴⁰ Nûh 71/25.

³⁴¹ el-Kamer 54/14-15.

³⁴² ez-Zâriyât 51/46.

Nesiller arasında “Nûh’a selam olsun” övgüsüyle anılması sağlanmıştır. Diğerleri ise suda boğulmuşlardır.³⁴³

3.3.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَمُزْسِيهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

“Nûh bismillah diyerek gemiye binin dedi. Onun yüzmesi de durması da Allah’ın koyduğu kurallara göredir. Hiç şüphe yok ki, Rabbim Gafûr ve Rahîm’dir.”³⁴⁴

Tablo 3.21 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan مَجْرِيهَا (Mecrîhâ) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) مَجْرِيهَا	Mecrîhâ	Yüzdü	Aşere	Hamza, Kisâî, Halef, Hafs
2) مُجْرِيهَا	Mücrîhâ	Yüzdürdü	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb

Yukarıdaki âyette altı çizili olan kelime farklı şekillerde tilâvet edilmiştir. Hamza, Kisâî, Halef ve Hafs bu kelimeyi mim harfinin fethasıyla âyetteki gibi مَجْرِيهَا şeklinde okumuşlardır. Diğer kıraat imamları ise bu kelimeyi mim harfinin ötresiyle مُجْرِيهَا şeklinde okumuşlardır.³⁴⁵ İki kıraati de aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

Mim harfinin fethasıyla okunan kıraat جَرَى kelimesinin mastarıdır. Bu kelime “akmak” anlamına gelmektedir. Mim harfinin ötresiyle okunan kıraat ise أَجْرَى kelimesinin mastarıdır. Bu kelime de “akıtmak” anlamına gelmektedir. Buna göre مُجْرِيهَا şeklinde okunan kıraate göre “geminin kendisi yüzdüğü” anlamı anlaşılırken,

³⁴³ es-Sâffât 37/75-76-77-78-79-80-81-82.

³⁴⁴ Hûd 11/41.

³⁴⁵ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/288.

مَجْرِيهَا şeklinde okunan kıraate göre “Allah gemiyi yüzdürdü” anlamı anlaşılmaktadır.³⁴⁶

Zemahşerî, اَرْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرِيهَا وَمُرسِيهَا cümlesinin tek cümle olabileceği gibi iki ayrı cümle de olabileceğini ifade etmiştir. O, ifade tek cümle şeklinde olursa anlamın “gemi aktığı ve durduğu zaman bismillah diyerek gemiye binin” şeklinde olduğunu bildirmiştir. Eğer iki ayrı cümle olursa اَرْكَبُوا بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرِيهَا وَمُرسِيهَا ifadesinin (binin) fiiliyle bağlantılı olmadığını mübteda ve haberden oluşan yeni bir cümle olduğunu ileri sürmüştür. Anlamın da “geminin akması da durması da Allah’ın adıyladır” şeklinde olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Zemahşerî, مُجْرِيهَا (mücrîhâ) ve مُرْسِيهَا (mürsîhâ) şeklinde kıraatlerin olduğunu aktararak bu durumda mananın “gemiye yüzdüren ve durduran Allah’ın adıyla” biçiminde olduğunu da belirtir.³⁴⁷

Netice itibariyle “akmak” işlemi bir kıraatle gemiye nispet edilerek geminin kendisinin aktığı, diğer bir kıraatle Allah’a nispet edilerek gemiyi Allah’ın akıttığı anlaşılmaktadır. Bu sayede iki kıraatle anlamda zenginlik oluştuğu müşahade edilmektedir.

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّثَمَرٍ

“Biz de, göğün kapılarını açtık, bardaktan boşanırcasına yağmur yağdırdık.”³⁴⁸

Tablo 3.22 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan فَفَتَحْنَا (Fefetahnâ) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) فَفَتَحْنَا	Fefetahnâ	Açtık	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, Âsım, Hamza, Kisâî, Ya‘kûb, Halef
2) فَفَتَحْنَا	Fefettahnâ	Birçok defa açtık	Aşere ve harici	İbn Âmir, Ebû Ca‘fer, A‘rec

Altı çizili olan kelimenin okunuşu farklı şekillerde olmuştur. İbn Âmir, Ebû Ca‘fer ve A‘rec bu kelimeyi şeddeli olarak فَفَتَحْنَا şeklinde okumuşlardır. Diğer kıraat imamları

³⁴⁶ İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr*, 4/109.

³⁴⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/199-200.

³⁴⁸ el-Kamer 54/11.

ise âyetteki gibi şeddesiz olarak فَفَتَحْنَا şeklinde tilâvet etmişlerdir.³⁴⁹ kıraatini aşere (on kıraat) imamları, فَفَتَحْنَا kıraatini aşere ve haricindeki imamlar tercih etmiştir.

Şeddesiz kıraatle “göğün kapılarının sadece bir defa açılması” manası anlaşılırken, şeddeli kıraatle ise “göğün kapılarının birçok kez açılması” manası anlaşılmaktadır. Dolayısıyla şeddeli kıraatle mübalağa yapılarak çokluk manası elde edilmektedir.³⁵⁰

وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ فُتِحَ

“Yeri de yarıp sular fişkirttik ve nihayet bu sular, takdir olunan işi gerçekleştirmek üzere birleşti.”³⁵¹

Tablo 3.23 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَفَجَّرْنَا (Vefeccernâ) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) وَفَجَّرْنَا	Vefeccernâ	Birçok defa fişkirttik	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâi, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) وَفَجَّرْنَا	Vefecernâ	Fışkırttik	Aşere harici	İbn Mesûd, Ebû Hayve

Âyetin başlangıcındaki altı çizili olan kelime farklı şekillerde kıraat edilmiştir. İbn Mesûd (öl. 32/652-53) ve Ebû Hayve bu fiili tahfif üzere وَفَجَّرْنَا şeklinde okurken, diğer kıraat imamları âyetteki gibi teşdit üzere وَفَجَّرْنَا şeklinde okumuşlardır.³⁵² وَفَجَّرْنَا kıraatini aşere (on kıraat) imamları, وَفَجَّرْنَا kıraatini aşere haricindeki imamlar tercih etmiştir.

Şeddesiz kıraate göre yerin yarılp suların fişkirtılması sadece bir defa ve hafif biçimde olduğu anlaşılırken, şeddeli kıraatle yerin yarılp suların fişkirtılmasının birçok kez ve şiddetli bir şekilde meydana geldiği anlaşılmaktadır.³⁵³

³⁴⁹ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 5/214.

³⁵⁰ Âdil Abdulkadir el-hûr, *Tefsîru'l-Kur‘ân bi'l-Kirâati'l-Kur‘âniyyeti'l-Aşer* (Gazze: el-Camiatü'l-İslamiyye, 2011), 12/194.

³⁵¹ el-Kamer 54/12.

³⁵² İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 5/214.

³⁵³ Abdulkadir el-hûr, *Tefsîru'l-Kur‘ân bi'l-Kirâati'l-Kur‘âniyyeti'l-Aşer*, 12/195.

Tablo 3.24 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan الْمَاءُ (Elmâü) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) الْمَاءُ	Elmâü	Su	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) الْمَاءَانِ	Elmââni	İki su	Aşere harici	Hasan, Ali bin Ebî Tâlib, Asım el-Cühderî

Altı çizili olan الْمَاءُ kelimesi de çeşitli şekillerde okunmuştur. Hasan, Ali bin Ebî Tâlib ve Asım el-Cühderî, bu kelimeyi الْمَاءَانِ olarak tilâvet etmişlerdir. Diğer kıraat imamları ise âyetteki gibi الْمَاءُ olarak okumuşlardır.³⁵⁴ الْمَاءُ kıraatini aşere (on kıraat) imamları, الْمَاءَانِ kıraatini aşere haricindeki imamlar tercih etmiştir.

الْمَاءُ tek su anlamına gelmektedir. Fakat buradaki bu ifade cins isimdir. Su hem tekil hem de çoğul yerine kullanılabilir. Bu şekilde göğün suyunu da yerin suyunu da içine almaktadır. Her iki su bir arada bulununca tek bir su gibi olduğundan dolayı da bu şekilde okunmuştur.³⁵⁵ الْمَاءَانِ ise iki su demektir. İki sudan kastın da göğün ve yerin sularıdır. Netice itibariyle iki kıraatin de ifade ettiği anlam aynıdır.³⁵⁶

تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءَ لِمَنْ كَانَ كُفِرَ

“Bu gemi, gözetimimiz altında yüzdü durdu. Bu, kendisine nankörlük edilen Nûh için bir mükâfattı.”³⁵⁷

Tablo 3.25 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan كُفِرَ (Küfira) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) كُفِرَ	Küfira	Nankörlük edilen Nûh’a mükâfat	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) كَفَرَ	Kefera	Kâfirlere bir ceza	Aşere harici	Yezîd, İsa, Katâde

³⁵⁴ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 5/214.

³⁵⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 29/38.

³⁵⁶ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 8/92.

³⁵⁷ el-Kamer 54/14.

Âyette altı çizili kelimenin kıraati farklı şekillerde olmuştur. Yezîd, İsa ve Katâde (öl. 117/735) bu sözcüğü malûm çekimle كَفَرَ şeklinde kıraat ederken, diğer kıraat imamları âyetteki gibi meçhul çekimle كَفِرَ şeklinde kıraat etmişlerdir.³⁵⁸ كَفِرَ kıraatini aşere (on kıraat) imamları, كَفَرَ kıraatini aşere haricindeki imamlar tercih etmiştir.

Meçhul çekimle okunan kıraate göre anlam “nankörlük edilen Nûh’a mükâfat olarak gemi gözetimimiz altında yüzdü durdu” şeklinde olurken, malûm çekimle okunan kıraate göre ise “kâfirlere bir ceza olarak gemi gözetimimiz altında yüzdü durdu” şeklinde olmaktadır. Dolayısıyla meçhul çekimle mükâfatın sahibi Hz. Nûh (a.s.) iken, malûm çekimle ceza sahibinin kâfirler olduğu anlaşılmaktadır. Netice itibariyle geminin yüzüp durması Hz. Nûh (a.s.) için mükâfat, kâfirler için ceza göstergesidir.

وَقَوْمٌ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

“Daha önce de Nûh kavmini helak etmiştik; çünkü onlar da yoldan çıkmış bir toplum idiler.”³⁵⁹

Tablo 3.26 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan وَقَوْمٌ (Vekavme) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) وَقَوْمٌ	Vekavme	Daha önce de Nûh kavmini helak etmiştik	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, İbn Âmir, Âsım, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb
2) وَقَوْمٌ	Vekavmi	Daha önce de Nûh kavminde ibret alınacak şeyler vardır	Aşere	Ebû Amr, Hamza, Kisâî, Halef

Yukarıdaki altı çizili kelime farklı şekillerde telaffuz edilmiştir. Ebû Amr, Hamza, Kisâî ve Halef bu kelimeyi mim harfinin esresiyle وَقَوْمٌ olarak tilâvet etmişleridir. Diğer kıraat imamları ise âyetteki gibi mim harfinin fethasıyla وَقَوْمٌ olarak okumuşlardır.³⁶⁰ İki kıraati de aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir.

وَقَوْمٌ kıraatine göre anlam ‘daha önce de Nûh kavmini helak etmiştik’ biçiminde olmaktadır. وَقَوْمٌ kıraatine göre ise anlam ‘daha önce de Nûh kavminde ibret alınacak

³⁵⁸ İbn Atiyye, *el-Muharrerü'l-vecîz*, 5/215.

³⁵⁹ ez-Zâriyât 51/46.

³⁶⁰ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/377.

şeyler vardır' tarzında olmaktadır. Bu şekilde anlam oluşmasının sebebi aynı sûrede yer alan *"Nihayet Biz o beldede, bir ibret nişanesi bıraktık. Fakat bundan ders alacak olanlar; Allah'ın acı azabından korkan kimselerdir"* ³⁶¹ âyetine atıf yapılmasıdır.³⁶²

Netice itibariyle bir kıraatle Nûh kavminin helak olması anlaşılırken, diğer kıraatle helak olan bu kavmin sonraki nesiller için ibretlik tablo haline dönüşmeleri anlaşılmaktadır. Bu şekilde iki kıraat de birbirini desteklemekte ve anlama zenginlik katmaktadır.

3.4 Hz. Nûh'un Oğlu İle İlgili Sözü

Önceki bölümde Hz. Nûh'un (a.s.) hanımının iman etmediğine değinilmişti. Aynı şekilde Hz. Nûh'un (a.s.) hanımı gibi oğlu da inanmayanların yolunu tutarak batıl bir yola sapmıştır. Hz. Nûh'un (a.s.) çağrısına rağmen gemiye binmemiştir. Müfessirlerin genel görüşüne göre Hz. Nûh'un (a.s.) bu oğlunun adı Kenan'dır. Kenan (Yam), iman etmeyerek 'Bir dağa sığınıp kurtulurum' demiş ancak Allah'ın merhametine mazhar olamamış ve suda boğulmuştur.³⁶³

Hz. Nûh (a.s.), gemi yolcularıyla birlikte dağ gibi dalgaların arasında yüzdüğü sırada Yam ismindeki inanmayıp kendisinden ayrı düşen oğluna, *"Yavrum, sen de bizimle birlikte gel, şu gemiye bin, ne olur kâfirlerle birlikte olma"* ³⁶⁴ diye çağrıda bulunmuştur fakat oğlu, *"Ben, kendimi sulardan koruyacak bir dağa sığınırım"* ³⁶⁵ diyerek Hz. Nûh'a (a.s.) olumsuz yönde karşılık vermiştir. Hz. Nûh (a.s.) ise oğluna *"Bugün Allah'ın acıyıp esirgediği kimseden başka kurtulan olmayacaktır"* ³⁶⁶ diyerek bu gidişatından vazgeçmesi gerektiğini söylemiştir. *"Tam bu konuşma sırasında aralarına büyük bir dalga girmiş ve oğlu ötekilerle birlikte gemiye binmeyip boğulanlardan olmuştur."* ³⁶⁷ Oğlu tufanda boğulunca, Hz. Nûh (a.s.), *"Rabbim! Benim oğlum da ailemin bir ferdidir; senin vaadin de bir gerçektir ve en adaletli*

³⁶¹ ez-Zâriyât 51/37.

³⁶² Abdurrahman Çetin, *Kıraatların Tefsire Etkisi* (İstanbul: Marifet Yayınları, 2001), 380.

³⁶³ Taberî, Tarih, 2/932.

³⁶⁴ Hûd 11/42.

³⁶⁵ Hûd 11/43.

³⁶⁶ Hûd 11/43.

³⁶⁷ Hûd 11/43.

hüküm veren Sensin (öyleyse oğlumu niçin kurtarmadın)”³⁶⁸ diyerek Allah’a seslenmiştir. Bunun üzerine Allah buyurdu ki: “Ey Nûh! O, senin (kurtarmayı vadettiğimiz) aile fertlerinden biri değildi. Çünkü o kâfir ve isyankâr biri idi. Sen aslını esasını iyi bilmediğin şeyi benden isteme. Cahil biri gibi konuşmaktan seni menediyorum.”³⁶⁹ Nûh dedi ki: “Rabbim! Aslını esasını bilmediğim bir konuda senden bir şey istemekten Sana sığınırım. Eğer sen beni bağışlamaz ve bana şefkat gösterip merhamet etmezsen, hüsrana uğrarım.”³⁷⁰ Onun bu seslenişine cevaben âyette kullanılan “o asla senin ailenden değildir”, ifadesiyle vurgulanmak istenen, nesebe değil, din yakınlığına bakılması gerektiğidir. “O kâfir ve isyankâr biri idi” ifadesi Hz. Nûh’un (a.s.) boğulan oğlunun bizzat kendisinin ya da yaptığı eylemin sâlih olmayan bir iş olduğu şeklinde açıklanmıştır.³⁷¹ Devam eden âyette cahillerden olmaması ve hakkında bilgi sahibi olunmayan şeyin peşine düşülmemesi gerektiği konusunda uyarılınca Hz. Nûh (a.s.) Allah’tan af dilemiştir. Hz. Nûh’un (a.s.) oğluna seslenmesiyle ilgili olarak Râzî de: “O, babasına ikiyüzlülük yapıyordu. Bunun için de Hz. Nûh onun mümin olduğunu zannetti ve bundan ötürü ona gemiye gelmesi için seslendi. Eğer böyle olmasaydı, onun kurtulmasını istemezdi. Diğer bir düşünce olarak Hz. Nûh, onun kâfir olduğunu biliyordu fakat oğlu boğulma ile yüz yüze kalınca imanı kabul edecek zannetti” şeklinde görüşler yer almaktadır.³⁷²

Hz. Nûh’un tufanda boğulan oğluyla ilgili “Oğlum da ehlimdendir” diyerek Allah’a münacatta bulunmasının hata olduğu ifade edilmiştir. Ahiretteki şefaât olgusuyla da bağlantı kurulmuş ve Hz. Âdem (a.s.) gibi Hz. Nûh’un (a.s.) da oğlu konusundaki hatası Buhari’nin *Sahîh*’inde Enes’ten rivayetle şöyle verilmiştir: “Müminler kıyâmet günü toplanırlar da: Rabbimizin huzurunda birinden bize şefaât etmesini istesek derler. Arkasından Hz. Âdem’e gelirler; ‘Sen insanların babası Âdem’sin. Allah seni kendi eliyle yarattı ve her şeyin isimlerini öğretti. Bulunduğumuz şu durumdan bizi rahata erdirmesi için rabbın katında bizlere şefaât et’ derler. Hz. Âdem, işlemiş olduğu hatasından utanmakta olduğunu zikrederek ‘Ben buna ehil değilim siz Nûh’a gidiniz; çünkü o Allah’ın yer ahalisine gönderdiği ilk resuldür’ der. Derhal onlar Nûh peygambere gelirler. Nûh da rabbinden hakkında hiçbir bilgisinin bulunmadığı bir

³⁶⁸ Hûd 11/45.

³⁶⁹ Hûd 11/46.

³⁷⁰ Hûd 11/47.

³⁷¹ Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb*, 18/3.

³⁷² Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb*, 17/239.

şey istemekten utanmakta olduğunu zikrederek ‘Ben şefa’at edecek makamda değilim siz Halilu’r-Rahman’a gidiniz’ der.”³⁷³

Razi’nin Ali el-Bakır ile Hasan el-Basrî’den aktardığına göre boğulan oğul, Hz. Nûh’un (a.s.) karısının oğludur. (Hz. Nûh’un üvey oğludur). Sözü edilen oğul gayr-ı meşru bir şekilde Hz. Nûh’un (a.s.) yatağında doğmuştur. Bu şekilde yorum yapanlar düşüncelerini, “Allah inkâr edenlere, Nûh’un karısı ile Lût’un karısını misal verdi. Onlar, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları Allah’tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Bu iki kadına: ‘Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin’ denildi.”³⁷⁴ mealindeki âyetle temellendirmişlerdir. Âyette söz edilen ihaneti ise “aldatma” olarak algılamışlardır.³⁷⁵ Ancak genele bakıldığında bu âyetin açıklaması, iman etmemek suretiyle peygamberlere yapılan hainlik olarak belirtilmiştir.³⁷⁶

Böylece Hz. Nûh’un (a.s.) oğlu hakka karşı isyan ederek başkaldırması ve babasının emrine karşı gelerek nasihatlerini dinlememekte ısrar etmesi sebebiyle helak olanlardan olmuştur. Kendisine Hz. Nûh (a.s.) gibi muhterem ve büyük bir Peygamberin oğlu oluşu, hiç bir şey kazandırmamıştır.

3.4.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزَلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ

³⁷³ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu‘fî el-Buhârî, *el-Câmiu’s-Sahîh*, çev. M. Cemal Sofuoğlu (İstanbul, 1987), 9/4170-4171.

³⁷⁴ et-Tahrîm 66/10.

³⁷⁵ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/240-241.

³⁷⁶ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 30/49.

“Gemi, yolcularıyla birlikte dağ gibi dalgaların arasında yüzüyordu. Bu sırada Nûh, inanmayıp kendisinden ayrı düşen oğluna, “Yavrum, sen de bizimle birlikte gel, şu gemiye bin, ne olur kâfirlerle birlikte olma!” diye seslendi.”³⁷⁷

Tablo 3.27 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan ابْنُهُ (İbnehü) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) ابْنُهُ	İbnehü	Hiz. Nûh’un oğlu	Aşere	Nâfi‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) ابْنَهَا	İbnehâ	Hiz. Nûh’un hanımının oğlu	Aşere harici	Hiz. Ali
3) ابْنَهُ	İbnehe	Hiz. Nûh’un hanımının oğlu	Aşere harici	Muhammed b. Ali, Urve b. Zübeyr

Âyette altı çizili olan kelime farklı şekillerde tilâvet edilmiştir. Hiz. Ali (r.a.), altı çizili olan kelimedeki zamiri ابْنَهَا olarak okurken, Muhammed b. Ali ile Urve b. Zübeyr de (öl. 94/713) ابْنَهُ olarak okumuştur. Diğer kıraat imamıları ise âyetteki gibi ابْنَهُ olarak kıraat etmişlerdir.³⁷⁸ ابْنَهُ kıraatini aşere (on kıraat) imamıları, ابْنَهَا ile ابْنَهُ kıraatlerini aşere haricindeki imamılar tercih etmiştir.

ابْنَهَا ve ابْنَهُ kıraatindeki “hâ” zamiri Hiz. Nûh’un (a.s.) hanımına gitmektedir. ابْنَهُ kıraatindeki “hâ” zamiri ise Hiz. Nûh’a (a.s.) gitmektedir.³⁷⁹ Dolayısıyla ابْنَهَا ve ابْنَهُ kıraatine göre “Bu sırada Nûh, hanımının oğluna seslendi” anlamı anlaşılırken, ابْنَهُ kıraatine göre “Bu sırada Nûh, oğluna seslendi” anlamı anlaşılmaktadır. ابْنَهَا ve ابْنَهُ kıraatıyla Hiz. Nûh’un (a.s.) seslendiği kişinin kendi oğlu olmayıp üvey oğlu olduğu rivayet edilmiştir. ابْنَهُ kıraatıyla ise Hiz. Nûh’un (a.s.) seslendiği kişi öz oğludur.³⁸⁰

قَالَ سَأُوِي إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ

“(Oğlu) şu cevabı verdi: “Ben Kendimi sulardan koruyacak bir dağa sığınırım.” Nûh ise, “Bugün Allah’ın acıyıp esirgediği kimseden başka kurtulan olmayacaktır”

³⁷⁷ Hûd 11/42.

³⁷⁸ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/240.

³⁷⁹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/201.

³⁸⁰ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 17/240.

dedi. Tam bu sırada aralarına büyük bir dalga girdi ve (oğlu) ötekilerle birlikte boğulup gitti.”³⁸¹

Tablo 3.28 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan رَحِمَ (Rahime) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) رَحِمَ	Rahime	Merhamet etti	Aşere	Nâfî‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) رُحِمَ	Ruhime	Merhamet edildi	Aşere harici	?

Yukarıdaki âyette altı çizili olan kelime farklı şekillerde okunmuştur. Kıraat imamlarının hepsi bu fiili âyetteki gibi malûm sigasıyla رَحِمَ şeklinde okumuşlardır. Öte yandan bu fiil meçhul sigasıyla رُحِمَ tarzında da tilâvet edilmiştir.³⁸² رَحِمَ kıraatini aşere (on kıraat) imamları, رُحِمَ kıraatini aşere haricindeki imamlar tercih etmiştir.

رَحِمَ şeklinde okunan kıraat fail üzere mebnidir. Faili Allah’tır. Dolayısıyla anlam “Bugün Allah’ın acıyıp esirgediği (merhamet ettiği) kimseden başka kurtulan olmayacaktır” şeklinde olmaktadır. رُحِمَ tarzında tilâvet edilen kıraat ise mefûl üzere mebnidir. Dolayısıyla anlam “Bugün acınıp esirgenilen (merhamet edilen) hariç kurtulan olmayacaktır” biçiminde olmaktadır.

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

“Allah şöyle buyurdu: “Ey Nûh! O, senin (kurtarmayı vadettiğimiz) aile fertlerinden biri değildi. Çünkü o sâlih olmayan bir iştir. Sen aslını esasını iyi bilmediğin şeyi benden isteme. Cahil biri gibi konuşmaktan seni menediyorum.”³⁸³

³⁸¹ Hûd 11/43.

³⁸² Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/202.

³⁸³ Hûd 11/46.

Tablo 3.29 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan **عَمَلٌ غَيْرٌ** (Amelün ğayru) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) عَمَلٌ غَيْرٌ	Amelün ğayru	Hz. Nûh'un oğlu için yaptığı dua uygun olmayan bir iştir	Aşere	Nâfi', İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Ebû Ca'fer, Halef
2) عَمِلَ غَيْرٌ	Amile ğayra	Hz. Nûh'un oğlu uygun olmayan bir iş yaptı	Aşere	Kisâî, Ya'kûb

Âyette zikredilen **عَمَلٌ غَيْرٌ** ifadesini Kisâî ve Ya'kûb **عَمِلَ غَيْرٌ**; diğer kıraat imamları ise **عَمَلٌ غَيْرٌ** şeklinde okumuşlardır.³⁸⁴ İki kıraati de aşere (on kıraat) imamları tercih etmiştir. **عَمَلٌ غَيْرٌ** şeklindeki kıraate göre okunduğunda **أَنَّهُ** kelimesindeki zamir Hz. Nûh'un (a.s.) bundan bir önceki âyette oğlu için dile getirdiği “*Rabbim! Benim oğlum da ailemin bir ferdidir; senin vaadin de bir gerçektir ve en adaletli hüküm veren Sensin (öyleyse oğlumu niçin kurtarmadın?)*”³⁸⁵ sözlerine dönmektedir. Bu durumda “Hz. Nûh'un, oğlu için yaptığı istek uygun olmayan bir iştir” anlamı anlaşılmaktadır. **عَمِلَ غَيْرٌ** şeklindeki kıraate göre okunduğunda ise anlam “o, sâlih olmayan bir iş yaptı” şeklinde anlaşılmaktadır.³⁸⁶

عَمَلٌ غَيْرٌ ifadesine göre Hz. Nûh'un (a.s.) oğlu için yaptığı duaya karşılık, Allah'ın bu duayı mı yoksa oğlunun sâlih olmayan bir amel sahibi olmasını mı eleştirdiği açık değilken **عَمِلَ غَيْرٌ** ifadesine göre eleştirilenin Hz. Nûh'un (a.s.) oğlu olduğu kesindir. Her iki şekilde de okunmaya ve anlamlandırılmaya elverişli olan âyetle iki kıraatin birbirini açıkladığı görülmektedir.³⁸⁷

3.5 Suların Çekilmesi ve Geminin Oturduğu Dağ

Tufanın süresiyle ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Tufan sonrasına dair de ayrıntılı bir açıklama aktarılmamıştır. Tufan hadisesinin sona ermesiyle alakalı, “*Denildi ki: Ey yer, suyunu yut ve ey gök suyunu tut! Su çekildi, iş bitirildi. Gemi Cudi'ye oturdu ve zalimler topluluğu Allah'ın rahmetinden uzak olsun*”³⁸⁸ mealindeki âyet görülmüş, âyette adı söylenmiş olan Cudi'nin, özel bir dağ

³⁸⁴ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/289.

³⁸⁵ Hûd 11/45.

³⁸⁶ Çetin, *Kıraatların Tefsire Etkisi*, 228-229.

³⁸⁷ Ünal, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kıraat Farklılıklarının Rolü*, 366.

³⁸⁸ Hûd 11/44.

ismi ya da herhangi bir dağa verilen cins isim olduğu düşünülmüştür. Yorumcuların bazılarına göre bu dağ Irak'ın Musul civarlarındadır.

İbn Kesîr'in Katade'den aktardığı rivayete göre ise, “Hz. Nûh (a.s.) ve yanındakiler gemiye Recep ayının onuncu günü binmişler, yüz elli gün suyun üzerinde kalmışlar, gemi Cudi Dağı'nın üzerinde bir ay durmuş ve gemiden çıkışları Muharrem ayının aşure günü olmuştur.”³⁸⁹

Yine bir rivayete göre Hz. Nûh (a.s.), Recep ayının ilk gününde gemiye binmiş; gemi altı ay sonra Muharrem ayının onunda aşure günü Cudi Dağı'nda karaya oturmuştur.³⁹⁰ Bu süre zarfında gemi Harem-i Şerif'in etrafında da bir hafta boyunca dolanmıştır. Tufan süresince Kâbe yükseltilmiş, Hacerü'l-Esved, Ebû Kubey's Dağı'na kaldırılmıştır. Hacerü'l-Esved, tufana kadar beyazken sonrasında siyaha dönmüştür. Gemi Yemen'e de gitmiştir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre de gemi Mekke'de, Kâbe'yi yedi kez tavaf etmiş; kırk gün dolaştıktan sonra Cudi Dağı'nda karaya oturmuştur.³⁹¹ Diğer bir rivayette ise gemi kırk gün kırk gece yağın yağmurun ardından, yüz elli gün dolaşmış, daha sonra Cezire topraklarındaki Cudi Dağı'na inmiştir.³⁹²

Gemiden aşure güne inildiği ve o gün de oruç tutulduğuna ilişkin olarak Ebû Cafer'in Ebû Hureyre'den aktardığı rivayetine göre, “Hz. Peygamber, Yahudilerden bir kısım insanlara uğramıştı. Onlar aşure günü oruç tutuyorlardı. Allah resulü ‘Bu oruç nedir?’ diye sorduğunda onlar ‘Bugün de Allah Musa'yı ve İsrailoğulları'nı suda boğulmaktan kurtardı ve yine bugün Firavun'u suda boğdu. Bugün de gemi Cudi üzerine oturdu. Nûh ve Mûsâ Allah'ın selamı ikisinin üzerine olsun, Allah'a şükür için bugün oruç tuttular.’ dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber ‘Ben Mûsâ'ya ve bugünün orucuna daha layığım.’ dedi ve ashabına ‘Sizden kim sabaha oruçlu

³⁸⁹ Halil İbrahim Açmaz, *Muhtelif Dinlerde Tufan* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi/Ph.D. Dissertation, 1991), 49.

³⁹⁰ Selim Özarslan, “İslamî Kaynaklara Göre Nûh Kavmi, Nûh Tufanı ve Nuh'un gemisinin yeri”, Uluslararası Hz. Nûh ve Cudi Dağı Sempozyumu, ed. Hamdi Gündoğar vd. (Şırnak: Şırnak Üniversitesi, 2013), 27-29.

³⁹¹ Özarslan, *İslamî Kaynaklara Göre Nûh Kavmi, Nûh Tufanı ve Nuh'un gemisinin yeri*, 27-29.

³⁹² Mustafa Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017), 1/101; Hüseyin Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tufanı ve Cudi Dağı* (Ankara: İlahiyat Yayınevi, 2013), 102.

*çıkıyorsa orucunu tamamlasın, kim de ailesinin yemeğinden bir şeyler yemişse günün kalanını tamamlansın” buyurmuştur.*³⁹³

Nihayet tufan sona ermiş, sular ağır ağır da olsa çekilmeye başlamıştır. Muharrem ayının onuncu gününde karaya ulaşan gemi, tufandan kurtulur kurtulmaz Hz. Nûh (a.s.) ve sahabeleri hemen o gün oruç tuttular. Karaya sağ salim olarak ayak bastıkları ve aldıkları görevi yerine getirdikleri için Allah’a çokça şükrettiler. Tufanın bitiminden hemen sonra yapılan bu ibadetler ile bunların yapılış sebeplerinin açıklanabilmesi için İbni Kesîr’in naklettiği “*Siyer bilginleri dediler ki: Gemi durunca Nûh, yeryüzünden haber getirmesi için kargayı gönderdi. Karga bir leş gördü ve gemiye dönmedi. Bunun üzerine güvercini gönderdi. Güvercin, gagasının arasındaki bir zeytin dalı ile döndü. Ayağına da çamur bulaşmıştı. Bunun üzerine Nûh, suların çekildiğini anladı. Bu sebeple karga için korku temennisinde bulundu. Karga bu nedenle evlerde duramaz. Güvercini de boynundaki yeşillik tacıyla taçlandırdı ve ona emniyet için dua etti. Bu sebeple güvercin evlerde yaşar. Nûh (a.s.) o gün oruç tuttu ve beraberindekilere de Allah'a şükür için oruç tutmalarını emretti*” rivayeti bu hususta insanları bilgi sahibi yapmaktadır.³⁹⁴ Fakat bu bilginin Tevrat’ta yer alan olayla birebir aynı olması bu bilginin İsrail kaynaklı olması ihtimalini güçlendirmektedir.

Bu anlatının bir başka versiyonu da İbn Cerîr’in İbn Abbas’tan aktardığı diğer rivayettir. Tufan’a ilişkin sayısal bilgiler vermek suretiyle tufanın başlama ve bitme gününün hangisi olduğu, geminin su yüzeyinde kalma süresinin ne kadar olduğu, geminin içinde bulunan kişilerin sayısının ne olduğu gibi sorulara cevaplar veren bu rivayet, Hz. Nûh’un (a.s.) sahabelerine oruç tutmalarını emrettiği yere kadar aynıdır. Gerisi ise şöyledir: “... *Gemi Cudi’nin alt kısmına aşure günü inmiştir. Hz. Nûh şükür orucu tutmuş yanındakilere de oruç tutmalarını söylemiş ve dağın eteğine bir köy kurarak adına Semânin demiştir. Bunlar bir süre sonra dillerini unutmuşlar ve böylece seksen tane dil meydana gelmiş; bunlardan biri de Arap dili olmuş, bazı*

³⁹³ Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *Hadislerle Kur’ân-ı Kerîm Tefsiri*, çev. Bekir Karlığa-Bedrettin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1993), 8/3934.

³⁹⁴ İbn Kesîr, *Hadislerle Kur’ân-ı Kerîm Tefsiri*, 8/3935.

diğerlerinin dillerini anlamaz olmuş ve Hz. Nûh da onları birbiriyle anlaştırmıştır.”³⁹⁵

Hz. Nûh (a.s.) ve peşinden gidenlerin gemide kaldıkları süre toplamda bir yıl on gün olmuştur. Hz. Nûh (a.s.) gemide bulunanları indirmiş ve gemiyi kilitleyerek oğlu olan Sam’a geminin anahtarını vermiştir. Bugün de yine aşure gününe denk gelmiştir. Hz. Nûh (a.s.) ve ona tabi olanlar Allah’a hamdetmek gayesiyle gemiden indikleri o gün oruç tutmuşlardır. Tufan öncesinde Hz. Nûh’un (a.s.) Kenze Mağarası’ndan alıp geminin üst bölmesinin ortasına koyduğu nakil olunan Hz. Âdem’in (a.s.) Cebrail tarafından getirilmiş olan naaşı ³⁹⁶ önceki mekânı olan Mekke’deki Kenze Mağarası’na yeniden gömülmüştür. Bir başka fikre göre ise Hz. Âdem’in (a.s.) naaşının defnedildiği yer Beytü’l-Makdis olmuştur. ³⁹⁷ Geminin üst bölmesinin ortasına konulan naaşın yerleştirilmesindeki temel amaç, gemideki kadın ve erkekleri birbirinden ayırmaktır. Ancak amaçlananın kadın ve erkeklerin gemide bir arada bulunmalarının mâni olunması olduğu halde, Hz. Nûh’un (a.s.) oğlu Ham eşiyle ilişkiye girmiş ve bu suçundan ötürü de siyah vücutlu insanların büyüğü olmuştur. ³⁹⁸ Bu nakilde üzerinde durulan Hâm’ın eşiyle babası tarafından yasaklanan birlikteliğe yanaşması vaziyetinin Tevrat’ın Ham’la alakalı ifadesinin bir tezahürü olduğunu söylemek mümkündür. Netice itibariyle geminin gezindiği mühletle ilgili nakillerde kırk gün, yüz elli gün ve altı ay gibi çeşitli fikirler bulunsa da geminin Cudi Dağı’nda karar kıldığı müsterektiler.

“(Gemi) gözlerimiz önünde akıp gitmekteydi. Küfredilip nankörlük edilmiş olan Nûh’a bir mükâfat olmak üzere ant olsun biz bunu bir âyet olarak bıraktık. Fakat öğüt alıp düşünen var mı?”³⁹⁹

Rivayetler içerisinde geminin kendisinin ya da halklar arasında anılmak için, onun misalinin ibret olarak bırakıldığı yer almaktadır. Tufan ile ulaşan ceza da geminin kendisi de beşeriyete ders emaresidir. Gemi doğru yola isteklendirme ve özendirme

³⁹⁵ Açmaz, *Muhtelif Dinlerde Tufan*, 50; İbn Kesîr, *Hadislerle Kur’ân-ı Kerîm Tefsiri*, 8/3933-3934.

³⁹⁶ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 1/97.

³⁹⁷ Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tufanı ve Cudi Dağı*, 105.

³⁹⁸ Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tufanı ve Cudi Dağı*, 95.

³⁹⁹ el-Kamer 54/14-15.

vesilesi olabileceği gibi, bir korkutma ve vazgeçirme unsuru da olabilir.⁴⁰⁰ Gemi bu haliyle yıllar boyunca insanlara, Allah’a itaatsizlik edenlerin akıbetlerinin ne denli korkunç olduğunu, Müminlerin de nasıl selamete çıkarıldığını aydınlatmaktadır.⁴⁰¹

*“Ona denildi ki: Ey Nûh! Sana ve seninle birlikte bulunanlardan birçok ümmete bizden esenlik ve bereketlerle (gemiden) in. Daha birtakım ümmetler de olacak ki, biz onları (dünyada) yararlandıracağız. Sonra da bizden kendilerine elem dolu bir azap dokunacak.”*⁴⁰²

Tufan hadisesi sonlandığı zaman Hz. Nûh (a.s.), yerküre üzerinde faydalanılabilecek yaşam belirtisi bir varlık ve bitki bulunmadığını anladığında nasıl yaşanacağı, aslı ihtiyaçların nasıl giderileceği konusunda kaygıya kapılmıştır. *“Bizden esenlik ve bereketlerle (gemiden) in”* diye buyrulunca da bu kaygıları ortadan kalkmıştır. Allah, Hz. Nûh’a (a.s.), gemiden çıktığında ilk olarak selâm ve selâmet, daha sonra da bereket vaat etmiştir. Âyetteki ifade, güvenli bir ortamda ve bol rızık içinde bulunulacağı ve her çeşit meşakkat karşısında bir güvenliğin, huzurun yer aldığına işaret edildiği biçiminde anlatılmıştır.⁴⁰³ Esasen geminin karar kıldığı mekân olarak belirtilen Cudi sözcüğü bolluk ve bereket manası da içermektedir. Âyette yer alan esenlik ve bereket sözcükleri her çeşit zorluk karşısında güvenlik teçhizatı olarak anlaşılabilir. İhbit’ten gelen emir, gemiden ayrılıp, dağın üzerine karar kılma noktasında bir buyruğa karşılık gelebileceği gibi, dağdan ovalara karar kılma noktasında bir buyruğa da karşılık gelebilir.⁴⁰⁴

Mes’ûdî’nin aktardığı rivayete göre, tufan hadisesi akabinde Allah’ın sulara vermiş olduğu emre ihmalci bir tavır takınan sular tuzlu, hızlı tavır takınan sular ise tatlı su olmuştur. Yerin içine almaktan çekindiği sular da oyuklara dolup denizleri meydana getirmiştir.⁴⁰⁵

İslam kaynaklarındaki tufan nakillerinde bazı bilgilerin de İsrail menşeli olduğu açıklaması yapılmıştır. Bu nakillerde efsaneleşmiş ve hiçbir dayanağı olmayan

⁴⁰⁰ Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tufanı ve Cudi Dağı*, 84.

⁴⁰¹ Açmaz, *Muhtelif Dinlerde Tufan*, 51.

⁴⁰² Hûd 11/48.

⁴⁰³ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 18/7-8.

⁴⁰⁴ Râzî, *Mefâtihu’l-gayb*, 18/7-8.

⁴⁰⁵ Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tufanı ve Cudi Dağı*, 105.

anlatımların yer aldığı ifade edilmiştir.⁴⁰⁶ Fakat Hz. İsa'nın yaşama döndürdüğü insanın gemiyle ilgili bilgiler vermesi, bir haftalık zaman dilimi süresince geminin Harem'in etrafında tavaf etmesi, Kâbe'nin semaya yükseltilmesi ve Ebû Kubey's Dağı'na Hacerü'l-Esvet'in gizlenmesi gibi anlatımların İsrail kaynaklı olduğu⁴⁰⁷ tarzında yorumlar dile getirilse de Yahudi literatürlerinde geminin Müslümanlar tarafından mübarek görülen Kâbe'nin çevresinde tavaf ettiği tarzındaki bir rivayetle bulunması çok da makul değildir.

3.5.1 Kıraat Farklılığı ve Tefsire Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Nûh (a.s.) kıssasının yukarıda anlatılan kısmına dair âyetler, kıraat farklılıkları bakımından ele alınacaktır. Öncelikle kıraat farklılığı olan âyet ve anlamı verilecek, sonra da kıraat farklılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan manalar tespit edilmeye çalışılacaktır.

وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ

“Ve şöyle dua et: ‘Rabbim! Beni mübarek bir inîşle indir. Sen iskân edenlerin en hayırlısıdır.”⁴⁰⁸

Tablo 3.30 Nûh kıssasında yer alıp farklı şekilde okunan مُنْزَلًا (Münzelen) kelimesiyle ilgili bilgiler

Kelime	Okunuş	Anlam	Kıraat Tasnifi	Kâri
1) مُنْزَلًا	Münzelen	Mübarek bir inîş	Aşere	Nâfî‘, İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Âsım, Hamza, Kisâî, Ebû Ca‘fer, Ya‘kûb, Halef
2) مَنْزِلًا	Menzilen	Bereketli bir yer	Aşereden râvi	Ebû Bekir Şu‘be

Yukarıdaki âyetle altı çizili kelimenin farklı okunuşları bulunmaktadır. Ebû Bekir Şu‘be (öl. 193/808) bu kelimeyi مَنْزِلًا olarak okumuştur. Diğer kıraat imamları ise

⁴⁰⁶ Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tufanı ve Cudi Dağı*, 42.

⁴⁰⁷ Açmaz, *Muhtelif Dinlerde Tufan*, 51.

⁴⁰⁸ el-Mü‘minûn 23/29.

âyette olduğu gibi مُنْزَلًا olarak tilâvet etmişlerdir.⁴⁰⁹ مُنْزَلًا kıraatini aşere (on kıraat) imamları, مُنْزَلًا kıraatini ise aşereden Âsım'ın râvisi Ebû Bekir Şu'be tercih etmiştir.

مُنْزَلًا okunuşuna göre anlam âyette olduğu gibi “*Rabbim! Beni mübarek bir inişle indir*” şeklindedir. مُنْزَلًا okunuşuna göre ise anlam “*Rabbim! Beni bereketli bir yere indir*” şeklinde tezahür etmektedir.⁴¹⁰

İki kıraat de birlikte düşünüldüğünde Hz. Nûh (a.s.), Allah'tan ilk önce geminin güvenli bir şekilde demir atmasını, daha sonra da demir atılan yerin bereketli olmasını murat ediyor. Bu şekilde iki kıraat de birbirini tamamlayarak anlamda zenginlik oluşturmaktadır.

3.6 Tufanın Evrenselliği

Tufan hadisesinin bölgesel mi yoksa evrensel mi olduğu konusunda görüş ayrılığı bulunmaktadır. Tufanın bölgesel olduğunu savunanlar Hz. Nûh'un (a.s.) bütün insanlığa değil sadece kavmine peygamber olarak gönderilişini belirten âyeti⁴¹¹ delil olarak gösterirler. Bu âyette yer alan ifadelerden Hz. Nûh'un (a.s.) peygamberliğinin genel olmadığına yani dünyadaki tüm insanlara hitap etmediğine dolayısıyla peygamberliğinin hususi olduğuna işaret ederler. Bundan dolayı da cezayı yalnızca gönderilmiş olduğu kavminin hak ettiğini söylerler. Buna göre tufan olayının yerel olup bu kavmin hayat sürdüğü yörede gerçekleştiğini tüm dünyayı kapsamadığını belirtirler. Tufanın bölgesel olduğunu savunanların ileri sürdükleri bir başka delil ise tufanın emarelerine dair bilgilerle yalnızca Mezopotamya bölgesinde karşılaşılmıştır. Mezopotamya bölgesi dışında bulunan yerlerde günümüz bilgiler ışığında tufanla ilgili elle tutulur verilerin olmadığını ifade etmektedirler. Bu gibi hususların tufanın mahallî olduğuna dair önemli belirtiler olduğu söylenebilir.⁴¹² Tufanın küresel olduğunu savunanlar ise “*Nûh: Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!*”⁴¹³ ve “*Daha önce Nûh da dua etmiş, biz onun duasını kabul etmiştik. Böylece, kendisini ve (iman eden) yakınlarını büyük sıkıntıdan*

⁴⁰⁹ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/328.

⁴¹⁰ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/228.

⁴¹¹ Hûd 11/65.

⁴¹² Bahattin Dartma, “Nuh Tufanının Zamanı ve Zemini”, *II. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu*, ed. Oktay Belli (İstanbul: Ağrı Valiliği Kültür Yayınları, 2009), 154.

⁴¹³ Nûh 71/26.

kurtarmıştık”⁴¹⁴ âyetlerinden destek almaktadırlar. Buna göre Hz. Nûh’un (a.s.) yapmış olduğu bu duası ve bu duanın kabul edilmesi tufanla beraber imansız olan insanların tamamının yeryüzünden silinip gittiğini göstermektedir. Öte yandan gemiye her çiftin alınmasının emredilmesini⁴¹⁵, başka bir bölgeye hicret etmek yerine gemi yapımının emredilmesini⁴¹⁶ de tufanın küresel olduğuna dair kanıt olarak göstermektedirler. Bunların yanı sıra tufanla ilgili rivayetlerin dünyanın birçok yerinde var olması ve insanlığın Hz. Nûh’un (a.s.) soyundan gelmesi tufanın evrenselliğini savunanların elini güçlendirmektedir.⁴¹⁷ Netice itibariyle bu konuyla alakalı açık bir nas bulunmadığı için tam olarak tufanın bölgesel mi yoksa evrensel mi olduğu bilinmemektedir. Sadece âyetlerden, rivayetlerden hareket ederek yukarıda ortaya konulan bir takım çıkarımlar yapılabilmektedir. Dolayısıyla tufanın zemini hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

⁴¹⁴ el-Enbiyâ 21/76.

⁴¹⁵ Hûd 11/40.

⁴¹⁶ el-Mü’minûn 23/27.

⁴¹⁷ İbrahim Kutluay, “Tûfandan Sonra İnsan Neslinin Hz. Nûh’un Üç Oğlu Vasıtasıyla Devam Ettiğine Dair Rivayetlerin Tahlili”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 15/1 (2015), 15-41.

4. SONUÇ

Allah, insanların dünya hayatını nasıl yaşamaları gerektiği hususunda bilgilendirmek ve yol göstermek için peygamberler göndermiştir. Özel olarak seçtiği bu peygamberleri vasıtasıyla insanlarla irtibat kurarak, insanların düşmüş oldukları karanlık kuyudan çekip çıkarmanın yollarını göstermiştir. Hz. Nûh da (a.s.) Allah tarafından insanların kurtuluşa ulaşmasını sağlamak için gönderilmiş yüce bir peygamberdir. Ülü'l-azm peygamberlerden biri olan Hz. Nûh'un (a.s.) Kur'ân-ı Kerîm'de adı tam olarak 43 defa geçmekte olup müstakil bir sûreye de bizzat onun ismi verilmiştir. O, insanlık tarihinin dönüm noktası olan tufan hadisesinin baş aktörüdür. Bu bağlamda inanan kimselere düşen bu kıssayı en doğru şekilde anlamaktır. Kıssayı daha iyi anlamak için sağlam rivayetlere ihtiyaç vardır. Bu rivayetler arasında kıraatlerin yeri büyüktür.

Kur'ân-ı Kerîm'in bazı kelimelerine bakıldığında farklı kıraatler bulunmaktadır. Bu kıraat farklılıklarından bazıları doğrudan anlama etki etmeyen nitelikte olup sadece ses çeşitliliği sağlamaktadır. Öte yandan bazı okuyuşlar ise metnin anlamını doğrudan değiştiren bir özelliğe sahiptir. Bu okuyuşların hareke farklılığı, bab değişikliği, mazi-muzari çeşitliliği, isimlerdeki tekillik-çoğulluk farklılığı gibi özellikleri bulunduğu görülmektedir. Bu özellikteki farklılıklar anlam üzerinde etki oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu durum metnin farklı okunmasına ve anlaşılmasına sebep olmaktadır. Bu da kıraat farklılıkların Hz. Nûh (a.s.) kıssasını daha iyi anlamak adına önem arz ettiğini göstermektedir.

Hz. Nûh (a.s.) kıssa ve isim olarak toplamda 30 sûrede 134 âyette yer almaktadır. Bu sûre ve âyetler şöyledir: Âl-i İmrân 3/33; en-Nisâ 4/163; el-En'âm 6/84; el-A'râf 7/59-64, 69; et-Tevbe 9/70; Yûnus 10/71-74; Hûd 11/25-49, 89; İbrâhîm 14/9; el-İsrâ 17/3, 17; Meryem 19/58; el-Enbiyâ 21/76-77; el-Hac 22/42; el-Mü'minûn 23/23-31; el-Furkân 25/37; eş-Şuarâ 26/105-121; el-Ankebût 29/14-15; el-Ahzâb 33/7; Yâsîn 36/41; es-Sâffât 37/75-83; Sâd 38/12; el-Mü'min 40/5, 31; eş-Şûrâ 42/13; Kâf 50/12; ez-Zâriyât 51/46; en-Necm 53/52; el-Kamer 54/9-15; el-Hadîd 57/26; et-Tahrîm 66/10; el-Hâkka 69/11-12; Nûh 71/1-28. Anlama etki eden kıraat farklılıkları ise 9 sûrede 25 âyette bulunmaktadır. Bu sûre ve âyetler de şunlardır: el-A'râf 7/59, 62,

64; Yûnus 10/71; Hûd 11/25, 27-28, 36, 40-41-42-43, 46; el-Mü'minûn 23/29; eş-Şuarâ 26/111, 113; ez-Zâriyât 51/46; el-Kamer 54/11-12, 14; et-Tahrîm 66/10; Nûh 71/15, 21, 23, 25. Bu çalışmada Hz. Nûh (a.s.) kıssasının geçtiği âyetlerde yer alan anlama etki eden kıraatler incelenmiştir. Buna göre ikinci bölümde işlenen Hz. Nûh'un tufan öncesi kavmiyle mücadelesi ve tufanın habercileriyle ilgili başlıkta 5 sûrede 13 âyetle 16 adet anlama etki eden kıraat farklılığının bulunduğu görülmüştür. Üçüncü bölümde yer verilen tufana hazırlanma süreci ve tufan hadisesi ile ilgili başlıkta ise 5 sûrede 12 âyetle 17 adet anlama etki eden kıraat farklılığı tespit edilmiştir. Toplamda 33 kıraat farklılığı saptanmıştır. Söz konusu kıraat farklılıklarından bazılarını aşere (on kıraat) imamlarının tercihi, bazılarını ise aşere haricindeki imamların tercihi oluşturmuştur.

Tablo 4.31 Nûh kıssasında anlama etki eden kıraat farklılıklarının dağılımı

Sûre	Âyet
A'râf	59, 62, 64
Yûnus	71
Hûd	25, 27-28, 36, 40-41-42-43, 46
Mü'minûn	29
Şuarâ	111, 113
Zâriyât	46
Kamer	11-12, 14
Tahrîm	10
Nûh	15, 21, 23, 25

Çalışmada yer verilen bu kıraat farklılıkları, Hz. Nûh (a.s.) kıssasına daha geniş açıdan bakmayı ve kıssa hakkında farklı yorumlarda bulunabilmeyi sağlamıştır. Hz. Nûh'un (a.s.) kendisini, mücadelesini ve kavmini dolayısıyla bu kıssanın mesajını daha iyi anlamaya vesile olmuştur. Mesela “Nûh kavminin putlara tapması” başlığında değerlendirilen Nûh 71/23. âyetle bir kıraat vedd isimli putun Nûh kavmine ait olduğunu, diğer kıraat ise Kureyş kavmine ait olduğunu göstermiştir. Yine aynı başlık altında Nûh 71/25. âyetle bir kıraat tufanda boğulan insanların tek bir günah sebebiyle boğulduğunu ifade ederken, diğer kıraat birden fazla günahları sebebiyle boğulduklarını beyan etmiştir. “Kavmin Hz. Nûh'u (a.s.) yalanlamaları” başlığında ele alınan el-A'râf 7/64. âyetle bir kıraat Nûh kavminin körlüğünün sonradan ortaya çıktığını ifade ederken, diğer kıraat bu kavmin körlüğünün köklü ve sabit olduğunu ifade etmiştir. “Kavmin Hz. Nûh'u (a.s.) deli olmakla ve sapıklıkla suçlamaları” başlığı altındaki el-A'râf 7/62. âyetle bir kıraat Hz. Nûh'un (a.s.) tebliğ

vazifesini çokça, aşırı bir şekilde yaptığını ifade ederken, diğer kıraat tebliğ vazifesini hafif bir şekilde yaptığını belirtmiştir. “Beşer olması sebebiyle Hz. Nûh’a (a.s.) inanmamaları” başlığı altında bulunan Hûd 11/28. âyette bir kıraat kafaları karışık olanın halk ve ayak takımı olduğunu ortaya koyarken, diğer kıraat kafaları karışık olanın liderler ve reisler olduğunu ifade etmiştir. “Kibirlenip inananları hor görmeleri” başlığı altındaki eş-Şuarâ 26/111. âyette bir kıraat Hz. Nûh’a (a.s.) önceden bazı kimselerin uyduğunu gösterirken, diğer kıraat tabi olma işinin devam ettiğini beyan etmiştir. Yine aynı başlık altında eş-Şuarâ 26/113. âyette bir kıraat anlama işinin öznesi olarak müminleri kastederken, diğer kıraat anlama işinin öznesi olarak mele’ takımı denilen elit tabakayı kastetmiştir. “Hz. Nûh’un (a.s.) tevhide davetteki yöntemi” başlığında Nûh 71/15. âyette bir kıraat Hz. Nûh’un (a.s.) evrenin uyumundan bahsettiği sırada inanan insanlarla aynı ortamda olduğunu yansıtırken, diğer kıraat müşriklerle aynı ortamda olduğunu yansıtmıştır. “Hz. Nûh’un (a.s.) eşinin hıyaneti” başlığı altındaki et-Tahrîm 66/10. âyette bir kıraat Hz. Nûh (a.s.) ve Hz. Lût (a.s.) peygamberlerin hanımlarını Allah’ın azabından koruyamadığını ifade ederken, diğer kıraat bu hanımların kendilerini Allah’ın azabından koruyamadığını ifade etmiştir. “Hz. Nûh’a (a.s.) geminin inşası emrinin gelmesi” başlığı altında Yûnus 10/71. âyette bir kıraat Hz. Nûh’un (a.s.) peygamber olarak kalmasının kavminin gücüne gittiğini belirtirken, diğer kıraat uzun bir müddet aralarında kalmasının onurlarına dokunduğunu belirtmiştir. “Geminin yolcuları” başlığı altındaki Hûd 11/40. âyette bir kıraat hayvanların birer çiftinin gemiye alınmasını belirtirken, diğer kıraat çiftleşmesi mümkün olan her canlıdan birer çiftin gemiye alınmasını belirtmiştir. “Tufan olayı” başlığı altında Hûd 11/41. âyette bir kıraat geminin kendisinin yüzdüğünü ve aktığını ifade ederken, diğer kıraat gemiyi Allah’ın yüzdürdüğünü ve akıttığını ifade etmiştir. Yine aynı başlık altında el-Kamer 54/14. âyette bir kıraat geminin kâfirlere bir ceza olarak gözetim altında yüzüp durduğunu ifade ederken, diğer kıraat geminin Hz. Nûh’a (a.s.) mükâfat olarak yüzüp durduğunu ifade etmiştir. “Hz. Nûh’un (a.s.) oğlu ile ilgili sözü” başlığı altındaki Hûd 11/42. âyette bir kıraat Hz. Nûh’un (a.s.) oğlunun üvey oğlu olduğunu ifade ederken, diğer kıraat öz oğlu olduğunu ifade etmiştir. Bu şekilde tespit edilen kıraat farklılıkları, müfessirlere Hz. Nûh (a.s.) kıssasına farklı pencerelerden bakabilme imkânı sağlamış ve onların elde edecekleri verilerin çoğalmasına zemin hazırlamıştır. Binaenaleyh bu

çalışmayla bir kez daha yapılacak tefsir çalışmalarında kıraatlerin göz ardı edilemeyeceği görülmüştür.

Yukarıda beyan edilen hususlara ilave olarak klasik tefsirlerin pek çoğunda âyetlerdeki anlama etki eden kıraat farklılığına değinildiği ve bu okuyuş çeşitliliğinin anlam üzerindeki etkisinin ele alındığına şahit olunmuştur. Zikri geçen konuda özellikle İbn Atiyye, Ferrâ', Zemahşerî, Râzî gibi müfessirlerin öne çıktığını söylemek mümkündür.

Netice itibariyle bu çalışmada Hz. Nûh (a.s.) kıssası özelinde manada değişikliklere sebep olan kıraatlerin bazen aynı âyetten farklı manaların çıkarılmasına zemin hazırladığı bazen de bu farklılıkların birbirlerini destekleyerek âyetin daha iyi anlaşılmasına ve tefsirine doğrudan katkı sağladığı görülmüştür. Bu bağlamda kıraat farklılıklarının kıssada oluşturduğu bu etkiye binaen kıraat ilminin tefsir ilmine büyük katkılar sağlayan önemli bir ilim dalı olduğunu söylemek gerekir. Sonuç olarak tefsir faaliyetlerinde kıraat verilerinden müstağni kalınamayacağı bir çalışmayla daha tespit edilmiş olmaktadır.

KAYNAKLAR

- Açmaz, Halil İbrahim. *Muhtelif Dinlerde Tufan*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991.
- Ahmed, Muhammed vd. *Mukaddimat fi'l-kıraat*. Ürdün: Daru Ammar, 2001.
- Alper, Hülya. “Tekzip”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 8 Mayıs 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tekzip>
- Âlûsî, Şehâbeddin Mahmûd. *Rûhu'l-me'ânî fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'î'l-mesânî*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Aydın, Hayati. “Şüphe Edilmez Bir Hakikat Olarak Hz. Nuh Ve Tufan Olayı”. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2019), 39-50.
- Bağdâdî, Alî b. Muhammed. *Zâdü'l-mesîr fî ilmi't-tefsîr*. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1984.
- Belhî, Ebü'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân b. Beşîr el-Ezdî. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. nşr. Abdullah Mahmûd Şehhâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1. Basım, 2002.
- Beyzâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd. *Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl*. thk. Muhamed Abdurrahman el-Mar'aşlî. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Birişik, Abdülhamit. “Kıraat”. *DİA*. Erişim 5 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kıraat--ilim>
- Birişik, Abdülhamit. *Kıraat İlmi ve Tarihi*. Bursa: Emin Yayınları, 3. Basım, 2018.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Rûhu'l-Beyân Tefsiri*. çev. Abdullah Öz vd. 10 Cilt. İstanbul: Damla Yayınevi, 8. Basım, 2012.
- Cezerî, Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf. *en-Neşr fî'l kırá'âti'l-'aşr*. thk. Ali Muhammed ed-Dabbâ'. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1976.

- Cezerî, Ebû'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf. *Müncidü'l-Mukriîn ve Mürşidü't-tâlibîn*. thk. Muhammed Temim ez-Zubî. Medine: Mektebetü'l-Kudüs, 1980.
- Coşkun, Hatice (ed.). *Kısas-ı Enbiyâ*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Çağrı, Mustafa. “Yalan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 8 Mayıs 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yalan>
- Çetin, Abdurrahman. *Kıraatlerin Tefsire Etkisi*. İstanbul: Marifet Yayınları, 2001.
- Çetin, Abdurrahman. *Kur'ân-ı Kerîm'in İndirildiği Yedi Harf ve Kırâatler*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2. Basım, 2010.
- Çetin, Abdurrahman. “Tilâvet”. *DİA*. Erişim 7 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tilavet>
- Dağ, Mehmet. *Geleneksel Kırâat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*. İstanbul: İSAM, 2011.
- Dânî, Ebû Amr Osmân b. Saîd b. Osmân. *et-Teyisîr fî'l-kırâ'âtî's-seb'î*. thk. Halef b. Hamûd b. Sâlim eş-Şağdelî. Suudi Arabistan: Dâru'l Endülüs, 1. Basım, 2015.
- Dartma, Bahattin. “Nuh Tufanının Zamanı ve Zemini”. *II. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu*. ed. Oktay Belli. İstanbul: Ağrı Valiliği Kültür Yayınları, 1. Basım, 2009.
- Dimyâtî, Ahmed Muhammed Bennâ. *İthâfu fudalâi'l-beşer bi'l-kırâati'l-erbaate 'aşer*. thk. Şa'bân Muhammed İsmail. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1987.
- Dinçer, Ferit. “Kur'ân'da “İnne” Edatının Kullanım Şekilleri ve Anlamı”. *Din ve Bilim- Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 3/1 (Haziran 2020), 16-33.
- Endelüsî, Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân. *el-Bahrü'l-muhî*. thk. Adil Ahmed Abdulmevcut - Ali Muhammed Muavvid. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993.

Endelüsî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Şureyh. *el-Kâfî fî kıraâti's-seb'*. thk. Ahmed Mahmud Abdussemei 'eş-Şafîi. Beyrut: y.y., ts.

Ferâhîdî, Ebû Abdîrrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm. *Kitâbü'l-'Ayn*. nşr. Abdulhamid Hindavi. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye. 2003.

Ferrâ', Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Ziyâd b. Abdillâh el-Absî. *Me'âni'l-Kur'ân*. nşr. Ahmed Yûsuf Necâtî - M. Ali en-Neccâr. 3 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Misriyye, 1. Basım, 1955.

Fırat, Yavuz. "Kıraat Tertîl ve Tilâvet Kavramlarının Anlamsal Araştırma ve Karşılaştırması". *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13 (2002), 257-273.

Güloğlu, Nazife Vildan. *Kur'ân-ı Kerîm'de Tilâvet*. Bursa: Emin Yayınları, 1. Baskı, 2020.

Güloğlu, Nazife Vildan. "Sâbûnî'nin Ravâiu'l-Beyân Tefsîru Âyâtî'l-Ahkâm Adlı Eserinde Kıraatler". *Muhammed Ali es-Sâbûnî ve Tefsir İlmindeki Yeri*. ed. Zeki Keskin. 157-178. Ankara: Grafiker Yayınları, 2022.

Güloğlu, Nazife Vildan – Emiroğlu, Ufuk. "İmam Nâfî ve İmam Âsım Kıraatleri Arasındaki Manaya Etki Eden Ferşî Farklılıklar". *İsamveri*. Erişim 17 Mayıs 2023. https://isamveri.org/pdfdrng/G01207/2022/2022_GULOGLN.pdf

Güncel Türkçe Sözlük. Erişim 8 Mayıs 2023. <http://sozluk.gov.tr>

Güneş, Hüseyin. *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nûh Tufanı ve Cudi Dağı*. Ankara: İlahiyat Yayınevi, 2013.

Hamevî, Muhammed b. Alî el-Feyyûmî. *el-Misbâhu'l-münîr*. nşr. Abdülazîm eş-Şinnâvî. Kahire: Daru'l-Maarif, ts.

Harman, Ömer Faruk. "Tûfan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 5 Aralık 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tufan#1>

Hatîb, Abdüllatîf. *Mu'cemü'l-kırâât*. 11 Cilt. Dimaşk: Dâru Sa'diddîn, 2002.

Hemedânî, Ebû Yûsuf Müntecebüddîn Hüseyin b. Ebi'l-İz b. Reşîd. *el-Ferîd fî i'râbi'l-Kur'âni'l-mecîd*. thk. Muhammed Nizâmuddîn el-Fetîh. Medine: Dâru'z-Zemân, 1. Basım, 2006.

Hindavî, Ali İsmail Seyyid. *el-Camîu'l-mufîd fî şerhi's-şatibiyye fî'l-kıraati's-seb'a*. İskenderiyye: Daru'l-Kimme, 2011.

Hûr, Âdil Abdulkadir. *Tefsîru'l-Kur'ân bi'l-Kirâati'l-Kur'âniyyeti'l-Aşer*. Gazze: el-Camiatü'l-İslamiyye, 2011.

İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî el-Endelüsî. *el-Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfî Muhammed. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 2001.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İsmâîl b. Ömer. *Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri*. çev. Bekir Karlığa-Bedrettin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1993.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İsmâîl b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. thk. Abdullah İbn Abdulhasan et-Türkî. b.y.: Merkezü'l-Bahûsü ve'd-Dirâseti'l-Arabiyyeti ve'l-İslâmiyyeti, ts.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İsmâîl b. Ömer. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*. thk. Sâmi Muhammed es-Selâm. Riyad: Dâru Tayyibe li'n-Neşr ve't-Tevzî', 1997.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem b. Ali Ebu'l-Fadl Cemâlüddin el-Ensârî er-Ruveyfî'î. *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Daru Sâdır, 1968.

İbn Muhaysın, Muhammed Salim. *el-Muğnî fî Tevcihi'l-Kıraati'l-Aşri'l-Mütevâtire*. Beyrut: y.y., 1993.

İbn Sa'd, Muhammed. *Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, ts.

İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec. *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. nşr. M. Züheyr eş-Şâvîş. 9 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1984.

İbnü'l-Esîr, İzzeddin. *el-Kâmil fî't-Târih*. thk. Ebu'l-Fidâ' Abdullah el-Kâzî. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1987.

İsfahânî, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb. *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân*. nşr. Safvân Adnân Dâvûdî. Dimaşk-Beyrut: Dâru'l-Kalem-Dâru's-Şâmiye, 2009.

Karaçam, İsmail. *Kur'an'ın Nüzulü ve Kıraatı*. İstanbul: İfav Yayınları, 2012.

- Keskin, Hasan. “Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nûh Sûresi’nin İncelenmesi”. *Cumhuriyet Üniversitesi İFD* 13/2 (2009), 69-116.
- Kindî, Ya’kûb b. İshak. *Resâ’ilü’l-Kindî el-felsefiyye*. nşr. M. Abdülhâdî Ebû Rîde. Kahire: Daru’l-Fikri’l-Arabi, 1950.
- Köksal, Mustafa Asım. *Peygamberler Tarihi*. 2 Cilt. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 24. Basım, 2017.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed. *el-Câmi’ li-Âhkâmi’l-Kur’ân*. thk. Şeyh Hişam Buhârî. Riyad: Dâru Âlemi’l-Kütüb, 2003.
- Kutluay, İbrahim. “Tûfandan Sonra İnsan Neslinin Hz. Nûh’un Üç Oğlu Vasıtasıyla Devam Ettiğine Dair Rivayetlerin Tahlili”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 15/1 (2015), 15-41.
- Kutluer, İlhan. “İnsan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 8 Mayıs 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/insan>
- Kutub, Seyyid. *Fî Zılâli’l-Kur’ân*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru’s-Şurûk, 2003.
- Macit, Nadim. *Hz. Nuh ve Nübüvveti*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Martı, Huriye – Han, Abdurrahman. “Hz. Nuh’un Hayatı Ekseninde “Aile Olmak” Üzerine Yeniden Düşünmek”. *Gümüşhane Üniversitesi İFD* 5/9 (Mayıs 2016), 97-105.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr. *Te’vilâtü’l-Kur’ân*. thk. Ahmet Vanlıoğlu vd.. İstanbul: Mizan Yayınevi, 2006.
- Mâverîdî, Muhammed b. Habîb el-Basrî. *Edebü’l-Dünyâ ve’l-Dîn*. çev. Ersan Urcan. İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2018.
- Mekkî b. Ebî Tâlib, Ebû Muhammed Hammûş b. Muhammed el-Kaysî. *el-Hidâye ilâ bulûgi’n-nihâye fî ‘ilmi me’âni’l-Kur’ân ve tefsîrihî ve aḥkâmihî ve cümelin min fûnûni ‘ulûmih*. 12 Cilt. Birleşik Arap Emirlikleri: Câmiatü’s-Şâriga, 1. Basım, 2008.
- Mevdûdî, Ebû’l-A’lâ. *Tefhîmü’l-Kur’ân*. çev. Muhammed Han Kayanî vd. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.

- Nehhâs, Ebû Ca'fer. *Me'âni'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Ali es-Sâbûnî. Mekke: Câmiatü Ümmü'l-Kurâ, 1. Basım, 1988.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd. *Medârikü't-tenzîl ve hakâ'iku't-te'vîl*. thk. Yûsuf Ali Bedîvî. Beyrut: Dâru'l-Kalemü't-Tayyib, 1. Basım, 1998.
- Nisâbü'rî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî. *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*. nşr. Ebû Muhammed İbn Âşûr. 10 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1. Basım, 2002.
- Ömer, Ahmed Muhtar- Mükrem, Abdül'âl Salim. *Mu'cemü'l-kırâati'l-Kur'âniyye*. 8 Cilt. Kuveyt: Câmiatü'l-Kuveyt, 2. Basım, 1988.
- Önen, Hacı. "Kıraatların Fikhî Hükümlere Etkisi". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (2013), 1-24.
- Özarslan, Selim. "İslâmî Kaynaklara Göre Nûh Kavmi, Nûh Tufanı ve Nuh'un Gemisinin Yeri". *Uluslararası Hz. Nûh ve Cudi Dağı Sempozyumu*. ed. Hamdi Gündoğar vd. 27-32. Şırnak: Şırnak Üniversitesi, 2013.
- Özgel, İshak. "Tarihsel Yorum Perspektifiyle Kur'an'da Muhalliflerin Peygamberlere Tepkileri". *İsamveri*. Erişim 15 Mayıs 2023. https://isamveri.org/pdfdrg/D02423/2003_8/2003_8_OZGELI.pdf
- Öznurhan, Halim. "İstilah". *TDV İslam Ansiklopedisi*. Erişim 5 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/istilah>
- Râzî Taberistânî, Ebû Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Mefâtihu'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1. Basım, 1981.
- Rıdvan, Abdurraûf. *Tefsîru'l-Kur'ân bi'l-Kırâati'l-Kur'âniyyeti'l-Aşer*. Gazze: el-Camiatü'l-İslamiyye, 2007.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kur'ânü'l-Kerim, 4. Basım, 1981.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *en-Nübüvvet ve'l-Enbiya*. Dımaşk: Mektebetü'l-Gazâlî, 3. Basım, 1985.
- Sâlih, Subhi. *Hadîs İlimleri ve Hadîs İstilahları*. çev. Yaşar Kandemir. Ankara: DİB, 1973.

- Sekenî, Fâtine Tevfik. *Tefsîru'l-Kur'an bi'l-Kirâati'l-Kur'âniyyeti'l-Aşer*. Gazze: el-Camiatü'l-İslamiyye, 2006.
- Semerkindî, Ebü'l-Leys İmâmü'l-hüdâ Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm. *Tefsîru es-Semerkindî*. thk. Ali Muhammed Muavvid vd. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1. Basım, 1993.
- Süyûtî eş-Şâfiî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî. *el-İtkan fî ulumi'l-Kur'an*. nşr. Mustafa Dîb el-Bugâ. Dımaşk: Dâru İbn Kesir, 1987.
- Süyûtî eş-Şâfiî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî. *ed-Dürrü'l-mensûr fî't-tefsîr bi'l-me'sûr*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2011.
- Tabâtabâî, Muhammed Hüseyin. *el-Mizân fî Tefsîri'l-Kur'an*. 22 Cilt. Beyrut: Müessesetü'l-Âlemi li'l-Matbûât, 1. Basım, 1997.
- Taberî el-Bağdâdî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmulî. *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'an*. thk. Abdullah İbn Abdulhasan et-Türkî. Kahire: Merkezü'l-Bahûsü ve'd-Dirâseti'l-Arabiyyeti ve'l-İslâmiyyeti, 2001.
- Taberî el-Bağdâdî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmulî. *Taberî Tefsîri*. çev. Hasan Karakaya – Kerim Aytekin. 9 Cilt. İstanbul: Hisar Yayınevi, 1996.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Taberi Tarihi*. thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim. Mısır: Daru'l-Maarif, 2. Basım, ts.
- Temel, Nihat. *Kirâat ve Tecvîd İstılahları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2018.
- Temîmî, İbn Mücâhid. *Kitâbü's-Seb'a fî'l-kirâ'ât*. thk. Şevki Dayf. Kahire: Dâru'l-Maârif bi-Mısır, 1972.
- Tetik, Necâti. *Kıraat İlminin Tâlîmi Başlangıçtan 19. Hicrî Asra Kadar*. İstanbul: İşâret Yayınları, 1990.
- Ünal, Mehmet. *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kirâat Farklılıklarının Rolü*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2002.

- Ünal, Necdet. “Arap Dilindeki Diğer Kullanımlarıyla Karşılaştırmalı Olarak Kâme Fiil Kökü Ve Türevlerinin Kur’ân’daki Anlam Boyutları”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (2009), 53-82.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kur’ân Dili*. sad. İsmail Karaçam vd. İstanbul: Zehraveyn, 1992.
- Yıldırım, Suat. “Kur’ân-ı Kerîm’de Kıssalar”. *Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi Dergisi* 3 (Haziran 1979), 37-63.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniilah/issue/2745/36597>
- Yılmaz, Musa Kâzım. “Kur’ân-ı Kerîm ve Tefsirlerde Hz. Nuh ve Tufan”. *Hz. Nûh’tan Günümüze Cizre Sempozyumu*. ed. M. Sait Özervarlı. 21-29. İstanbul: Cizre Kaymakamlığı-Dicle Üniversitesi, 1999.
- Yiğit, İsmail. *Peygamberler Tarihi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2019.
- Yüce Kur’ân Açıklamalı-Yorumlu Meâli. çev. Abdülkadir Şener vd. İzmir: Tibyan Yayıncılık ve Matbaacılık, 2018.
- Yüksel, Ali Osman. *İbn Cezerî ve Tayyibetü’n-Neşr*. İstanbul: İfav, 2016.
- Zeccâc el-Bağdâdî, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl. *Me’âni’l-Kur’ân ve i’râbüh*. thk. Abdülcelîl Abduh Şelebî. Beyrut: Âlemi’l-Kütüb, 1. Basım, 1988.
- Zemahşerî, Ebü’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *el-Keşşâf ‘an Hakkâ’iki Ğavâmi’i’t-Tenzîl ve ‘Uyûni’l-Ekâvîl fî Vücûhi’t-Te’vîl*. thk. Şeyh Adil Ahmed Abdülmevsud-Şeyh Ali Muhammed Muavvid. Riyad: Mektebetü’l-Abiken, 1. Basım, 1998.
- Zencele, Ebû Zür’a Abdurrahman b. Muhammed. *Hüccetü’l-kırâât*. thk. Saîd el-Afgânî. Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 5. Basım, 1997.
- Zerkeşî, Bedreddin Muhammed b. Abdillâh. *el-Burhân fî ulûmi’l-Kur’an*. thk. Muhammed Ebü’l-Fadl İbrahim. Mısır: y.y., 1. Basım, 1957.